

T.C. İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRK MEDENÎ HUKUKUNDA AİLE İÇİ ŞİDDET VE KADININ
VE ÇOCUĞUN KORUNMASI**

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Harun DEMİRBAŞ

Hazırlayan

Abdurrahman Remzi AKPINAR

İstanbul, 2017

ÖZET

Domestic Violence In Turkish Civil Law and Protection of Women and Child

Türk Medenî Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadının ve Çocuğun Korunması konulu yüksek lisans tezimizin odak noktasını, özellikle son yıllarda çok sık karşılaştığımız kadına karşı şiddet vakalarının nişanlanma, evlenme ve boşanma süreçlerine yapacağı etkileri ve aile içi şiddete maruz kalan kadın ve çocuğun korunması için devletin sorumlu olduğu yükümlüklerin tespit ve kapsamı oluşturmaktadır. Üç ana bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünde, şiddet ve aile içi şiddetin mahiyeti, türleri ve olası nedenlerine temas edilmiş, ardından da ulusal ve uluslararası mevzuatta ele alınış biçimi hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde nişanlanma, evlenme ve boşanma konuları ana hatlarıyla anlatılarak, şiddetin bu süreçlerdeki tezahürü ile bunun sonucunda oluşabilecek hukuki durumlar üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise, aile içinde yaşanan şiddet vakalarına karşı devletin, hangi hallerde ve ne şekilde müdahale etmesi gerektiği hususları üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede Türk Medeni Kanunu ve 6284 sayılı Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında, hâkimin ve idarenin kadın ve çocuğun korunması adına alabileceği koruyucu ve önleyici tedbirler ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Aile İçi Şiddet, Çocuğun Korunması, Kadına Yönelik Şiddet, Kadının Korunması, Şiddet.

ABSTRACT

Domestic Violence In Turkish Civil Law and Protection of Women and Child

The focal point of our master's degree thesis themed "Domestic Violence In Turkish Civil Law and Protection of Women and Child" consists of the impacts of violence against women on the process of engagement, marriage and divorce, which are faced with frequently nowadays and the scope of the state's responsibilities for protecting women and children exposed to domestic violence. In the first part of the thesis which is comprised of three basic parts, I have provided information about definition, reasons and types of violence, domestic violence and the coverage of violence in national and international legislations. In the second part, by covering the basics of engagement, marriage and divorce thoroughly, the effects of violence on these topics and legal situations resulting from these effects have been emphasized. In the third and last section, it is examined how the state should interfere the domestic violence incidents when they occur in a family. In this context, I have stated the preventive measures that may be taken by the judges and administrators on behalf of the protection of women and children in the Turkish Civil Code and the Law no: 6284 to Protect Family and Prevent Violence Against Women.

Key Words: Domestic Violence, Protection of Children, Protection of Women, Violence Against Women, Violence.

ÖNSÖZ

Son yıllarda yapılan düzenlemeler, kadının maruz kaldığı şiddet olaylarının önlenmesi ve kadınların daha fazla mağdur olmamaları adına önemli gelişmeler olsa da, henüz şiddet olaylarını azaltacak yasal zeminin arzulan seviyeye geldiği söylenemez. Zira özellikle ülkemizdeki bu olumlu düzenlemelerin çok yeni olması ve devletin ilgili kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının toplumu bilgilendirme konusunda eksiklerinin olduğu aşikârdır. Dolayısıyla yeteri kadar bilgi sahibi olmayan şiddet mağduru kadın ve çocuklardan bu haklarını kullanabilmeleri ve hâkim veya idareden tedbir kararı talep etmeleri beklenemeyecektir.

'Türk Medenî Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadının ve Çocuğun Korunması' konulu yüksek lisans tezimi hazırlarken araştırmalarımın her aşamasında bilgi, öneri ve desteğini esirgemeyerek çalışmamı tamamlamama katkıda bulunan danışman hocam Doç. Dr. Harun DEMİRBAŞ'a, ilme olan iştihakım yanında çalışma öncesi ve esnasında gösterdiğim azim ve gayretin oluşmasında büyük emeği ve rolü bulunan kıymetli babam Prof. Dr. Ali AKPINAR'a, çalışmamı gözden geçirip katkıda bulunan akademisyen ağabeylerim M. Raşit ve Ö. Faruk AKPINAR'a, çalışmamı hazırlarken maddi-manevi desteğini arkamda hissettiğim kıymetli eşim ve değerli anneme en içten teşekkürlerimi sunarım.

Abdurrahman Remzi AKPINAR

Ankara, 2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
ŞİDDET KAVRAMI.....	4
I. ŞİDDET	4
A. Şiddetin Tanımı	4
B. Şiddetin Nedenleri	4
C. Şiddetin Türleri	5
1. Fiziksel Şiddet	5
2. Ekonomik Şiddet.....	7
3. Psikolojik/Duygusal Şiddet.....	8
4. Cinsel Şiddet	9
II. AİLE İÇİ ŞİDDET	10
A. Aile İçi Şiddetin Mahiyeti.....	10
B. Aile İçi Şiddeti Açıklayan Yaklaşım ve Kuramlar	11
III. MEVZUATTA ŞİDDET.....	13
A. Uluslararası Mevzuatta Şiddet	13
B. Ulusal Mevzuatta Şiddet.....	17
1. Anayasada Şiddet	17
2. Türk Medeni Hukukunda Şiddet.....	18
3. Türk Ceza Kanununda Şiddet.....	21
a. Yaralama	21
b. Eziyet.....	22
c. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar	22

d. Tehdit ve Şantaj	23
e. Cebir	23
f. Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma	25
g. Aile Düzenine Karşı Suçlar	25
İKİNCİ BÖLÜM	27
AİLE HUKUKUNDA ŞİDDET.....	27
I. EVLİLİK ÖNCESİ DÖNEMDE ŞİDDET	27
A. Nişanlanma Kavramı	27
B. Nişanlanmanın Hukuki Niteliği.....	28
C. Nişanlanma Sözleşmesinin Kurulması	29
1. Nişanlanma Şartları	29
a. Ehliyet Şartı.....	29
b. Nişanlanma İradesi	30
c. Nişanlanma Engellerinin Bulunmaması	31
2. Nişanlanmanın Şekli.....	31
D. Nişanlanmanın Hükümsüzlüğü.....	32
1. Butlan Halleri	32
2. İrade Bozukluğu Halleri.....	32
E. Nişanlılığın Sona Ermesi.....	33
1. Evlenme	33
2. Ölüm veya Gaiplik.....	33
3. Evlenmenin Sonradan İmkânsızlaşması.....	33
4. Nişanlıların Anlaşması ile	34
5. Taraflardan Birinin Beyanı ile	34
F. Nişanlılığın Sona Ermesinin Hukuksal Sonuçları	34
1. Hediyelerin İadesi	34
2. Maddi Tazminat.....	35
3. Manevi Tazminat	36
G. Şiddetin Nişanlanmaya Etkisi	36
1. Nişanlanmanın Şiddetin Etkisiyle Kurulması	36
2. Nişanlanmanın Şiddetin Etkisiyle Sona Ermesi.....	37
II. EVLİLİK SONRASI DÖNEMDE ŞİDDET	39

A. Evlenme.....	39
1. Evlenme Kavramı ve Evlenmenin Hukukî Niteliği	39
2. Evlenmenin Şartları.....	40
a. Evlenmenin Maddî Şartları	40
(1). Evlenme Ehliyeti.....	40
(2). Evlenmeye İzin Kararı.....	41
b. Evlenmenin Şekli Şartları	41
(1). Evlilik Töreni Öncesindeki Şekli Şartlar	41
(2). Evlenme Töreni Sırasındaki Şekli Şartlar	42
(3). Evlenme Töreninden Sonraki Şekli Şartlar	42
3. Evliliğin Sonra Erme Halleri.....	42
a. Ölüm	42
b. Gaiplik.....	43
c. Cinsiyet Değişikliği	43
d. Boşanma	43
4. Evlenmenin Yokluğu	44
5. Batıl Olan Evlenmeler	44
a. Mutlak Butlan Halleri.....	45
(1). Eşlerden Birinin Evlenme Sırasında Evli Bulunması.....	45
(2). Eşlerden Birinin Evlenme Sırasında Sürekli Bir Sebepçe Ayırt Etme Gücünden Yoksun Bulunması	45
(3). Eşlerden Birinin Evlenmeye Engel Olacak Derecede Akıl Hastalığı Bulunması ...	46
(4). Eşler Arasında Evlenmeye Engel Olacak Derecede Hısımlığın Bulunması	46
b. Nisbî Butlan Halleri	46
(1). Ayırt Etme Gücünden Geçici Yoksunluk.....	47
(2). Yasal Temsilcinin İzininin Alınmamış Olması.....	48
(3). İrade Bozukluğu Halleri ve Şiddet	48
(a). Yanılma:	48
(b). Aldatma:	49
(c). Korkutma:	49
6. Evliliğin İptalinin Hukuksal Sonuçları	51
a. Çocuklar Bakımından	52
b. Eşler Bakımından	52
c. Üçüncü Kişiler Bakımından	52
B. Boşanma.....	53
1. Boşanma Kavramı ve Boşanmanın Hukukî Niteliği	53

2.	Boşanmanın Sebepleri	53
a.	Özel Boşanma Sebepleri	54
(1).	Zina Sebebiyle Boşanma	54
(2).	Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış Sebebiyle Boşanma	55
(3).	Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma	56
(4).	Terk Sebebiyle Boşanma	57
(5).	Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma	58
b.	Genel Boşanma Sebepleri	59
(1).	Evlilik Birliğinin Sarsılması Sebebiyle Boşanma	59
(2).	Anlaşmalı Boşanma	61
(3).	Eylemli Ayrılık Sebebiyle Boşanma	62
3.	Boşanmanın Hukuki Sonuçları	62
a.	Boşanmanın Genel Sonuçları	62
b.	Hâkimin Boşanma Kararında Re'sen Düzenleyeceği Hususlar	63
c.	Hâkimin Talep Üzerine Düzenleyeceği Hususlar	64
(1).	Maddi ve Manevi Tazminat	64
(2).	Yoksulluk Nafakası	64
C.	Aile İçi Şiddetin Boşanma Davasına Olan Etkileri	65
1.	Fiziksel Şiddet Yansımaları	66
2.	Ekonomik Şiddet Yansımaları	68
3.	Psikolojik/Duygusal Şiddet Yansımaları	69
4.	Cinsel Şiddet Yansımaları	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AİLE İÇİ ŞİDDETE KADININ VE ÇOCUĞUN KORUNMASI

I. KADININ KORUNMASI

A. Kadının Korunması Kavramı

B. Kadının Korunmasında Hâkimin Rolü

1. Genel Olarak

2. Türk Medeni Kanunu Kapsamında Hâkimin Alabileceği Önlemler

a. Eşler Birlikte Yaşamaya Devam Etmesi Hâlinde

(1). Evlilik Birliğine Yapılacak Parasal Katkının Belirlenmesi

(2). Borçlulara Emir Verilmesi

(3). Eşlerden Birinin Tasarruf Yetkisinin Kısıtlanması

(4). Eşlerden Birinin Temsil Yetkisinin Sınırlandırılması veya Kaldırılması

(5). Aile Konutuna İlişkin Tasarruflarda Diğer Eşin Rızasını Sağlayamayan Eşin Yetkili Kılınması	76
(6). Eşlerden Birinin Diğerinden Olan Alacağıın Ertelenmesi	76
(7). Diğer Eş ya da Üçüncü Kişilerden Bilgi Alınması.....	77
b. Birlikte Yaşamaya Ara Verilmesi Hâlinde	77
(1). Eşlerden Birinin Diğerine Yapacağı Parasal Katkının Belirlenmesi	77
(2). Eşlerin Konut ve Ev Eşyasından Yararlanma Tarzının Belirlenmesi	78
(3). Eşler ile Çocuklar Arasındaki İlişkinin Düzenlenmesi	78
(4). Ortaklık Mallarının Ne Şekilde Yönetileceğinin Belirlenmesi	79
3. 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Hâkimin Alacağı Önlemler	79
a. Koruyucu Tedbir Kararları	80
(1). İşyerinin Değiştirilmesi.....	80
(2). Yeni Yerleşim Yerinin Belirlenmesi.....	81
(3). Tapu Kütüğüne Aile Konutu Şerhi Konulması	81
(4). Kimlik ve Diğer Bilgi ve Belgelerin Değiştirilmesi	82
b. Önleyici Tedbir Kararları	82
(1). Şiddet Tehdidinde veya Küçük Düşürmeyi İçeren Söz ve Davranışlarda Bulunmamasının Sağlanması.....	82
(2). Müşterek Konuttan Uzaklaştırılması ve Konutun Korunan Kişiye Tahsisi	83
(3). Korunan Kişinin Bulunduğu Yere Yaklaşmaması	84
(4). Çocukla Kişisel İlişki Kurmasının Sınırlandırılması	84
(5). Korunan Kişinin Yakınlarına, Çocuklarına ve Şiddetin Tanıklarına Yaklaşmaması	85
(6). Korunan Kişinin Eşyalarına Zarar Vermemesi	86
(7). Korunan Kişiyi İletişim Araçlarıyla Rahatsız Etmemesi.....	86
(8). Ruhsatlı Silahın veya Kamu Görevi Nedeniyle Kullanılan Silahın Teslimi	87
(9). Alkol veya Uyuşturucu ya da Uyarıcı Madde Kullanmama ve Bağımlılık Hâlinde Muayene ve Tedavi Edilmesi.....	88
(10). Şiddet Eğilimine Yol Açan Davranışlarının Tedavi Edilmesi.....	88
C. Kadının Korunmasında İdarenin Görevi.....	89
1. Genel Olarak	89
2. 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Mülki Amir Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbirler	90
a. Uygun Barınma Yeri Sağlanması.....	90
b. Geçici Maddi Yardım Yapılması	91
c. Rehberlik ve Danışmanlık Hizmeti Verilmesi	91
d. Geçici Koruma Altına Alınması	92

e. Çocuklar İçin Kreş İmkanının Sağlanması	92
3. 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Kolluk Amiri Tarafından Alınacak Tedbirler	93
4. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)	95
a. Kuruluş Amacı	95
b. Verilecek Destek Hizmetleri	96
5. Alınması Gereken Tedbirlerin Alınmaması veya İdarenin Başkaca Kusurunun Bulunmasının Sonuçları	98
a. Hukuki Sorumluluk	98
b. İdari Sorumluluk	100
c. Cezai Sorumluluk	100
II. ÇOCUĞUN KORUNMASI	101
A. Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri	101
B. Çocuğun Korunması İle İlgili Yasal Düzenlemeler	102
C. Çocuğun Korunmasında Hâkimin Rolü	104
1. Genel Olarak	104
2. Çocuğun Kişi Varlığının Korunmasına Yönelik Önlemler	104
3. Çocuğun Malvarlığının Korunmasına Yönelik Önlemler	107
D. Çocuğun Korunmasında İdarenin Görevi	108
III. ŞİDDETİN KİŞİLİK HAKKI İHLALİ NİTELİĞİ	110
A. Kişilik Hakkı Kavramı	110
B. Kişilik Hakkı İhlali Halinde Başvurulabilecek İmkânlar	111
1. Savunma Davaları	111
a. Önleme Davası	111
b. Durdurma Davası	112
c. Tespit Davası	112
2. Tazminat Davaları	113
a. Maddi Tazminat	113
b. Manevi Tazminat	114
C. Şiddetin Kişilik Hakkı İhlali Niteliği Taşınması Sebebiyle Başvurulabilecek İmkânlar	115
1. Savunma Davaları	116
2. Tazminat Davaları	117
SONUÇ	119
KAYNAKÇA	123

DİĞER KAYNAKLAR132

KISALTMALAR

4320 sayılı Kanun	: Ailenin Korunmasına Dair Kanun
6284 sayılı Kanun	: Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
B.	: Bası
bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler (United Nations)
C.	: Cilt
CEDAW	: Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesi Sözleşmesi
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
E.	: Esas
ed.	: Editör
DEÜHFY	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları
DMK	: Devlet Memurları Kanunu
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
EÜSBE	: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi
GÜHF	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Haz.	: Hazırlayan
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu

HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İstanbul Sözleşmesi	: Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi
K.	: Karar
KKAIHY	: Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesine Hakkında Yönetmelik
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
m.	: Madde
MUHF - HAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SBE.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
ŞÖNİM	: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
T.	: Tarih
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
UNICEF	: United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
Uyg. Yön.	: 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği
v.d.	: Ve Diğerleri
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

Y. : Yargıtay
y. : Yıl
y.y. : Yayın Yeri Yok

GİRİŞ

Şiddet, insanların tarih boyunca farklı nedenler öne sürerek özellikle kadın, çocuk ve yaşlılar gibi güçsüz durumda olanlara karşı başvurduğu ve günümüzde de etkisini ve örneklerini artırarak devam ettirdiği toplumsal bir olgudur. Yaşamımızın her alanında ve her anında kolaylıkla karşılaşılabileceğimiz şiddet olgusu, aslında açık bir şekilde insan hakları ihlalidir. Fiziksel, duygusal, sosyo-ekonomik ve hatta cinsel boyutlarla kendisine şahit olduğumuz bu olgunun toplumun her kesiminde yaygınlaşmasına henüz yeterince ve tam anlamıyla çözüm bulunamamıştır. Öyle ki, toplumun en temel yapı taşlarından biri olan ailelerin içinde de çok ciddi şiddet olayları ile karşılaşmaktayız.

Kadın-erkek, büyük-küçük ayrımı yapılmaksızın herkesin maruz kalabileceği bu olumsuz davranış biçimi, aile içinde daha çok kadın ve çocuklar özelinde etkisini hissettirmektedir. Yaşanan şiddet olayları aile içinde telafisi güç sıkıntılar doğurmakla beraber toplumun sistematik yapısına da ciddi zararlar vermektedir. Bu durum devletleri yeni düzenlemeler yapmaya ve bu şiddet olaylarını engelleme adına birtakım önlemler almaya zorlamıştır.

Son yıllarda yapılan düzenlemeler ile aile içi şiddetin önlenmesi ve kadının korunması için uluslararası camiada kabul edilen sözleşmelerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu sözleşmelerin birçoğuna taraf olmamız nedeniyle iç hukukumuzda yansımaları da oldukça fazla olmuştur. Başta Anayasa, Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nda bu konuyla ilgili olumlu kabul edebileceğimiz birçok önemli değişiklik yapılmıştır.

2002 yılında yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile eşlere eşit hak ve yükümlülükler getirilmiş ve kadının erkek karşısında güçsüz durumda olmasına veya hissetmesine neden olabilecek ayrımlar giderilmiştir. Bu sayede kadınların aile içinde şiddete uğramalarının ve bu şiddeti kabullenmelerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ayrıca şiddet mağduru kadın ve çocuğun korunması adına hâkimin evlilik birliğine müdahale edebilmesinin önü açılmıştır. Bu çerçevede hâkime şiddet olaylarını önleyebilmesi ve yaşanan şiddet olayları sonucunda mağduriyetleri en aza indirebilmesi için birtakım tedbirler alma hakkı da tanınmıştır.

Yine 1998 yılında çıkarılan ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun yürürlüğe girmesi ile 2012 yılında yürürlükten kaldırılan, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da¹ aile içi şiddete maruz kalan kişilerin korunabilmesi için alınabilecek tedbirler düzenlenmiştir. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun² ile şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak bu koruyucu ve önleyici tedbirlerin kapsamı genişletilmiştir.

Her ne kadar son yıllarda yapılan bu düzenlemeler, kadının maruz kaldığı şiddet olaylarının önlenmesi ve kadınların daha fazla mağdur olmamaları adına önemli gelişmeler olsa da, henüz tam anlamıyla bu durumun çözüldüğü söylenememektedir. Zira özellikle ülkemizdeki bu olumlu düzenlemelerin çok yeni olması ve devletin ilgili kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının toplumumuzu bilgilendirme konusunda eksiklerinin olduğu aşikârdır. Dolayısıyla yeteri kadar bilgi sahibi olmayan şiddet mağduru kadın ve çocuklardan bu haklarını kullanabilmeleri ve hâkim veya idareden tedbir kararı talep etmeleri beklenemeyecektir.

Çalışmamızda, ülkemizde yaşanan aile içi şiddet vakalarının evlilik birliğine yapacağı etkiler, örnek Yargıtay kararları ışığında değerlendirilerek, Türk Medeni Kanunu ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun çerçevesinde hâkim ve idarenin, kadının, çocuğun ve hatta evlilik birliğinin korunması adına ailenin iç işleyişine müdahale edebilmesi ve bu çerçevede alabileceği koruyucu ve önleyici tedbirler ayrıntılı olarak ele alınarak şiddet mağduru kişilerin sahip olduğu haklar bir kez daha ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu bağlamda, ilk olarak şiddet ve aile içi şiddet kavramlarının mahiyeti kısa bir şekilde belirtilerek, şiddet mağduru kadın ve çocukların aile içinde şiddetin hangi türleriyle karşılaşabilecekleri ele alınmıştır. İkinci bölümde, şiddetin evlilik birliğinin kurulmasına veya bozulmasına nasıl etki edebileceği Yargıtay kararlarından da

¹ RG.: 17.01.1998 T., 23233 S.

² RG.: 20.03.2012 T., 28239 S.

örnekler sunularak gösterilmeye çalışılmıştır. Son kısımda ise, aile içi şiddet vakalarının yaşandığı evlilik birliğine, hâkimin ve idarenin nasıl müdahale edebileceği, şiddet mağduru kadının ve çocuğun korunması adına ne gibi tedbirler alabileceği ve gerekmesi halinde bu tedbirleri almaması ya da alınan tedbirleri gerektiği gibi yerine getirmemesi durumunda hangi anlamda sorumlu olacağı hususları ayrıntılı bir şekilde belirtilmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDET KAVRAMI

I. ŞİDDET

A. Şiddetin Tanımı

Şiddet, bir toplumda var olan sistematik düzeni ve uyumu bozan, insanlar arasındaki dayanışma bağlarını zedeleyen hatta koparan bir sosyal problem olarak tarihin ilk dönemlerinden beri gündeme gelmiş ve ciddi araştırmaların konusu olmuştur³. Şiddet, en kısa tabiriyle "*Karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, duygu ve davranışta aşırılık*"⁴ şeklinde tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), şiddeti, fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açma ya da açma olasılığı şeklinde tanımlar⁵. Doktrinde yaygın olarak kabul gören ve sık kullanılan şiddet tanımı ise, "*Bireyin bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine, yaralanmasına veya sakat kalmasına neden olan bireysel ve toplu hareketlerin tamamı*"⁶ şeklindedir.

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere şiddet esasen kadın-erkek, büyük-küçük ayrımı yapılmaksızın herkesin maruz kalabileceği olumsuz bir davranış biçimidir. Bununla beraber ülkemizde ve dünyada en yaygın olan türü, kadına yönelik olan şiddettir. Özel hayatta, aile ya da toplum içinde kadınların fiziksel, cinsel veya psikolojik açılardan zarar görmesiyle sonuçlanan ya da sonuçlanabilecek her türlü cinsiyete dayalı eylem, kadına yönelik şiddet olarak ifade edilebilir⁷.

B. Şiddetin Nedenleri

Bireylerin maruz kaldıkları şiddetin biyolojik, psikolojik, ekonomik, sosyal vs. gibi çok farklı nedenden kaynaklandığı görülmektedir. Yoksulluk, işsizlik, zihinsel

³ İbrahim BALCIOĞLU, **Şiddet ve Toplum**, İstanbul, Bilge Yayıncılık, 2001, s.19.

⁴ Erişim: <http://www.tdk.gov.tr/>, 02.04.2016.

⁵ Oğuz POLAT, **Şiddet**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2015, s.20.

⁶ Aliye MAVİLİ, **Aile İçi Şiddet: Kadının ve Çocuğun Korunması**, Ankara, Elma Yayınları, 2014, s.15.

⁷ Songül SALLANGÜL, **Türkiye'de Kadın Sığınmaevleri**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2011, s.15.

rahatsızlıklar, ilaç kullanımları, açgözlülük, kızgınlık veya intikam gibi duygular, parçalanmış, huzursuz ya da ciddi zarar görmüş aile ilişkileri, arkadaş gruplarının etkisi, kötü çevre şartları, töre, namus gibi kültürel baskılar, şiddetin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir⁸. Maruz kalan kişilerin verdikleri ifadelerden hareketle şiddetin en yaygın görülen nedenlerini birkaç başlık altında toplamak mümkündür:

- Kadın erkek ilişkilerinde duygusallık ve psikolojik açıdan yaşanan sorunlar
- İşsizlik, yoksulluk, parasızlık gibi ekonomik sorunlar
- Özellikle erkeğin kötü alışkanlıklarının yol açtığı sorunlar
- Ailelerden kaynaklanan sorunlar
- Erkeğin (veya kadının) kıskançlığının yol açtığı sorunlar
- Erkeğin (veya kadının) bir başkasıyla ilişki kurmasının yol açtığı sorunlar⁹.

C. Şiddetin Türleri

Şiddetin türleri, şiddeti doğuran nedenler ile sıkı bir bağ içerisindedir. Uluslararası belgelerde yer alan ve evrensel kabul gören şiddet tanımlarına¹⁰ baktığımızda günümüzde yaygın olarak karşılaştığımız şiddet türleri, fiziksel, ekonomik, psikolojik/duygusal ve cinsel şiddet olmak üzere farklı başlıklar altında gruplandırılabilir.

1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, fiziksel olarak veya zor kullanarak bir kişiye zarar vermek ya da bir kişiyi istemediği bir eylemde bulunmaya zorlamaktır¹¹. Şiddet türlerinin en yaygın olanı, en çok karşılaşılanı fiziksel şiddettir.

⁸ BALCIOĞLU, a.g.e., s.18.

⁹ T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, **Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Ankara, 2010, s.124.

¹⁰ Ekin BOZKURT ŞENER, **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi**, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2011, s. 11.

¹¹ SALLAN GÜL, a.g.e., s.17.

Fiziksel şiddetin oldukça geniş bir kapsamı vardır. Öyle ki bazı eylemler sonucunda şiddete maruz kalan kişinin hayatî tehlike geçirmesi hatta hayatını kaybetmesi bile mümkündür. Yumruk, tekme ve tokat atma, kol bükme, boğaz sıkma, iple bağlama, saç çekme ya da sopa ve benzeri araç kullanarak dövme, kesici veya delici bir aletle yaralama, vücutta sigara söndürme, kezzap veya kaynar suyla yakma, el, ayak gibi organları kesme, sağlıksız koşullarda oturmaya zorlama, sağlık hizmetlerinden yararlanmayı önleme,¹² gibi doğrudan insan bedenine zarar veren hareketler fiziksel şiddetin sık karşılaşılan örnekleridir. Yine cinsel şiddet başlığı altında ayrıntılı olarak belirteceğimiz hareketler insan bedenine zarar verdiği için aynı zamanda fiziksel şiddetin de kapsamına girmektedir.

Fiziksel şiddetin örnekleri kişinin bedensel bütünlüğüne zarar verdiğiinden neredeyse tamamı ceza yasalarında suç olarak tanımlanmış ve şiddete başvuran kişinin ciddi yaptırımlarla karşılaşılacağı belirtilmiştir. Buna rağmen hem ülkemizde hem dünyada özellikle aile içi fiziksel şiddet vakalarının oldukça yüksek olduğu acı bir gerçektir. Daha acı olanı ise yaptırım ve cezaların ciddi miktarda artırılmış olmasına rağmen her geçen gün bu tür vaka sayılarının da önlenemez bir şekilde artmasıdır. Bu konuyla ilgili son yıllarda yapılan araştırmalar, ülkemizde neredeyse her iki kadından birinin bir şekilde fiziksel şiddete maruz kaldığını göstermektedir¹³. Son derece basit nedenlerden dolayı bile kadınların aile içinde kocaları tarafından şiddete maruz kalabildiğini görmekteyiz. Her ne kadar şiddete başvurmanın hiçbir şekilde kabul edilebilir haklı bir gerekçesi olmasa da başvuran kişiler tarafından mazeret ya da sebep olarak öne sürülen pek çok neden vardır. Eski eşlerin kıskançlığı ve durumu kabullenemeyişi, cinsel memnuniyetsizlikler, eskiye nazaran azalmış olsa da halen sık karşılaştığımız töre ve namus olayları, aynı şekilde başlık parasından kaynaklanan vakalar, erken evlilik ya da çocuk yaşta evlendirilmeler gibi örnekler sonucunda fiziksel şiddete başvurulduğunu görmekteyiz.

¹² Eray KARINCA, **Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2010, s.3.

¹³ "... Kadınlara yönelik aile içi şiddet üzerine yapılan araştırmalara göre Türkiye'de eşi veya aile bireyleri tarafından fiziksel şiddete maruz bırakılan kadınların oranı %39 ve bunların içinde fiziksel şiddet sonucunda yaralanan kadınların oranı %25'tir." Serpil Sancar, **Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti-Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014, s.15.

Fiziksel şiddete maruz kalan kişilerde sürekli acı çekme, kalıcı sakatlıklar, ölüm, jinekolojik rahatsızlıklar, sinir sisteminde bozulmalar gibi fiziksel sonuçlar ortaya çıkabileceği gibi uyku ve yemek bozuklukları veya sosyal uyumsuzluk gibi ciddi psikolojik sorunlar da meydana gelebilmektedir.

2. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, *"Bireylerin çalışmalarının ve gelir sağlamalarının engellenmesi, çalışmaya zorlanmaları, kişisel kazançlarına ve malvarlıklarına el konulması ve bunları yönetmelerine engel olunması şeklinde ortaya çıkan davranışlardır"*¹⁴. Oldukça sık karşılaşılan bu şiddet türünde, şiddete başvuran kişi mağdurun kendisine bağımlı olmasını veya muhtaç olduğunu göstermek istediği için tutum ve eylemleri ile mağdurun ekonomik faaliyetlerine ve özgürlüğüne ciddi kısıtlamalar getirir. Bu şekilde karşı tarafı çaresiz bırakmaya çalışır.

Karşı tarafa kazancı ya da aile geliri hakkında bilgi vermemek, kadının malını, ziynet eşyalarını ya da parasını elinden almak, çalışmasına izin vermemek, doğrudan çalışarak elde ettiği ya da kira gelirlerine el koymak, banka kartını almak, evin parasını içki, kumar, uyuşturucu veya başka kadınlara harcamak, kadını parasız bırakmak, harcamalarını sürekli kontrol etmek ya da harcama yetkisini elinden almak¹⁵ gibi tutum, davranış ve eylemler ekonomik şiddete örnek olarak gösterilebilir. Özellikle kadının çalışmadığı ailelerde, erkeğin karısına çok az para vermesi ve karısını bu parayı yetirmemekle, gerektiği gibi idare edememekle suçlaması da yine ekonomik şiddetin sık karşılaşılan örneklerindedir.

Ekonomik şiddete maruz kalan kişilerde özgüven eksikliği, değersizlik duygusu, tek başına temel ihtiyaçları giderememe şeklinde sosyal ve psikolojik sorunlar meydana gelebileceği gibi, bu şiddet türü kadının ekonomiden ve dolayısıyla sosyal yaşamdan uzaklaşmasına neden olacağı için ülke ekonomisini daha da önemlisi sosyal toplum yapısını olumsuz açıdan etkileyecektir.

¹⁴ Mehmet ERDEM, **Aile İçi Şiddet ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Kasım-Aralık 2007, s.56.

¹⁵ SALLAN GÜL, **a.g.e.**, s.19.

3. Psikolojik/Duygusal Şiddet

Psikolojik baskı yaparak veya davranışlarına kısıt koyarak kişinin aşağılanmış, hor görülmüş, özgüvensiz ve kötü hissetmesine neden olacak davranış ve tutumları içeren şiddet türüne¹⁶ psikolojik şiddet ya da duygusal şiddet denilmektedir. Özellikle kadınların duygusal yönlerinin fazla olduğu düşünüldüğünde duygusal şiddetin çok farklı şekillerde karşımıza çıkacağı öngörülebilir.

Psikolojik şiddetin en yaygın görünümü tehdit, hakaret ve sövmektir. Bağırarak, korkutmak, alay etmek, isim takmak yine sık rastlanılan şiddet türlerindedir. Bunların yanında özgürlükten yoksun bırakma, kadını eve ya da bir odaya kilitleme, dışarıya yalnız çıkmasına izin vermeme, karanlıkta bırakma, aile,¹⁷ akraba, arkadaş veya diğer insanlarla iletişim kurmasını engelleme,¹⁸ psikolojik etki yaratarak kişiye kendisini kötü ve değersiz hissettirme, ihmal etmek yani yeterince ilgi göstermemek, çocuklarını elinden almakla, göstermemekle ya da kaçırmakla tehdit etmek¹⁹ gibi davranış ve yaklaşımlar psikolojik şiddete örnek olarak gösterilebilir.

Duygusal şiddete maruz kalan kişilerde sinir sistemi açısından son derece ciddi sıkıntılar görülmekle birlikte psikolojik yıkıntılara sebebiyet verecek derecede önemli ruhsal sorunlarında meydana geldiğini görmekteyiz. Bu tür şiddete uğrayan mağdur stres, depresyon, sinirlilik, cinsel işlev bozuklukları, çeşitli kötü alışkanlıklara bağımlılık²⁰ gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Duygusal şiddetin süreklilik arz etmesi, onu olağanlaştırarak bireyler arasındaki eşitsizliğin artmasına ve toplumun bozulmasına, dolayısıyla sağlıksız bir toplum yapısının oluşmasına sebep olacaktır.

¹⁶ SALLAN GÜL, a.g.e., s.18.

¹⁷ Hayri DOMANIÇ, **Yaradılıştan Bu Yana Kadın Haklarının Gelişimi ve Sorunları: Kadın Haklarını Savunan ve Koruyan Anayasalar, Yasalar ve Milletlerarası Sözleşmelerden Örnekler ile Kadın Hakları ve Sorunları Konusunda Basından Örnekler**, İstanbul, Arıkan Basım Yayım Dağıtım, 2007, s.144.

¹⁸ KARINCA, a.g.e., s.7.

¹⁹ SALLAN GÜL, a.g.e., s.18.

²⁰ SALLAN GÜL, a.g.e., s.19.

4. Cinsel Şiddet

Kim tarafından gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, kadına, çocuğa veya hatta erkeğe istemi dışında yöneltilen her türlü cinsel amaçlı söz veya eylem cinsel şiddettir²¹. Dikkat edecek olursak cinsel şiddetin tanımında erkek-kadın ayrımı yapılmadığı gibi karı-koca ayrımı da yapılmamıştır. Her ne kadar kadınlar bu şiddete çok daha fazla maruz kalsalar da erkeklerin de bu şiddet türünden etkilendikleri örnekler bulunmaktadır. Yine aile içinde evlilik akdinin tarafı olsalar bile eşlerin bu şiddete maruz kalması mümkündür.

Cinsel şiddet, vücut bütünlüğüne doğrudan zarar veren hareketlerle gerçekleştirilebileceği gibi kişiye psikolojik olarak cinsel anlamda baskı yapılması, cinsel özgürlüğünü kısıtlayıcı tutum ve davranışlarda bulunulması şeklinde de gerçekleşebilir. Cinsel organlara zarar vermek, karşısındakini istemediği cinsel davranışa zorlamak²², kişiyi istemediği akrabasıyla veya bir başkasıyla cinsel şiddete zorlamak, her türlü cinsel tecavüz, çocuklara, yaşlılara, engellilere, kendini savunamayacak durumda olanlara cinsel taciz, istismar, fuhşa ve kürtaja zorlama²³ cinsel şiddetin yaygın örneklerindedir. Kişinin küçük yaşta evlendirilmesi, istemediği kişilerle evlendirilmesi, telefon, mesaj gibi iletişim yollarıyla cinsel açıdan taciz edilmesi gibi hareketler de doğrudan beden bütünlüğüne müdahale olmadan gerçekleşebilen cinsel şiddet türlerine örnek gösterilebilir.

Cinsel şiddet, mağdurun vücudunda fiziksel zarar, ruhsal-duygusal olumsuzluklar, cinsel bozukluklar ve sapmalar, çok eşlilik, fuhuş, riskli cinsel ilişkilerin çok erken yaşta yaşanması gibi²⁴ fiziksel durumları ortaya çıkarmakla birlikte toplumda telafi edilemeyecek kadar büyük zararlara yol açmaktadır. Özellikle kadının toplum nezdindeki saygınlığının azalmasına ve dolayısıyla toplumdaki cinsel eşitsizliklerin ciddi anlamda artmasına neden olmaktadır.

²¹ KARINCA, a.g.e., s.5.

²² Gülay Akkaya ŞAHİN, "Aile İçi Şiddet Kavramı ve Aile İçi Şiddetin Uluslararası ve Ulusal Hukuki Belgelerdeki Düzenlemesi", Danışman, Prof. Dr. Saibe Oktay Özdemir, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: 2010, s.11.

²³ Özlem BÖLÜKBAŞI, "6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması", Danışman: Prof. Dr. Cem BAYGIN, Yüksek Lisans Tezi, EÜSBE, Erzincan, 2014, s.43.

²⁴ SALLAN GÜL, a.g.e., s.20.

II. AİLE İÇİ ŞİDDET

A. Aile İçi Şiddetin Mahiyeti

Kişinin bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine, yaralanmasına veya sakat kalmasına neden olan tutum ve davranışlar aile içinde gerçekleşiyorsa, aile içi şiddetten söz edilir²⁵. Bir aile içerisinde meydana gelen bütün şiddet olayları aile içi şiddetin kapsamı içerisindedir²⁶. Aile içi şiddeti açıklayan tanımların hemen hemen hepsinde genel ifadeler kullanılmış, cinsiyet, yaş veya bir başka ayırım yapılmamıştır. Yani şiddet, kadınlara, çocuklara, yaşlılara, özürlü aile bireylerine olabileceği gibi çok karşılaşılsa da kocaya, yetişkin veya daha güçlü olana yönelik olarak da karşımıza çıkabilmektedir.

Yapılan araştırmalar aile içi şiddete en çok maruz kalan toplumsal grubun kadınlar olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır²⁷. Erkeğin eşine veya beraber yaşadığı kadına karşı uyguladığı şiddet, aile içi şiddetin en yaygın şeklidir²⁸. Toplumumuzda hatta tüm dünya toplumlarında kadına yönelik aile içi şiddet artarak devam etmektedir. Son yıllarda hızla artan aile içinde yaşanan şiddet vakalarına bakıldığında, kadına yönelik aile içi şiddetin, kültürel, coğrafi, dini, toplumsal ve ekonomik sınırları aşan küresel düzeyde bir sorun olduğu görülecektir²⁹.

Cinsiyet eşitsizliği kadına yönelik aile içi şiddetin en önemli nedenlerindedir. Son yıllarda bu eşitsizliği giderecek önemli sayılabilecek somut adımlar atılıyor olsa da bu konuda istenilen seviyeye henüz gelinememiştir. Eğitimsizlik, ekonomik

²⁵ Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, **Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları**, Ankara, 2000, s.156.

²⁶ POLAT, **a.g.e.**, s.24.

²⁷ "Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002 raporuna göre, dünya genelinde toplum içinde yapılan 48 araştırmada kadınların % 10-69'unun eşleri veya partnerleri tarafından hayatlarında en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığı ve dünya çapında erkeklerden fiziksel şiddet gören kadınların tahmini oranının % 25-50 olduğu saptanmıştır. Ayrıca T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun aile içi şiddetle ilgili olarak yaptığı bir çalışmada, her 100 ailenin 34'ünde kadına yönelik fiziksel şiddet ve 53'ünde de sözel şiddetin var olduğu ortaya konmuş; Türkiye genelinde 56 ilden 1800 evli kadınla yapılmış kadına yönelik şiddet çalışmasında ise, eşinden en az bir kez fiziksel şiddet gören kadınların oranı % 35 olarak saptanmıştır." Dilek YETİM, Erkan Melih ŞAHİN, "**Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Yaklaşım**", Aile Hekimliği Dergisi, C. 2, S. 2, s.50-51.

²⁸ Tülin Günşen İÇLİ, **Kadın Suçluluğu**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2013, s.116.

²⁹ T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, **a.g.e.**, s.19.

sorunlar, geleneksel toplum yapımızdaki süregelen yanlış uygulamalar cinsiyet eşitsizliğini artırmakta ve aile içi şiddet vakalarının temelini oluşturmaktadır.

B. Aile İçi Şiddeti Açıklayan Yaklaşım ve Kuramlar

Kadına yönelik aile içi şiddeti daha iyi açıklamak için özellikle 20. yüzyılın sonlarında çok sayıda kuram ortaya atılmıştır. Şiddetin çözümünü bulmak, onu tamamen ortadan kaldırmak veya asgari düzeye indirmek için ilk olarak şiddetin temeline inilmesi ve kaynağının ne olduğunun açığa çıkarılması gerektiğinden bu tür yaklaşım ve kuramlar hala derinlemesine araştırılmaktadır. Ortaya atılan bu yaklaşım ve kuramlardan en yaygın olan ve en çok kabul görenler, sosyal öğrenme kuramı, güç ve kaynak kuramı, feminist kuram ve ekolojik kuramdır.

Sosyal öğrenme kuramına göre şiddetin öğrenilmesindeki en önemli kaynak ailenin kökeni ve aile içinde yaşanan olaylardır³⁰. Kişinin geçmişinde kendi ailesi içinde maruz kaldığı şiddet veya şahit olduğu şiddet olayları o kişinin şiddete meyilli olmasında son derece etkili olmaktadır. Özellikle erkek çocukların babaları tarafından bizzat maruz kalması veya annelerine yapılan fiziksel cezalandırma biçimlerine şahit olması, babalarını rol model alması ve ileride şiddete son derece meyilli olmaları sonucunu doğurmaktadır. Aynı şekilde kız çocuklarının, annelerinin aile içinde maruz kaldığı şiddete tanıklık etmeleri, hayatlarının ileri safhalarında şiddeti olağan bir durum olarak görüp kabullenmelerine ve kendilerini eziklik psikolojisi içerisinde hissetmelerine yol açmaktadır.

Öğrenme kuramında ikinci en etkili kaynak, kişinin içinde bulunduğu çevre koşulları ve sosyal toplum yapısıdır. Bireylerin gelişme çağında iken sosyal çevrelerinde görmüş olduğu şiddet olayları, davranışlarının şekillenmesinde etkili olmakta ve kendilerinin ileride daha saldırgan bir yapıya kavuşmalarına neden olmaktadır.

Diğer önemli bir kuram, aslında iki farklı kuram olmakla beraber birbirlerinden kesin bir çizgiyle ayrılmadıkları, birbirlerinin devamı, genişletilmiş hâli oldukları için genelde tek bir kuram olarak kabul edilen güç ve kaynak kuramıdır. Bu kuram,

³⁰ SALLAN GÜL, a.g.e., s.23.

aile içindeki şiddetin, yaş, cinsiyet veya statü farklılıkları nedeniyle oluşan güç dağılımı sonucunda ortaya çıktığını savunur³¹. Özellikle erkeklerin kadınlar karşısındaki fiziksel üstünlüklerini kullanarak onlara karşı sergiledikleri davranışlar sonucunda şiddet meydana gelmektedir. Çocuklar açısından ise anne-babalar tarafından çocukların maruz kaldıkları şiddetin en önemli kaynağı yaş faktörüdür.

Statü farklılıkları, güç ve kaynak kuramına göre şiddetin bir başka önemli etkenidir. Kişisel veya ekonomik güce sahip olanlar, sahip olmayanların veya daha az sahip olanların üzerinde doğal bir güç sahibi olmaktadır. Diğerlerine nazaran pek çok konuda daha avantajlı duruma gelmeleri sonucunda şiddetin meydana gelme olasılığı da çok yüksek olacaktır. Çalışmayan bir kadının kocasından şiddet görme olasılığı, kocasına daha fazla muhtaç olması ve kocanın da bunu kullanmak istemesi nedeniyle çalışan kadınlara nazaran daha fazladır.

Feminist kuram, adından da anlaşılacağı üzere temelinde toplumsal cinsiyet bakış açısı olan kuramdır. Feministlere göre toplumsal yapı, insanlığın varoluşundan beri erkek egemen zihniyetin altında şekillenir ve bu durum erkekleri kaynaklara, mülkiyete, istihdam olanaklarına, eğitime ve statüye ulaşmada avantajlı kılar. Bu avantajlı durumdan dolayı erkekler, kadınlar üzerinde güce sahiptirler³². Bu gücün erkekler tarafından bir avantaj olarak kullanılması sonucunda da şiddet meydana gelmektedir.

Diğer bir yaklaşım türü olan ekolojik kuram ise organizma ve çevre arasındaki ilişkiyi, etkileşim sistemini ve çevrenin niteliğini temel alarak aile içi şiddeti açıklamaya ve şiddetin nedenlerini ortaya koymaya çalışır³³. Kabul gören en yaygın şiddet yaklaşımlarından birisi olan ekolojik kuramda diğer kuramların aksine şiddetin kaynağının, çok yönlü olduğu kabul edilmektedir. Aile içindeki bireyler çevreyle ve toplumla sıkı bir etkileşim hâlinindedir. Bu etkileşimden dolayı şiddetin ortaya çıkma olasılığını sosyal ve kültürel normlar, bireysel düzeydeki faktörlerle birlikte

³¹ SALLAN GÜL, **a.g.e.**, s.25.

³² SALLAN GÜL, **a.g.e.**, s.28.

³³ SALLAN GÜL, **a.g.e.**, s.29.

belirlemektedir³⁴. Erkeğin kadından üstün olduğuna inanılan bir toplumda, annesinin babasından şiddet gördüğü bir aile ortamında büyüyen bir çocuğun ileride şiddete başvurması durumunda, toplumdaki erkeğin üstün olduğuna dair algı, sosyal ve kültürel normlara örnek iken, küçükken aile içinde şahit olduğu şiddet olayları bireysel faktörlere örnek gösterilebilir.

Şiddeti açıklayan yaklaşım ve kuramlar arasında ekolojik kuramın, şiddetin anlaşılmasına yönelik olarak iç içe geçmiş birey, aile, çevre ve toplum faktörlerinin kompleks etkileşimini elen alan kapsamlı bir çerçeve sunduğu ileri sürülmüştür³⁵. Mesela, çocukların gelişim sürecinde şahit oldukları şiddet olaylarının kendi iç dünyalarına yansımaları, aile ilişkileri, okul ve arkadaş çevreleri, içerisinde buldukları toplum gibi pek çok farklı sistem, ilerideki yaşamında şiddete başvurup başvurmaması açısından son derece büyük etkiye sahiptir.

III. MEVZUATTA ŞİDDET

Günümüzde giderek yaygınlaşan şiddet ve aile içi şiddet vakaları, devletlerin bu konulara daha ciddi yaklaşımlarını sağlamış ve bu vakaları önleyebilmek için daha ayrıntılı düzenlemeler yapmaları sonucunu doğurmuştur. Bugün hükümetler ve sivil toplum kuruluşları, şiddeti ve şiddetle mücadeleyi öncelikli gündem konuları arasında tutmaktadırlar. Bu sebeple hem iç hukukumuzda hem de uluslararası mevzuatta şiddet kavramı ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

A. Uluslararası Mevzuatta Şiddet

Uluslararası mevzuata baktığımızda ilk olarak, gerek uluslararası sözleşmelerde gerek tüm dünyada pek çok ülkenin ortaklaşa kabul edip yayınladığı bildirilerde ayrıntılı bir şekilde '*şiddetin tanımı*' üzerinde durulduğunu görmekteyiz. Yukarıda da değinildiği üzere, bu kapsamda yapılan şiddet tanımlarının en ayrıntılı olanlarından Dünya Sağlık Örgütü'ne göre "Şiddet, sahip olunan fiziksel güç ya da kudretin, tehdit yoluyla ya da doğrudan kendine, bir başka insana, bir gruba ya da

³⁴ Türkcan BAYKAL, '**Ailede Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet, Bu Şiddete İlişkin Tutumlar ve Kişinin Şiddet Yaşantısı**', Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s.20.

³⁵ BAYKAL, **a.g.e.**, s.20.

topluma karşı yaralanma, fizyolojik hasar, gelişme bozukluğu ya da gerilikle sonuçlanacak ya da sonuçlanma olasılığı yüksek bir biçimde uygulanması" şeklinde ifade edilmiştir³⁶.

1993 yılında Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'ne³⁷ bağlı olarak çalışan ve temel işlevi kadın-erkek eşitliği ilkesinin uygulanmasını sağlamak olan Kadının Statüsü Komisyonu'nun 'Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Bildirisi'nde ise³⁸, şiddetin çok boyutlu olduğu vurgulanmaktadır. Buna göre sadece cinsiyet temelli fiziksel, cinsel, psikolojik herhangi bir zarar ve üzüntü doğuran veya doğurmaya yönelik, özel ya da kamu yaşamında gerçekleşebilen her türlü davranış, tehdit, baskı veya özgürlüklerin keyfi şekilde engellenmesinin yeterli olmadığı belirtilmekle beraber gelenek, görenek, alışkanlık ve uygulamalar gibi hususların da bu kapsama alınması gerektiğinin öneminden bahsedilmiştir³⁹.

Kadınlara Karşı Şiddeti Önleme, Cezalandırma ve Ortadan Kaldırmaya İlişkin İnter Amerikan Sözleşmesi'nde de, şiddetin fiziksel, ruhsal ve cinsel şiddet formlarına dikkat çekilmiştir⁴⁰.

1970'li yıllara kadar devletlerin henüz tam olarak gündemlerine almadıkları bir husus olduğu için aile içi şiddet veya daha özelde kadına yönelik şiddet konularına ilişkin herhangi bir uluslararası sözleşme yoktur. Bu konuyla ilgili ilk çalışma 1975 yılında Meksika'da gerçekleştirilen 'Uluslararası Kadın Yılı Dünya Konferansı'nda yapılmıştır. 1980 yılında Kopenhag'da yapılan 'İkinci Dünya Kadın Konferansı'nda ise aile içinde kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin bazı ilke kararlar kabul edilmiştir. Devam eden yıllarda konunun öneminin farkına varılması ile uluslararası alanda yapılan çalışmalar hız kazanmıştır.

³⁶ Erişim: www.who.int/topics/violence/en, 04.11.2016.

³⁷ *Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, Birleşmiş Milletler'in ana organlarından biri olup, Birleşmiş Milletler üye ülkeler sistemine göre ele alınan politika önerileri formüle etmekte ve uluslararası ekonomik ve sosyal konuları tartışmakta merkezi bir forum olarak hizmet vermektedir. Sivil toplum kuruluşları, Birleşmiş Milletler çalışmalarına katılmak için bu konseyden statü alır. Erişim: <https://tr.wikipedia.org>

³⁸ **Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1993 yılında kabul edilmiştir.

³⁹ Dolunay ŞENOL/Sıtkı YILDIZ, **Kadına Yönelik Şiddet Algısı: -Kadın ve Erkek Bakış Açlarıyla-**, Ankara, 2013, s.4.

⁴⁰ İzzet DOĞAN; "**Kadına Yönelik Şiddet Uluslararası Belgeler 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına İlişkin Yasa Ve bu yasada yapılan değişiklikler üzerine bir inceleme**", İstanbul Barosu dergisi, Cilt:82 Sayı:3 Yıl: 2008, s.1224 (Düzeltilme).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20 Aralık 1993 tarihli ve 44/104 sayılı kararı ile ilan edilen "Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri"nin 1. maddesinde kadınlara karşı şiddet terimi, “*İster kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ızdırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir.*”⁴¹ şeklinde ayrıntılı biçimde ifade edilmiş ve devamında gelen maddelerde de şiddet teşkil edecek davranışlara örnekler verilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konularına ilişkin doğrudan bir düzenleme bulunmasa da, insan hakkı ihlali ve kadına yönelik ayrımcılığın bir türü olarak görülen şiddet, AIHM'nin ve özel olarak da 14. maddenin kapsamına giren bir toplumsal olgudur⁴². Ayrıca sözleşmeye ek protokollerle '*ayrımcılık yasağı ilkesi*' ilave edilmiş ve yine yayınlanan tavsiye kararlar ile aile içinde şiddet, aile içi şiddete ilişkin sosyal önlemler, kadınların şiddete karşı korunması gibi düzenlemeler getirilmiştir.

Başta Birleşmiş Milletler olmak üzere diğer tüm uluslararası topluluklar, kadına yönelik şiddet konusunda almış oldukları kararlarla şiddetin önlenmesini amaçlamıştır. Bu konuyla ilgili özel olarak kurulan komisyonlarda ciddi yaptırımlara başvurulabileceği hususunda devletler mutabık kalmışlardır. Tüm dünya çapında 186 devletin onaylayıp iç hukukunda bağlayıcı olmasını istediği 'Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) kadına karşı ayrımcılık ve şiddetin önlenmesinde son derece önemli bir kılavuz vazifesi icra ettiği söylenebilir⁴³. Sözleşme, gerek biyolojik cinsiyetleri, gerekse medeni durumları da dâhil olmak üzere, kadınlara yönelik doğrudan ve dolaylı ayrımcılığın içeriğini⁴⁴ tanımlamakta ve ciddi bir şekilde yasaklamaktadır⁴⁵. Ayrıca, kadına yönelik şiddetin

⁴¹ Gökçeççek AYATA/Sevinç Eryılmaz DİLEK/Bertil Emrah ODER, **Kadın Hakları, Uluslararası Hukuk ve Uygulama**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s.183.

⁴² Nisan KUYUCU, **AIHM İçtihadında Ayrımcılık Yasağı Çerçevesinde Kadına Yönelik Şiddet**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s.143.

⁴³ KARINCA, **a.g.e.**, s.134.

⁴⁴ Feride ACAR/Hakkı Onur ARINER, **Kadınların İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği**, Ankara, İçişleri Bakanlığı Genel Yayın No. 656, 2009, s.17.

⁴⁵ Demet ÖZDAMAR, **CEDAW Sözleşmesi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009, s.96.

önüne geçebilmek için üye devletlere birçok sorumluluk yüklemekte, sözleşmeye aykırı davranılması durumunda da yine aynı şekilde ciddi yaptırımlar öngörmektedir.

'Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiyesi Sözleşmesi' (CEDAW) bu alanda yapılan uluslararası çalışmalardaki hususlara ayrıntılı bir şekilde değinmekle birlikte, *"CEDAW'ın asıl ayırıcı ve dikkat çekici özelliği başka metinlerde genel olarak insana garanti edilen hakların burada özellikle kadın için altının çiziliyor olmasıdır. Sözleşme kapsamında kadınların haklarının en çok tartışma konusu edildiği ve en fazla ihlalinin söz konusu olduğu alanlar net bir şekilde belirlenmekte (siyaset, evlilik, aile, eğitim, sağlık, medya, kırsal alan vs.), buralardaki hakların ne olduğu konusunda açıklık getirilmektedir. Bu niteliği ile metne kadınlar için bir haklar bildirgesi, devletler için de bir yükümlülük manzumesi olarak bakılmaktadır"*⁴⁶.

Kadınlara yönelik şiddetle ilgili bugüne kadar gerek uluslararası, gerekse bölgesel ölçekte çalışmalar yürütülmüş, belli normlar ortaya konulmuş ve uygulamaya dair belli adımlar atılmışsa da, 'İstanbul Sözleşmesi'ne kadar alınan bu somut önlemler, uluslararası raporlar da göz önünde bulundurulduğunda, ne yazık ki yetersiz kalmıştır⁴⁷. Bu nedenle daha kapsamlı ve ciddi bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuş ve Avrupa Konseyi Komitesi tarafından 2011 yılında imzaya açılan ve 2014 tarihinde ülkemizde yürürlüğe giren 'Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi', diğer adıyla İstanbul Sözleşmesi' ortaya çıkmıştır. *'Avrupa Konseyi'nin kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleye ilişkin bu yeni sözleşmesi, ciddi bir insan hakları ihlali oluşturan bu sorunu en kapsamlı şekilde ele alan bir uluslararası anlaşmadır. Bu tür şiddete sıfır tolerans gösterilmesini hedeflemektedir ve Avrupa ile onun sınırlarını da aşan geniş bir alanda daha güvenli yaşanabilmesini sağlama yolunda önemli bir adımdır"*⁴⁸.

⁴⁶ Feride ACAR, **"Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Yükümlülükler"**, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek, Editör: Oya ÇİTÇİ, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No: 285 Birinci Baskı, Ankara, Kasım 1998, s.25.

⁴⁷ Müge DEMİRKİR ÜNLÜ, **Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddet**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2013, s.25

⁴⁸ Erişim: <https://rm.coe.int>, 01.09.2017.

Sözleşmenin 3. maddesi konuya ilişkin bir dizi tanım ihtiva etmektedir. Buna göre *"Kadına karşı şiddetten, kadınlara karşı insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dâhil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır"* denilerek son derece geniş ve ayrıntılı bir şekilde kadına karşı şiddet tanımı yapılmaktadır.

Yine aynı maddenin b fıkrası aile içi şiddeti, *"Eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgâhı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya aile biriminde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri"* olarak tavsif etmektedir.

Sözleşmenin diğer maddelerinde ise temel haklar, eşitlik ve ayrımcılık konuları, devletin yükümlülükleri ve gütmesi gereken politikalar, şiddet türleri, şiddet sonucu yaptırımlar ve tedbirler gibi temel ve son derece önemli konular ayrıntılı olarak işlenmiştir.

B. Ulusal Mevzuatta Şiddet

Uluslararası alanda yapılan şiddet ve aile içi şiddetle ilgili düzenlemelerin yanında ülkemizde de özellikle son yıllarda bu alanda çok önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Yapılan bu yeni düzenlemeler ile şiddet olaylarının yaşanmaması veya yaşanan şiddet olayları sonucunda meydana gelen mağduriyetlerin en aza indirilmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede başta Anayasamız olmak üzere pek çok kanunda ciddi düzenlemeler yapılmış ve yapılmaya devam edilmektedir. Her ne kadar henüz istenilen düzeye ulaşmamışsa da, şiddetin ve aile içinde yaşanan şiddetin hem medeni hukuk hem de ceza hukuku kapsamında yapılan düzenlemelerde yine çok geniş bir yer kapladığını görmekteyiz.

1. Anayasada Şiddet

İç hukukumuzda baktığımızda şiddet ve aile içi şiddete ilişkin yasal zeminin en temel dayanağının anayasa olduğunu görmekteyiz. Anayasamızın 5. maddesinde

kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. 10. maddede belirtilen *"Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür."* ifadesiyle 'ayrımcılık' reddedilerek 'eşitlik' vurgusu yapılmıştır. Yine 12. maddeyle kadın-erkek ayrımı yapılmadan herkesin birtakım temel hak ve hürriyetlere sahip olduğu ifade edilerek, bu temel hak ve yükümlüklerin, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını içerdiği belirtilmiştir. Ayrıca kişinin dokunulmazlığı ve maddi ve manevi varlığının korunmasını düzenleyen 17. ve kişi hürriyeti ve güvenliğini düzenleyen 19. maddelerdeki temel hak ve hürriyetler yine herhangi bir ayırım yapılmadan kadın-erkek herkese eşit olarak tanınmıştır. Hatta Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları başlığı altında 41. maddede düzenlenen hükümler ile kadınlara ve çocuklara yönelik pozitif ayrımcılık yapılması gerekliliği net bir şekilde ifade edilmiştir.

2. Türk Medeni Hukukunda Şiddet

Türk Medeni Kanunu'nda (TMK) aile içi şiddetin önlenmesi ve şiddete uğrayanların korunması için özellikle evlenme ve boşanma süreçlerinde de yararlanabilecekleri birçok düzenleme bulunmaktadır⁴⁹. Sözgelimi bir yandan şiddet eylemlerinin boşanma nedeni sayıldığı ve şiddete maruz kalan kişinin boşanma davası açabileceği belirtilmişken, diğer yandan boşanma veya ayrılmadan sonra hem eş hem de çocuklar için mağduriyete sebebiyet verilmemesi adına, nafaka gibi geçici veya sürekli tedbirlere başvurulabileceği düzenlenmiştir.

Bu çerçevede TMK hâkime çok geniş yetkiler tanıyarak her somut olayda gerektiği gibi farklı değerlendirmeler yapabilmesinin ve en sağlıklı kararı verebilmesinin yolunu açmıştır. Hatta evlilik birliği içerisinde yaşanan uyuşmazlıklar ve şiddet olayları sebebiyle eşlerden birinin veya her ikisinin hâkime başvurarak evlilik birliğine müdahale etmesini talep etmeleri mümkündür. Böyle bir durumda hâkim, TMK 195 ve devamındaki maddelerde ayrıntılı belirtildiği gibi, uyuşmazlığı

⁴⁹ KARINCA, a.g.e, s.41.

gidermek veya olası şiddet vakalarını önlemek ya da yaşanan şiddet olaylarının tekrarlanmaması için gerekli gördüğü tedbirlere başvurabilecektir.

Ayrıca İstanbul Sözleşmesi gözetilerek düzenlenen ve 2012 yılında kabul edilen özel bir kanun ile aile içi şiddetin önlenmesi konusunda iç hukukumuzda son derece önemli bir adım atılmıştır. 6284 sayılı 'Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun' başlığını taşıyan bu düzenleme ile "*Şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir*"⁵⁰.

Olası şiddet olaylarının önüne geçilmesi veya yaşanan şiddet olaylarının tekrarlanmaması için çok hızlı bir şekilde müdahalelerin yapılması, mağduriyetlerin artmaması açısından son derece elzemdir. TMK hükümlerine göre müdahalede bulunulabilmesi, mahkemelerin iş yoğunluğu dikkate alındığında kararların geç verilmesi nedeniyle zaman zaman ciddi sıkıntılara ve mağduriyetlere yol açabilmektedir. 6284 sayılı Kanun ile bu tür mağduriyetlerin meydana gelmemesi için kararların çok daha hızlı ve etkili bir şekilde alınabilmesi amaçlanmıştır. Öyle ki kanun hâkime tanıdığı koruyucu ve önleyici tedbirlerin yanında, idari amire de benzer tedbirleri alabilme yetkisi vermiştir. Hatta hâkime veya idari amire ulaşamaması durumunda kolluk amiri de, daha sonra hâkime ya da idari amire sunmak şartıyla, uygun gördüğü tedbirleri kendisi alabilecektir. Böylelikle bireylerin şiddete maruz kalmamaları ya da şiddet mağduru kişilerin daha fazla zarar görmemeleri konusunda önemli bir adım atılmıştır.

Kanunun 2. maddesinde şiddet, aile içinde yaşanan şiddet ve kadına yönelik şiddet kavramları ayrı ayrı olarak tanımlanmıştır. Devam eden maddelerinde hâkim ve mülki amir tarafından verilecek önleyici ve koruyucu tedbirler, şiddet önleme ve izleme merkezleri, suçlara ilişkin hükümler gibi 'Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ne

⁵⁰ Erişim,
<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.6284&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=ailenin%20korunmas%C4%B1&Tur=1&Tertip=5&No=6284>, 13.05.2016.

(İstanbul Sözleşmesi) benzer düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Ayrıca 'Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik' ile önceki benzer hukuki düzenlemelerde olduğu gibi genel kolluk birimleri olan polis, jandarma ve sahil güvenlik birimlerine bazı ek görev ve sorumluluklar yüklenmiştir⁵¹.

Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun⁵², şiddet ve aile içi şiddete dair düzenlemelerin olduğu bir diğer kanunumuzdur. Kanunun 7. maddesinde ifade edildiği gibi "*Aile Mahkemeleri, önlere gelen dava ve işlerin özelliklerine göre, esasa girmeden önce, aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik eder...*" Açıkça görüldüğü gibi kanun, eşlerin ve çocukların aile içinde yaşanan sorunlarının çözümü için hâkime geniş yetki vermekte, hatta uzmanlardan yardım alabileceğini belirtmektedir.

Özellikle kadınların ve çocukların maruz kaldığı şiddetin önüne geçilebilmesi için yapılan ulusal düzenlemelere baktığımızda bir diğer öne çıkan düzenlemenin 4857 sayılı İş Kanunumuz⁵³ olduğunu görmekteyiz. Bu kanun kapsamında, kadın-erkek arasındaki ayrımın giderilmesi, eşit davranma ilkesi, doğum izni, eşit işe eşit ücret kuralı gibi hükümler, kadınlara ve çocuklara yönelik ekonomik şiddetin önüne geçilebilmesi adına yapılan düzenlemeler olduğu gibi; gece çalışma yasağı, işverenin veya iş yerinde herhangi bir kişinin işçiye ya da yakınlarına cinsel tacizde bulunması durumunda iş aktinin feshine haklı neden sayılması gibi hükümler de cinsel şiddeti önlemek için yapılan düzenlemeler arasında sayılabilir.

Ayrıca Çocuk Koruma Kanunu ve Sosyal Hizmetler Kanunu'nda ilk olarak korunmaya muhtaç çocukların tanımı ayrıntılı bir şekilde yapılarak şiddet mağduru çocuklar için hâkimin ve ilgili devlet kurumlarının alabileceği ya da alması gereken tedbirler belirtilmiştir.

⁵¹ Serdar Kenan GÜL, Editör: **Aile İçi Şiddet ve Polis**, Ankara, Polis Akademisi Yayınları, 2013, s.267.

⁵² RG.: 09.01.2003 T., 24997 S.

⁵³ RG.: 10.06.2003 T., 25134 S.

Son olarak, iç hukukta önemli sayılabilecek düzenlemelerden biri de 2004 yılında 'Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun' ve 'Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'dır⁵⁴. KSGM tarafından hazırlanarak yürürlüğe giren bu düzenlemeler, şiddeti engelleyecek veya en aza indirecek önlemler öngörmektedir.

3. Türk Ceza Kanununda Şiddet

Türk Ceza Kanununun (TCK) birçok maddesinde de şiddet içeren eylemler ayrıntılı olarak belirtilmiş ve ciddi yaptırımlara tabi tutulmuştur. Şiddet içeren eylemlerin kadınlara, çocuklara, yaşlılara, kendini savunamayacak durumda olanlara karşı yapılması durumunda ise yaptırımlar için artırımı gidilmesi gerektiği belirtilmiştir. Hatta aile içi şiddet hareketleri ve aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi ayrı bir maddeyle düzenlenerek yaptırım altına alınmış, böylece aile içinde kadına yönelik şiddet eylemleri önlenmeye çalışılmıştır.

TCK'da düzenlenen yaralama, eziyet, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, tehdit, şantaj, cebir, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ve aile düzenine karşı suçlar şiddet olaylarının ceza hukukuna yansıyan belli başlı örneklerindedir.

a. Yaralama

Türk Ceza Kanununun 86 ve devamındaki maddelerinde düzenlenen yaralama suçu, fiziksel şiddetin en net görünümüdür. Başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişinin, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağını belirtilen kanun maddesi (TCK m86/1), yaralama ile fiziksel şiddetin ne kadar yakın olduğunu net bir şekilde göstermektedir.

Maddenin devamında yaralama suçunun üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe işlenmesi halinde verilecek cezanın yarı oranında artırılması gerektiği belirtilerek, TCK kapsamında da aile içinde yaşanan şiddet olaylarının önlenmesi ve daha caydırıcı olabilmesi amaçlanmıştır. Aynı şekilde beden veya ruh bakımından kendini

⁵⁴ Hatice CAN, **Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu TÜBAKKOM, VIII. Kitap**, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2011, s.231.

savunamayacak durumda olan kişilere karşı yaralama suçunu işleyen kişinin ceza miktarı da yarı oranında artırılabacaktır (TCK m.86/3).

Ayrıca yaralama fiili sonucunda fiziksel şiddete maruz kalan kişide duyu kaybı, bitkisel hayata girme veya hamile kadınlarda çocuk düşürme gibi çok ağır hasarların meydana gelmesi, neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralama suçu kabul edilmiş ve yine daha ağır bir cezayı gerektirdiği belirtilmiştir (TCK m.87/1-2).

b. Eziyet

Fiziksel şiddetin ceza hukuku kapsamında bir diğer yansıması eziyet suçudur. TCK'nın 96. maddesinde 'eziyet etme' suç olarak kabul edilmiş, bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişi hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Kanun maddesi eziyet suçunun oluşabileceği eylemleri tek tek saymayarak, eziyete yol açacak her türlü davranışı suç olarak kabul etmiştir. Aslında bu davranışlar yaralama, hakaret, tehdit, taciz niteliği taşıyan ve sistematik bir şekilde ve belli bir süreç içerisinde gerçekleştirilen eylemlerdir⁵⁵.

Ayrıca eziyet suçunun çocuğa, beden veya ruh bakımından kendini savunamayacak durumda olana, hamile bir kadına, üstsoy veya altsoya, babalık veya analığa ya da eşe karşı işlenmesi halinde, yaralama suçunda olduğu gibi daha ağır bir ceza öngörülmüştür (TCK m.96/2).

c. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar

Cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, reşit olmayanla cinsel ilişki ve cinsel taciz suçlarını içerisinde barındıran cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar, ceza hukukunda çok geniş bir yer kaplamakla birlikte, fiziksel, cinsel ve hatta psikolojik şiddet türlerinin belirgin örneklerindedir. Özellikle son yıllarda yapılan reformlarla birlikte bu suçların hem kapsamı genişletilmiş hem de bu suçlar için öngörülen ceza miktarlarında ciddi artırımlara gidilmiştir. Son yapılan değişikliklerle birlikte 'Cinsel

⁵⁵ Yargıtay, 8.Ceza Dairesi, 13.06.2014 Tarih, 2014/439 Esas, 2014/14662 Karar.

davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal eden kişinin, mağdurun şikâyeti üzerine, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı' hüküm altına alınmıştır (TCK m.102). Kadınların ve çocukların her geçen gün daha fazla maruz kaldığı bu cinsel ve fiziksel şiddet eylemleri, bu yeni düzenlemelerin yapılmasını ve ceza oranlarının artırılmasını zorunlu kılmıştır.

Yukarıda bahsedilen suçlarda olduğu gibi cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçların da, aile içindeki bireyler arasında yaşanması, silahla korkutularak gerçekleştirilmesi, beden ve ruh bakımından kendini savunamayacak durumda olanlara karşı işlenmesi gibi durumlarda ceza miktarlarının artırılması gerektiği vurgulanmış (TCK m.102/3); hatta cinsel saldırı suçunun ikinci maddesinde belirtilen '*vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi*' halinin eşe karşı işlenmesi durumunda bile mağdur olan eşin şikâyeti halinde suç teşkil edebileceği belirtilmiştir (TCK m.102/2).

Yine son yıllarda özellikle medyada çok sık rastladığımız çocuklara karşı işlenen cinsel suçlarda on sekiz yıla kadar varan çok ciddi hapis cezaları öngörülmekle birlikte (TCK m.103), maalesef bu tür şiddet olaylarının sayısındaki artış hâlen engellenememektedir.

d. Tehdit ve Şantaj

TCK'nın 106. ve 107. maddelerinde düzenlenen tehdit ve şantaj suçlarını işleyen kişiler için, başta psikolojik şiddet olmak üzere tüm şiddet türlerinin önüne geçebilmek veya tekrarlanmasını engellemek adına ciddi cezalar öngörülmüştür. Tehdit veya şantaj yoluyla şiddete başvuran kişi, mağdurun sağlıklı bir şekilde hareket edebilmesini engellemekte ve mağdur üzerinde psikolojik etki yaparak aslında yapmak istemediği bir işi yapmaya zorlamaktadır. Bu sebeple Türk Ceza Kanunu her iki suçu da kişilerin hürriyetine karşı işlenen suçlar arasında saymış; ve özellikle tehdit suçunun silahla işlenmesi halinde ciddi ceza miktarları öngörmüştür.

e. Cebir

Şiddetle yakından ilgili bir başka TCK hükmü, 108. maddede belirtilen cebir suçudur. Bu maddeye göre '*Bir şeyi yapması veya yapmaması ya da kendisinin*

yapmasına müsaade etmesi için bir kişiye karşı cebir kullanılması' suç olarak kabul edilmiş ve başvurular için verilmesi gereken cezanın, kasten yaralama suçundan verilecek cezanın üçte birinden yarısına kadar artırılarak verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Yani belli bir gayeye ulaşmak için kişi üzerinde fiziki kuvvet kullanılmasıyla⁵⁶ eylem ve dolayısıyla suç gerçekleşmiş olmaktadır. Bu yönüyle cebir suçunda da hem fiziksel hem psikolojik şiddetin yansımaları görülmektedir. Zira cebir, hem tehdit suretiyle zorlamayı hem de fiziki zorlamayı içeren bir üst kavramdır⁵⁷.

Cebir kavramı üzerinde yapılan ve kökeni itibariyle çok eski dönemlere uzanan tartışmalar sonucunda, günümüzde yaygın olarak kabul edilen görüşe göre⁵⁸ cebir suçu, maddi ve manevi olmak üzere ikiye ayrılır. Buna göre kişilerin hareket özgürlüğünü kısıtlayan cebir, maddi cebir olarak kabul edilirken; seçim özgürlüğünü kısıtlayan cebrin, manevi cebir olarak kabul edildiğini söylememiz mümkündür⁵⁹. Yani maddi cebirde açık bir şekilde fiziksel şiddet varken, manevi cebirde tehdit ve dolayısıyla psikolojik şiddet vardır.

Son olarak TCK'nın 28. maddesi kişinin '*karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu*' suç işleyen kişiye ceza verilemeyeceğini hükme bağlamıştır. Yani kişilerin tehdit veya cebir altında yapacağı eylemlerde kusurlu olduğundan bahsedilmesinin mümkün olmadığı, bu tür durumlarda failin fiilinin hukuka aykırılık taşımayacağı belirtilmiştir. Ceza sorumluluğunu kaldıran bir neden olarak düzenlenen bu tür durumlarda, fiil aslında cebri uygulayana ait olduğu için sorumluluk da ona geçecektir.

⁵⁶ İlhan ÜZÜLMEZ, *Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Hürriyete Karşı İşlenen Suçlar Sistemi Çerçevesinde Tehdit, Şantaj ve Cebir Kullanma Suçları*, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, 2007, s.170.

⁵⁷ Özgür KÜÇÜKTAŞDEMİR, *Türk Ceza Hukukunda Maddi ve Manevi Cebir*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2012, s.58.

⁵⁸ ÜZÜLMEZ, *a.g.e.*, s.41.

⁵⁹ KÜÇÜKTAŞDEMİR, *a.g.e.*, s.63.

f. Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma

Psikolojik şiddete örnek olarak gösterilebilecek bir TCK hükmü de, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçudur. Yukarıda belirtildiği gibi kişiyi eve ya da bir odaya kilitleme, dışarıya çıkmasına izin vermeme, karanlıkta bırakma gibi eylemler suç olarak öngörülmüş ve bu eylemleri yaparak kişilerin hürriyetini kısıtlayanlar için bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilmesi gerektiği belirtilmiştir (TCK m.109). Bu eylemleri gerçekleştirirken cebir, tehdit veya hile kullanılması durumunda ise daha ağır cezayı gerektirecek bir durum söz konusu olacaktır. Ayrıca maddenin üçüncü fıkrasında, hürriyeti yoksun kılma suçunu oluşturacak bu ve benzeri eylemlerin eşe, çocuğa veya kendini savunamayacak durumda olanlara karşı işlenilmesi, söz konusu suçun nitelikli hallerinden sayılmış ve ceza artırımını gerektirdiği belirtilmiştir.

g. Aile Düzenine Karşı Suçlar

Türk Ceza Kanununda şiddete ve aile içi şiddete ilişkin alınan önlemler yukarıda sayılan suçlarla sınırlı tutulmamış, '*aile düzenine karşı işlenen suçlar*' başlıklı bir bölüm içerisinde bu konuyla ilgili farklı hükümler de ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu kapsamda özellikle 232. maddeyle '*kötü muamele*' ayrı bir suç olarak tanımlanmış ve yasaklanmıştır. Maddeye göre '*Aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kişiye, 2 aydan 1 yıla kadar hapis cezası verilir.*'

Şiddet türleri içerisinde ayrıntılı olarak belirttiğimiz "kişiyi yarı aç ya da susuz bırakmak, uyutmamak, zor koşullarda çalışmaya mecbur etmek, çıplak gezdirmek, sürekli alay etmek, korkutmak" gibi eylemler kötü muamele suçuna örnek olarak gösterilebilir. Bu tür eylemler çoğunlukla yaralama, tehdit, sövme gibi yasanın maddelerinde açıkça düzenlenmiş suçlar dışında kalan eylemleri kapsamaktadır⁶⁰.

⁶⁰ "5237 sayılı TCK'nın 232/1. maddesinde düzenlenen kötü muamele suçu ise; merhamet, acıma ve şefkatle bağdaşmayacak davranışlardır. Yarı aç veya susuz bırakma, uyutmamak, zor koşullarda çalışmaya mecbur etmek gibi hareketleri kötü muameleye örnek olarak vermek olanaklıdır. Keza hakaret oluşturan fiiller, disiplin yetkisi kapsamına girmedikleri gibi, kötü muamele suçu olarak değil, hakaret suçundan dolayı cezalandırılmayı gerektirir. Bu suçlarda temel özellik, kötü

Son olarak, 'birden çok evliliği yasaklayan' 230. madde, 'aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlalini' ve 'çocuğun kaçırılıp alıkonulmasını' hükme alan 233. ve 234. maddeler de aynı başlık altında düzenlenen ve aile içi şiddeti yakından ilgilendiren diğer maddelerdir.

davranmadır. Bu kötü davranma, mağdurun onur ve şerefiyle bağdaşmayan muameleye tabi tutulması, ona acı veren ve insan olarak hak etmediği bir işlem uygulanması olabilir. Bu eylemler çoğunlukla, yaralama, tehdit, sövme gibi yasanın başka maddelerinde açıkça düzenlenmiş suçlar dışında kalan eylemleri kapsar. Bu eylemler, çıplak gezdirme, aç bırakma, sürekli alay etme, korkutma gibi olabilirler. Bu eylemler aynı zamanda bu bölümde incelenen eziyet suçunu da oluşturan eylemlerdir." (Y., 8.CD., 13.06.2014 T., 2014/439 E., 2014/14662 K.), Y., 4.CD., 19.01.2009 T., 2007/5591 E., 2009/80 K.

İKİNCİ BÖLÜM

AİLE HUKUKUNDA ŞİDDET

Bu bölümde, öncelikle evlilik hukukunun üç temel evresini oluşturan nişanlanma, evlenme ve boşanma süreçleri temel hatlarıyla ele alınacak, şiddetin evlenmeden önceki ve sonraki dönemlere yaptığı etkiler üzerinde durulacaktır. Aile içinde yaşanan şiddet vakalarının boşanma davalarındaki görünümleri, Yargıtay kararlarından da örnekler gösterilmek suretiyle incelenecektir.

I. EVLİLİK ÖNCESİ DÖNEMDE ŞİDDET

A. Nişanlanma Kavramı

Nişanlılık, Medeni kanunumuzun 118. ile 123. maddeleri arasında düzenlenmiş ve 118. maddede "*Nişanlanma, evlenme vaadiyle olur. Nişanlanma yasal temsilcinin rızası olmadıkça küçüğü veya kısıtlıyı bağlamaz*" şeklinde ifade edilmiştir. 'Nişanlanma' ve 'nişanlılık' kavramları tam olarak aynı kavramlar değildir⁶¹. Karşı cinsten iki kimse arasında karşılıklı evlenme vaadi, nişanlanma olarak isimlendirilirken; nişanlanmadan sonra meydana gelen ve başka bir sebeple evlenme işlemine kadar devam eden duruma da nişanlılık denir⁶².

Yargıtay ise 'nişan' kavramını, "*birbirleriyle evlenmek isteyen kadın ve erkeğin bu konudaki iradelerinin açıklanmalarıyla meydana gelen bir sözleşme*" şeklinde, 'nişanlılık' kavramını ise "*nişanlanma sonunda bu kişilerin, yani nişanlıların içerisine girmiş oldukları hukuki ilişkidir; yani nişanlanma ile taraflar 'nişanlılık' dediğimiz bir hukuki statüye girer.*"⁶³ şeklinde ifade etmiştir.

Tarih boyunca birçok toplumda rastlanan nişanlılık kurumuna,⁶⁴ günümüz toplumunda da farklı ritüeller ile ciddi bir önem atfedilmektedir. Evlenecek olan kişilerin birbirlerini daha iyi tanması; birbirleriyle ve aileleriyle daha hızlı kaynaşması için nişanlılık dönemi gerçekten son derece büyük öneme sahiptir.

⁶¹ Bilge ÖZTAN, **Aile Hukuku**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2004, s. 19.

⁶² Hüseyin HATEMİ/Burcu KALKAN OĞUZTÜRK, **Aile Hukuku**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013, s.8.

⁶³ Yargıtay, 3.Hukuk Dairesi, 24.11.1998 Tarih, 1998/10173 Esas, 1998/12105 Karar.

⁶⁴ Bülent KÖPRÜLÜ/Selim KANETİ, **Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1989, s.42.

Taraflar bu süreçte birbirlerine daha çok yakınlaşarak ortak bir yuva kurup kuramayacaklarına karar verirler.

Nişanlanmanın bir diğer önemi ise, tarafların nişanlılık süreci içerisinde ve evliliğe hazırlık aşamasında olduklarının toplum tarafından bilinmesinin istenmesidir. Yani nişanlanma, tarafların 'birlikte' olduklarının ve 'ortak bir hayat' kuracaklarının topluma duyurusu niteliğindedir.

B. Nişanlanmanın Hukuki Niteliği

Nişanlanmanın hukuki niteliği konusunda ise farklı görüşler ortaya atılmışsa da doktrinde hâkim görüş, nişanlanmanın bir aile hukuku sözleşmesi olduğudur⁶⁵. Ancak, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarıyla kurulan Borçlar Hukukundaki sözleşmelerden farklı olarak nişanlanmada, sözleşmeye aykırı davranılması halinde ifa davası açılmamaktadır. Zira Türk Medeni Kanunu'nun 119. maddesinde açıkça belirtildiği üzere nişanlanma, kişilere evlenmeye zorlamak için dava hakkı vermez⁶⁶. Yani evlenme vaadini yerine getirmeyen nişanlının, evlenme hususunda ifaya zorlanması mümkün değildir.

Yargıtay'ın da açık bir şekilde nişanlanmayı, yukarıda belirtilen görüş çerçevesinde kabul ettiği görülmektedir. 3. Hukuk Dairesi, 19.10.2004 tarihli kararında nişanlanmayı "*TMK.'nın 118. maddesi uyarınca, karşılıklı evlenme vaadi içeren aile hukukuna özgü bir sözleşmedir*" şeklinde belirtmiştir. Yine aynı şekilde bu daire, başka bir kararında "Nişan, birbirleriyle evlenmek isteyen kadın ve erkeğin bu konudaki iradelerinin açıklanmalarıyla meydana gelen bir sözleşmedir" ifadesini kullanmıştır⁶⁷.

Bununla birlikte nişanlanma ile tarafların karşılıklı olarak birbirine buldukları evlenme vaatlerine sadakat yükümlülüğü doğmaktadır. Bunun pratik bir sonucu olarak her ne kadar dava yolu ile evlenme sağlanamasa bile en azından, haklı

⁶⁵ HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, **a.g.e.**, s.9; Nevzat KOÇ, **Türk-İsviçre Hukukunda Nişanlanma Sözleşmesi**, İzmir, Vedat Kitapçılık, 2002, s.20, 21; Aydın ZEVKLİLER/Mehmet Beşir ACABEY/K. Emre GÖKYAYLA, **Medeni Hukuk**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1999, s.680.

⁶⁶ bkz. "Nişanlılık, evlenmeye zorlamak için dava hakkı vermez. Evlenmeden kaçınma hâli için öngörülen cayma tazminatı veya cezai şartı dava edilmez."

⁶⁷ Y. 3.HD., 19.10.2004 T., 2004/9020 E., 2004/11312 K.

bir sebep olmaksızın evlenmeden cayarak nişanı bozan taraftan, diğer tarafın evlenmenin gerçekleşeceğine güveni dolayısı ile uğradığı menfi zarar istenebilmektedir⁶⁸. Zira nişanlanma ile taraflar karşılıklı sorumluluk altına girmektedirler. Bu sebeple nişanın bozulması hâlinde tarafların mağduriyetini biraz olsun giderebilmek için hediyelerin geri verilmesi yanında maddi ve manevi tazminat istemi ile ilgili dava yolları açık tutulmuştur.

C. Nişanlanma Sözleşmesinin Kurulması

1. Nişanlanma Şartları

a. Ehliyet Şartı

Türk hukukunda nişanlanan kişilerin ehliyetine dair bir düzenleme mevcut değildir. Ancak yukarıda belirtildiği gibi nişanlanma, bir aile hukuku sözleşmesi niteliğinde olduğu için Borçlar Kanunu'nda belirtilen genel hükümler, nişanlanmak isteyen kişilerde aranacak olan ehliyet ışık tutacak mahiyettedir.

Medeni kanunumuzda belirtildiği gibi tam ehliyetli kimseler hiç kimseden izin almadan her türlü hukuki işlemi kendi başlarına yapabileceklerinden nişan sözleşmesini de kimseye bağlı kalmadan tek başlarına yapabilmektedirler. Sınırlı ehliyetliler de yine aynı şekilde yasal danışmana ihtiyaç duymadan nişan sözleşmesini tek başına yapabilir. Zira sınırlı ehliyetli olan kişilerin hangi hallerde yasal danışmana başvurması gerektiği kanunda açıkça belirtilmiş ve nişanlanma bu hallerin içinde sayılmamıştır (TMK m.429).

Tam ehliyetsiz olan kimselerin ise nişanlanmaları mümkün değildir. Bu kimseler ayırt etme gücünden yoksun oldukları için yasal temsilcileri veya vasileri aracılığıyla olsa dahi nişan sözleşmeleri yapmaları hukuken geçerlilik arz etmeyecektir. Bununla birlikte ayırt etme gücünü geçici olarak kaybeden ve nişanlanma anında ayırt etme gücünden yoksun olan kişilerin nişanlarının batıl olup olmadığı konusunda doktrinde farklı görüşler olsa da hâkim görüşüne göre, bu kişilerin nişan akitlerinin nisbî butlanla sakat olması gerektiği yönündedir. Nişandan sonra

⁶⁸ HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, a.g.e., s.9.

ayırt etme gücü tekrar geldiğinde nişan akdi ile bağlı kalmadıklarını belirtmeleri hâlinde nişan sözleşmesini sona erdirebileceklerdir⁶⁹.

Sınırlı ehliyetsiz olan kişilerin ise nişan akitleri yasal temsilcilerinin rızasına bağlıdır. TMK m.118/2'de belirtildiği gibi "*Nişanlanma, yasal temsilcilerin rızası olmadıkça küçüğü veya kısıtlıyı bağlamaz.*" Nişanlama kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklardan olmasına rağmen geriye dönülmesi hâlinde iki taraf için de çok ciddi zararlara sebebiyet vereceğinden kanunumuz nişan akdi için yasal temsilcinin rızasını aramaktadır. Sınırlı ehliyetsiz olan kişinin yasal temsilcisinden izin almadan tek başına nişan akdi yapabilen bir kişiyle nişanlaması hâlinde ise nişan akdi, askıda hükümsüz değil, total bir hukuki muamele olacaktır. Bu durumda yasal temsilci sonradan nişan akdine onay verirse akit kurulmuş olacak ve sonuçlarını doğurmaya başlayacaktır.

b. Nişanlanma İradesi

Nişanlanma sözleşmesinin kurulabilmesi için nişanlanacak olan tarafların nişanlanma iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun bir şekilde açıklamaları gerektiğini daha önce belirtmiştik⁷⁰. Taraflar nişanlanma konusunda serbest bir iradeye sahip olmalı, herhangi bir baskı olmadan veya tehdit altında kalmadan özgür bir şekilde karşı tarafa bu iradesini açıklayabilmelidir. Açıklamanın şekli, açık bir şekilde olabileceği gibi örtülü (zımnî) şekilde de olabilir. Sonucunda karşı tarafın bu teklifi anlamış olması, nişanlanma iradesinin açıklanmış olması açısından yeterli olacaktır.

Nişanlanma, şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olması sebebiyle tarafların nişanlanma iradelerini bizzat açıklamaları gereklidir. Bir başka kişi aracılığı ile yapılan beyanlar veya temsilcilerin tarafların adına iradeleri açıklamaları bir hüküm ifade etmeyecektir.

⁶⁹ Nafi ERTUĞRUL/Tuba ERTUĞRUL, **Uygulamada Boşanma Davaları (Nişanlanma-Evlenme-Boşanma Davaları-Maddi ve Manevi Tazminat Davaları)**, Ankara, Yetkin Basımevi, 2011, s. 91.

⁷⁰ "*Yargıtay, nişanlanma sözleşmesini, 'Birbirleriyle evlenmek isteyen kadın ve erkeğin nişanlanma hususundaki iradelerini açıklamalarıyla meydana gelir.'* şeklinde tanımlamıştır." (Y., 3.HD., 24.11.1998 T., 1998/10173 E., 1998/12105 K.).

c. Nişanlanma Engellerinin Bulunmaması

Nişanlanmanın evlenme ile yakın alakası sebebiyle, evlenmeye engel durumların varlığı nişanlanmaya da engel olacaktır. Dolayısıyla nişanlanacak kişilerin aynı cinsten olmaması gerektiği gibi, nişanlılar arasında kesin evlenme yasağı oluşturacak derecede kan ve kayın hısımlılığının olmaması veya evlatlık ilişkisinin de bulunmaması gerekir.

Nişanlanmanın genel ahlâka ve adaba aykırı olması, nişanlanmayı kesin hükümsüz yapan bir başka engeldir. Nişanlı bir kimsenin, bu nişanını bozmadan veya bozma iradesi olmadan bir başka kimseyle daha nişan yapması ve aynı anda bu iki nişanlılık ilişkisini birlikte yürütmesi durumunda, ikinci nişanlanmanın genel ahlâka ve adaba aykırı olması ve hukuk düzenimize göre iki kişiyle evlenmenin mümkün olmaması ikinci nişanlanmayı geçersiz kılacaktır⁷¹. Burada dikkat edeceğimiz husus, ikinci nişanı yaparak ilk nişanı bozma niyetinin olması veya ikinci nişan, açık bir şekilde belirtilmediyse bile örtülü olarak ilk nişandan dönme anlamını taşıması durumunda ikinci nişanın geçerli olacağıdır. Aksi halde ikinci nişan hükümsüz olarak kabul edilecektir.

2. Nişanlanmanın Şekli

Nişanlanmada, evlenmeden farklı olarak herhangi bir şekil şartı aranmamıştır. Nişanlanacak kişilerin, ileride birbirleriyle evlenme konusundaki niyetlerini açık veya örtülü şekilde açığa vurarak birbirlerine vaatte bulunması, nişanlanma sözleşmesinin kurulması için yeterli olacaktır. Taraflar nişanlanma konusunda ortak bir iradede buldukları andan itibaren kendilerini nişanlı olarak tanıtabileceklerdir. Ancak taraflardan birisi nişanın yokluğunu ileri sürdüğü takdirde, nişanlanmanın varlığını iddia eden diğer taraf nişanlanmanın gerçekleştiğini ispat etmek zorundadır. Buradaki ispatta yine herhangi bir şekle bağlılık söz konusu değildir. Nişan töreni yapma, nişan yüzüğü takma, nişan hediyelerinin alınması gibi olguların varlığı

⁷¹ Ali Naim İNAN, **Medeni Hukuk**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Vakfı - Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2005, s.188.

kanıtlanarak veya tanık göstermek suretiyle nişanlanmanın gerçekleştiği ispat edilebilecektir⁷².

D. Nişanlanmanın Hükümsüzlüğü

1. Butlan Halleri

Mevzuatımızda nişanlanmanın hangi hallerde hükümsüz olacağına dair bir düzenleme mevcut olmamakla birlikte, yukarıda bahsedildiği gibi nişanlanma, bir aile hukuku sözleşmesi olarak kabul edildiğinden, medeni kanundaki sözleşmenin butlanını gerektiren haller nişanlanma sözleşmesinin de butlanını gerektirecektir. Dolayısıyla Türk Medeni Kanunu'nun 15. maddesinde belirtilen "*... ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri hukuki sonuç doğurmaz.*" hükmü uyarınca nişanlanma sırasında ayırt etme gücünden yoksun olan kişilerin nişanlanması batıl olacaktır.

Yine aynı şekilde nişanlılar arasında Türk Borçlar Kanunu 19. ve 20. maddelerinde belirtilen hukuka ve ahlaka aykırılık, imkânsızlık, kanunun emredici hükümlerine, kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırılık gibi hallerde nişanlanma sözleşmesi kesin hükümsüz olacaktır. Mesela, nişanlılar arasında kanunen yasak derecede ve türden hısımlık varsa⁷³ veya evli iken başka bir kişi ile nişanlanma durumlarında hukuka ve ahlaka aykırı bir hal; iki farklı erkeğin birbiriyle nişanlanması durumunda ise imkânsızlık hâli meydana geleceğinden nişanlanma batıl olacaktır.

2. İrade Bozukluğu Halleri

Nişanlılardan biri yanılma (hata), aldatma (hile) veya korkutma (tehdit) altında bir nişan sözleşmesi yapmış veya yapmaya mecbur bırakılmış ise nişan sözleşmesinde olması gereken ortak irade beyanı mevcut olmayacaktır. Bu gibi durumlarda, yani nişanlılardan biri diğer tarafın bir vasfında yanılmışsa veya nişanlanma, bizzat karşı tarafın veya üçüncü bir şahsın aldatması ya da korkutması sonucu yapılmışsa, yanılmayı veya aldatmayı öğrenmesinden ya da korkutmanın

⁷² HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, **a.g.e.**, s.14.

⁷³ HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, **a.g.e.**, s.14.

ortadan kalkmasından sonra nişanı bozduğunu diğer tarafa derhal bildirmelidir⁷⁴. Aksi halde bu durumu kendisi de kabullenmiş olacağından zımni bir rıza göstermiş olacak ve nişanlanma sözleşmesi geçerli kabul edilecektir.

E. Nişanlılığın Sona Ermesi

Nişanlanma sözleşmesi ile ortaya çıkan nişanlılık ilişkisi, başlıca şu nedenlerle sona erebilir⁷⁵:

1. Evlenme

Nişanlanma, bir evlenme vaadi olduğuna göre doğal ve amacına uygun sona erme sebebi tarafların evlenmeleridir⁷⁶. Nişanlılık ilişkisi, tarafların birbirleriyle evlenmeleri ile sona ereceği gibi taraflardan birisinin bir başka kişiyle evlenmesi ile de sona erecektir. Dolayısıyla nişanlıların evlendirme memuru önünde irade beyanlarını ortaya koymaları anından itibaren nişanlılık ilişkisi sona ermiş olacaktır.

2. Ölüm veya Gaiplik

Nişanlılardan herhangi birisinin ölmesi veya hakkında gaiplik kararı verilmesi hâlinde nişanlanma sona erecektir⁷⁷. Bu durumlarda nişanlanma kendiliğinden sona ereceği için tarafların veya başka kişilerin herhangi bir işlem yapmalarına gerek yoktur.

3. Evlenmenin Sonradan İmkânsızlaşması

Nişanlanmayı sona erdiren hallerden bir diğeri de, nişanlanmadan sonra meydana gelen ve evlenmeyi imkânsız hale getiren bir durumun ortaya çıkmasıdır. Söz gelimi nişanlanmadan sonra taraflardan birinin cinsiyetini değiştirmesi hâlinde aynı cinsten kişiler arasında evlenme yasağı olduğu için nişanlanma yine kendiliğinden sona erecektir. Benzer şekilde, nişanlanmadan sonra nişanlılar arasında

⁷⁴ ERTUĞRUL/ERTUĞRUL, **a.g.e.**, s.107.

⁷⁵ Ahmet M. KILIÇOĞLU, **Medeni Hukuk Temel Bilgiler**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015, s.257.

⁷⁶ Serap HELVACI/Fulya ERLÜLE, **Medeni Hukuk: Medeni Hukuka Giriş, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2014, s.147.

⁷⁷ ERTUĞRUL/ERTUĞRUL, **a.g.e.**, s.111.

evlenmeye engel bir hısımlığın bulunduğu ortaya çıkması durumunda da nişanlanma sözleşmesi kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Yine nişanlanmadan sonra nişanlılardan birinde kalıcı ehliyet kaybı olduğunda evlenmeye engel bir durum oluşacağı için nişanlanma kendiliğinden sona ermiş olacaktır.

4. Nişanlıların Anlaşması ile

Nişanlanmanın kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olmasının bir sonucu olarak⁷⁸ taraflar kendi aralarında anlaşmak suretiyle nişan akdini karşılıklı sona erdirebilirler.

5. Taraflardan Birinin Beyanı ile

Nişanlılık döneminin doğal olmayan biçimde, taraflar arasında baş gösteren anlaşmazlıklar veya sıkıntılar nedeniyle,⁷⁹ yine taraflardan birinin bozucu yenilik doğuran '*nişanı bozma beyanı*', nişanlanmayı sona erdiren nedenlerden birisidir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, bozma beyanının karşı tarafa ulaşması ile sona ermenin gerçekleşmiş olacaktır. Kendisine bozma beyanı ulaşan tarafın kabul edip etmemesinin nişanlanmanın sona ermesine bir etkisi yoktur.

F. Nişanlılığın Sona Ermesinin Hukuksal Sonuçları

1. Hediyeleşimin İadesi

Nişanlılık sona erdiğinde hediyeleşimin kendiliğinden iadesi söz konusu olmayıp, her iki nişanlı da, nişanlılık ilişkisi nihayete erince, hediyeleşimin iadesini TMK md.122'ye göre talep edebilir. Nişanın sona ermesinde tarafların kusurlu veya kusursuz olmasının hediyeleşimin iadesi talebi açısından bir önemi yoktur⁸⁰. TMK burada tarafların kusuruna bakmayarak nişanlılığın nihayete ermesinin ardından, açık bir şekilde tarafların sebepsiz zenginleşmesinin önüne geçmeyi hedeflemektedir.

⁷⁸ Zafer ZEYTİN/Ömer ERGÜN, **Türk Medeni Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2013, s.150.

⁷⁹ İsmail LALE/Ömer LALE, **Evlilikte Hukuksal İlişkiler**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2009, s.16.

⁸⁰ Hüseyin HATEMİ/Rona SEROZAN, **Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1993, s.66.

Dolayısıyla süreç içerisinde verilen mutad dışı hediyelerin⁸¹ tarafların talep etmesi hâlinde iade edilmesi gerekmektedir.

2. Maddi Tazminat

Nişanın bozulması durumunda hediyelerin iadesinden ayrı olarak maddi tazminat da gündeme gelecektir. Taraflar kanunda belirtilen sebeplerin varlığı hâlinde karşı taraftan uygun bir tazminat isteyebilir. TMK'nın 120. maddesine göre:

- Nişanlılardan biri haklı ve yerinde bir sebep olmadan nişanı bozarsa,
- Nişan, nişanlının kusuru nedeniyle kusursuz nişanlı tarafından bozulursa,
- Nişanlılardan biri kendi kusuru ile nişanı bozarsa, kusurlu olan taraf diğer tarafa uygun bir tazminat ödemek zorundadır⁸².

Maddi tazminata hükmedilebilmesi için öncelikli olarak, nişanın bozulması için haklı ve yerinde bir sebebin olmaması gerekir. Haklı sebep, nişanlılığın devamını ve evlenmeyi, dürüstlük kuralı çerçevesinde bir taraftan beklenemez kılan sebeplerdir⁸³. Bu sebepler taraflardan birinin kusurlu olmasından kaynaklanabileceği gibi, her iki tarafın herhangi bir kusurunun olmaması durumunda da ortaya çıkabilir. Dolayısıyla, taraflarının herhangi birisinin kusurundan kaynaklanan bir haklı sebep ortaya çıkmışsa, nişanın bozulması sonucunda kusuru olan taraftan maddi tazminat isteme hakkı doğacaktır. Yani, hediyelerin iadesi durumundan farklı olarak, maddi tazminat istenilebilmesi için kusur şartının varlığı aranmaktadır.

Ayrıca nişanlılık ilişkisinin ölüm, gaiplik veya tarafların birbiriyle anlaşması gibi başka sebeplerle nihayete ermesi durumlarında, tarafların birbirlerinden tazminat istemesi mümkün değildir.

⁸¹ Murat DOĞAN, **Nişanlanmanın Sona Ermesi Hâlinde Hediyelerin Geri Verilmesi**, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, S.1. Erzincan, 1998, s.221.

⁸² Zafer ERGÜN, **Boşanma Davaları**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2009, s.3.

⁸³ Mustafa DURAL/Tufan ÖGÜZ/M. Alper GÜMÜŞ, **Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016, s.31.

Son olarak, kanun tazminat isteme hakkını sadece taraflara vermemiş, tazminat istemeye hakkı olan tarafın anne-babasına veya onlar gibi davranan kişi ya da kişilere de tanımıştır.

3. Manevi Tazminat

Nişanlılık ilişkisinin sona ermesi hâlinde taraflar yalnızca maddi açıdan bir zarara uğramakla kalmaz, sahip oldukları şeref, haysiyet, onur gibi kişisel ve hassas nitelikteki manevi değerleri de ciddi manada zarar görebilir. İşte bu sebeple TMK’da nişanın bozulması ile kişilik hakkı saldırıya uğrayan kusursuz nişanlının manevi olarak gördüğü zararın giderilmesi öngörülmüştür. Kanununun 121. maddesinde belirtildiği gibi, “*Nişanın bozulması yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir.*”

Manevi tazminat miktarının belirlenmesinde hâkim, olayın özellikleri, tarafların sosyo-ekonomik durumları ve yaşadıkları çevre şartları gibi unsurları hep birlikte dikkate almalıdır⁸⁴. Ayrıca, nişanın haklı bir sebep olmaksızın bozulması, haksız fiilden kaynaklanan borç ilişkisini de doğurabilir. Ancak, haksız fiili meydana getiren şartların olması gerekmektedir. Aksi takdirde haksız fiil dolayısıyla manevi tazminat istenemez⁸⁵. Madde metninden de anlaşılacağı üzere, sadece kusur ile zarar unsurlarına açıkça yer verilmiş olması, hukuka aykırılığın ve nedensellik bağının manevi tazminatın unsurları arasında olmadığı anlamına gelmeyecektir⁸⁶.

G. Şiddetin Nişanlanmaya Etkisi

1. Nişanlanmanın Şiddetin Etkisiyle Kurulması

Nişanlanma sözleşmesi kurulurken tarafların nişanlanma konusunda serbest bir iradeye sahip olmaları ve herhangi bir baskı olmadan veya tehdit altında kalmadan özgür bir şekilde karşı tarafa bu iradelerini açıklayabilmeleri gerektiğini daha önce

⁸⁴ Sevgi DEMİR, **Türk Medeni Kanunu, Aile Hukuku Alanında 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun Getirdiği Yenilikler**, Ankara, Kartal Yayınevi, 2004, s.23.

⁸⁵ KOÇ, **a.g.e.**, s.110; HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, **a.g.e.**, s.24.

⁸⁶ KOÇ, **a.g.e.**, s.110.

belirtmiştik. Olması gereken bu özgür irade beyanı, taraflardan birinin tehdit etkisi altında kalması nedeniyle sakatlanabilir. Bu tür durumlarda tehdiye maruz kalan taraf, tehdidin etkisinin geçmesinden itibaren bir yıl içinde nişanı bozduğunu karşı tarafa bildirebilir.

Ülkemizde öteden beri çokça rastlanan, halen bazı bölgelerimizde azımsanmayacak derecede şahit olunan, istemediği kişiyle evlenmeye zorlama vakaları tehdit altında gerçekteşmektedir. Birtakım yanlış süregelen bölgesel gelenek ve görenek kuralları çerçevesinde, kişilere psikolojik ve hatta fiziksel şiddet uygulayarak özellikle kız çocuklarını küçük yaşta nişanlanmaya veya istemediği kişilerle evlenmeye zorlamak tipik bir irade bozukluğu hâli olduğu gibi şiddetin nişanlanmanın kurulmasına etkisinin açık bir göstergesidir.

Bu durum zaman zaman daha da ileri boyutlara giderek fiziksel şiddete dahi uzanabilmektedir. Genellikle taraflardan birinin nişanlanmayı kabul etmemesi durumunda diğer taraf bu durumu kabullenemeyerek fiziksel şiddete başvurabilmektedir. Hatta fiziksel şiddetle beraber karşı tarafı çaresiz durumda bırakıp nişanlanmayı kabul etmek zorunda bırakmak için cinsel şiddete başvurulduğu örnekler azımsanmayacak kadar çoktur.

Bu ve buna benzer durumlarda nişanlanma sözleşmesinin geçerliliğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır. şiddete maruz kalan kişilerin iradelerinin sağlıklı ve özgür olmadığı aşikârdır. Mağdur kişiler, kendilerini mağdur eden bu şiddet olayının etkisinin geçmesinden itibaren bir yıl içerisinde nişan sözleşmesinin geçersiz olduğunu ileri sürebilecektir.

2. Nişanlanmanın şiddetin Etkisiyle Sona Ermesi

şiddet, sağlıklı bir şekilde kurulan nişanlılık ilişkileri içerisinde de görülebilir. Taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlıkların boyutunun artması, tarafları şiddet kullanmaya sevk etmektedir. Tarafların birbirlerini yanlış anlamaları, iletişim araçlarının doğru kullanılmaması, olaylar karşısında yeterince empati yapılmaması, aile, akraba ve sosyal çevrenin baskı veya yanlış yönlendirmeleri gibi nedenler nişanlılar arasında önce geçimsizliklere, ardından da şiddete başvurmalarına neden olmaktadır. Ayrıca, son günlerde medyada çok sık karşılaştığımız 'nişanlı şiddeti'

vakalarının topluma yanlış bir üslupla sunulması da bu durumu tetikleyici önemli etkenlerden bir tanesidir.

Nişanın bozulmasında haklı sebep, her iki tarafın da kusursuz olduğu durumlarda ortaya çıkabileceği gibi, tarafların kusurlu olmasından dolayı da kaynaklanabileceğini daha önce belirtmiştik. Şiddet, tarafların kusurundan kaynaklı haklı sebeplerin en yaygın olanıdır. Nişanlıya uygulanan ve ona zarar verici fiziksel muameleler nişanı bozmak için yeterli bir haklı sebeptir. Hatta psikolojik veya ekonomik kötü muameleler bile yeterli bir haklı sebep kabul edilebilmektedir. Hâkim, somut olayın özelliklerine göre bu muamelelerin nişan bozmaya yetecek haklı sebepler olup olmadığına karar verecektir.

Yargıtay'ın bu konuyla ilgili uygulamalarına baktığımızda, şiddetin nişanlılık üzerindeki etkisinin en çok, tarafların tazminat talep edebilme hallerinde kendisini gösterdiğine şahit olmaktayız. Nişanlılık ilişkisinin, şiddetin etkisiyle sona ermesi durumunda, şiddete uğrayan taraf, bu durumu ispat ederek karşı tarafın kusurlu olduğunu ileri sürerek maddi tazminat talep edebileceği gibi, kişilik haklarının saldırıya uğradığını öne sürerek manevi tazminat da talep edebilecektir. Taraflardan birinin şiddete başvurmuş olması, o kişinin kusurlu sayılması için yeterli olacaktır. Zira taraflar arasındaki anlaşmazlıklar veya geçimsizlikler ne kadar çok olursa olsun ya da taraflardan birinin ilişkiye zarar verecek nitelikteki hataları ne denli büyük olursa olsun, diğer tarafın şiddete başvurması hiçbir şekilde kabullenilmeyecek bir durumdur. Ve her halükarda şiddete başvuran bu kişi, diğerine nazaran daha fazla kusurlu sayılacaktır.

Son olarak, nişanlılık ilişkisi içerisinde işlenen şiddet olaylarının, bu ilişkiyi sona erdirmesinin ve taraflara tazminat sorumluluğu yüklemesinin yanında, ceza davalarına da konu olabileceğini belirtmemiz gerekir. Şiddete maruz kalan kişilerin yetkili makama başvurması suretiyle kolluk ve savcılık harekete geçebileceği gibi, kolluk ya da savcılık bu durumu herhangi bir şekilde öğrenmesi durumunda da kendiliğinden harekete geçeceklerdir.

II. EVLİLİK SONRASI DÖNEMDE ŞİDDET

Nişanlılar arasında meydana gelen şiddet olaylarından farklı olarak, tarafların evlenmesinden sonra da pek çok şiddet olayının farklı şekillerde meydana geldiğini görmekteyiz. Karı koca arasında yaşanan bu şiddet olayları, evlenme sürecini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebildiği gibi boşanma sebeplerinin de en önemli etkenlerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

A. Evlenme

1. Evlenme Kavramı ve Evlenmenin Hukukî Niteliği

En kısa tabirle evlenme, nişanlıların evlilik birliğini kurmak için yapmış oldukları hukuki işlemdir. Medeni kanunumuzun 124. ile 160. maddeleri arasında ayrıntılı bir şekilde düzenlenen evlenme, tam ve sürekli bir hayat ortaklığı yaratmak üzere, cinsiyetleri ayrı iki kişinin hukukten makbul ve geçerli şekilde birleşmesi şeklinde ifade edilebilir⁸⁷.

Nişanlanma gibi evlenmenin de hukukî niteliği konusunda farklı görüşler öne sürülmüştür. Bunlar arasında en fazla kabul gören görüş evlenmenin bir aile hukuk sözleşmesi olduğudur⁸⁸. Yargıtay kararlarına baktığımızda yine evlenmenin bir aile hukuk sözleşmesi olarak kabul edildiğini görmekteyiz⁸⁹.

Evlenmeyi nişanlanmadan ayıran en önemli fark ise şekle bağlı bir sözleşme olmasıdır. Evlendirme memuru ve tanıklar önünde yapılan karşılıklı irade beyanlarının açıklanması, evlenmenin kurucu unsurudur.

⁸⁷ Hıfzı Veldet VELİDEDEOĞLU, **Türk Medeni Hukuku, C.11, Aile Hukuku, C.2, B.3**, İstanbul, 1956, s.45.

⁸⁸ ERTUĞRUL/ERTUĞRUL, **a.g.e.**, s.256.

⁸⁹ "Evlenme, şekle bağlı akitlerdendir. İki tarafın, evlendirme memuru ve tanıklar önünde ve karşılıklı olarak bu konudaki iradelerini açıkça bildirmeleri şarttır." (Y. 2.HD., 01.03.1988 T., 1988/984 E., 1988/2355 K.) "Bütün bu açıklamalara göre, şekle bağlı hukukî bir işlem niteliğini taşıyan evlenme akdinin geçerli olarak meydana gelebilmesi için, evlenecek kişilerin yetkili evlendirme memuru önünde sadece irade bildirimlerini bir arada ve sözle olumlu olarak açıklamaları yeterlidir." (Y. İBBGK., 14.06.1965 T., 1965/3 E., 1965/3K.)

2. Evlenmenin Şartları

a. Evlenmenin Maddi Şartları

Medeni kanunumuzun evlenme ile ilgili hükümleri, evlenmenin maddi şartlarıyla başlamaktadır. Buna göre tarafların yaş ve ayırt etme gücü yönünden evlenme ehliyetine sahip olmaları ve izin almalarının zorunlu olduğu durumlarda evlenme iznini almış olmaları evlenmenin maddi şartlarındandır.

(1). Evlenme Ehliyeti

Bir kişinin evlenebilmesi için aranan ilk şart yaş şartıdır. Medeni Kanunumuza göre tarafların on yedi yaşını doldurmadıkları sürece evlenmeleri mümkün olmayacaktır. Ancak olağanüstü durumlarda ve pek önemli sebeplerin varlığı hâlinde aranan yaş şartı, on altı yaşını doldurmaktır. Burada olağanüstü durumun varlığı hâlinde dahi evlenme işleminin önemine binaen taraflar ancak hâkim kararıyla evlenebileceklerdir.

Evlenme ehliyetinde gözetilecek bir diğer önemli husus ayırt etme gücünün varlığıdır. Ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin evlenmeleri kural olarak hukuken mümkün değildir. Taraflardan birisi sürekli ayırt etme gücünden yoksun ise yapılan evlilik akdi mutlak butlanla sakattır. Ancak kalıcı olmayan ve evlenme anında ayırt etme gücünden yoksun olma durumunda evlilik, nisbî butlanla sakat olacaktır.

Kişinin evlenebilmesi için her iki şartı da birlikte bulundurması gerekir. On yedi yaşını dolduran ancak ayırt etme gücünden yoksun olan birisinin evlenebilmesi mümkün olmayacağı gibi, ayırt etme gücünü haiz on beş yaşında olan bir kişinin de evlenebilmesi mümkün değildir. Hatta 'Evlendirme Yönetmeliği'ne⁹⁰ göre, on beş yaşını dolduran küçükler, mahkeme kararıyla reşit kılınması hâlinde dahi evlenemeyeceklerdir.

⁹⁰ RG.: 07.11.1985 T., 18921 S.

(2). Evlenmeye İzin Kararı

Medeni Kanunumuzda açıkça belirtildiği gibi, ayırt etme gücüne sahip küçükler ile kısıtlılar yasal temsilcilerinin, yani anne ve baba veya vasilerinin izni ile evlenebilirler (TMK m.126-127). İzin yazılı bir şekilde verilmesi ve evlenme başvurusunun yapılması sırasında verilmiş olması gerekir. Anne ve babanın izni birlikte vermeleri gerekir. Ancak hâkim bu izin ile bağlı değildir. Yani, tarafların menfaati varsa ana, baba veya vasi izni olmasa bile evlenmeye izin verebileceği gibi, gerekli izin verilmiş olmasına rağmen tarafların evlenmesine izin vermeyebilir⁹¹.

b. Evlenmenin Şekli Şartları

Evlenmenin şekli şartlarını evlilik töreni öncesi şartlar, evlilik töreni sırasındaki şartlar ve evlilik töreninden sonraki şartlar olmak üzere üç başlık altında inceleyebiliriz:

(1). Evlilik Töreni Öncesindeki Şekli Şartlar

Birbirleriyle evlenmeye karar vermiş olan kadın ve erkeğin içlerinden birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte başvurmaları gerekmektedir⁹². Bu başvuru yazılı veya sözlü olabilir. Sözlü başvuru olması hâlinde taraflar evlenmek istediklerini evlenme memuruna beyan ederler ve evlendirme memuru evlilik beyannamesini tarafların huzurunda doldurarak imzalatır. Veya taraflar evlenme beyannamesini kendileri doldurup evlendirme memuruna onaylatmak suretiyle yazılı başvuru da yapabilirler.

Evlendirme memuru beyannameyi ve eklerini inceledikten sonra evlenmeye engel bir durumun olmaması hâlinde taraflara evlenmenin yapılacağı günü ve saati bildirir. Evlenmeye engel bir durumun varlığı veya evraklarda eksiklik olması hâlinde evlilik başvurusunu reddeder. Ancak, taraflardan her biri bu ret kararına karşı mahkemeye itirazda bulunabilirler (TMK. md.138/1).

⁹¹ DEMİR, a.g.e., s.27.

⁹² LALE/LALE, a.g.e., s.47.

(2). Evlenme Töreni Sırasındaki Şekli Şartlar

Evlenme töreni, evlendirme dairelerinde yapılır. Ancak bu şart kesin olmamakla birlikte tarafların talebi ile evlendirme memurunun uygun göreceği yerlerde de yapılabilir. Evlenecek olan tarafların, evlendirme memurunun önünde iki tanıkla beraber hazır olmaları gerekmektedir. Kişiyi sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu için temsil yoluyla evlenme hiçbir şekilde mümkün değildir⁹³.

Evlenme, tarafların olumlu sözlü beyanı ile oluşur (TMK. m.142). Tarafların sözlü beyanda bulunması ile evlenme gerçekleşmiş olacaktır. Evlenme iradeleri, evlendirme memuru huzurunda sözlü olarak açıklandıktan sonra defter imzalanmamışsa bu durum, gerçekleşen evliliği geçersiz kılmayacaktır⁹⁴.

(3). Evlenme Töreninden Sonraki Şekli Şartlar

Evlenme töreni yapıldıktan sonra taraflara, evlenmenin yapılmış olduğuna ilişkin, evlendirme memuru tarafından hazırlanmış aile cüzdanının verilir. Ayrıca yine evlendirme memuru tarafından evlenme, nüfus idaresine bildirilir ve aile kütüğüne tescil edilir.

3. Evliliğin Sonra Erme Halleri

Evlilik birliğinin sona ermesi, ölüm, gaiplik, cinsiyet değişikliği ve tarafların boşanması hallerinden birinin bulunması durumunda gerçekleşecektir.

a. Ölüm

Eşlerden birinin ölümü durumunda evlilik kendiliğinden sona erecektir. Sağ kalan eşin veya bir başka kimsenin herhangi bir dava açmasına gerek yoktur. Ölüm karinesi hâlinde de aynı durum geçerlidir⁹⁵.

⁹³ HELVACI/ERLÜLE, **a.g.e.**, s.158.

⁹⁴ ERTUĞRUL/ERTUĞRUL, **a.g.e.**, s.277.

⁹⁵ ZEYTİN/ERGÜN, **a.g.e.**, s.181.

b. Gaiplik

Gaiplik, ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun zamandan beri haber alınamayan bir kimse hakkında mahkeme tarafından verilen ve verildiği andan itibaren karine teşkil eden bir karardır (TMK. m.32). Gaiplik kararı verilmesiyle kişi hakkında ölüm hükümleri uygulanır. Kişinin hakları kendiliğinde yakınlarına geçer.

Ancak nişanlanma, evlenme ve boşanma son derece önem arz eden ve kamu düzenini yakından ilgilendiren konular olduğundan, kanun koyucu bu maddelerde daha titiz davranarak gaiplik kararıyla beraber evliliğin kendiliğinden sona ermeyeceğini, mahkemeden evliliğin feshine dair bir kararın alınması gerektiğini hükme bağlamıştır.

Gaiplik kararından sonra sağ kalan eş mahkemeye başvurmak suretiyle evliliğin feshine karar verilmesini talep edebileceği gibi, gaiplik kararı için mahkemeye başvurduğu anda evliliğin feshini de talep edebilir. Mahkemeye başvurmadan yani evliliği sona erdirmeden başka bir kişiyle yeniden evlenmesi durumunda, yaptığı bu ikinci evlilik butlanla sakat olacaktır⁹⁶.

c. Cinsiyet Değişikliği

Evlenmenin kurucu unsurlarından birisinin eşlerin farklı cinsiyetten olmaları olduğunu daha önce belirtmiştik. Medeni Kanun, kişinin cinsiyetini değiştirebilmesi için evli olmamasını ön koşul olarak saymış olsa da bir şekilde evlenmeden sonra eşlerden birisinin cinsiyetini değiştirmesi hâlinde⁹⁷ evlenmenin kurucu unsurlarından birisi sonradan ortadan kalkmış olacağından, evlilik kendiliğinden sona erecek veya yok hükmünde kabul edilecektir.

d. Boşanma

Boşanma, kanunda belirtilen sebeplere dayanarak eşlerin dava açması suretiyle, evlilik birliğinin hâkim kararıyla feshedilmesi hâlidir. Bir sonraki bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

⁹⁶ ÖZTAN, **a.g.e.**, s.320.

⁹⁷ KILIÇOĞLU, **a.g.e.**, s.301.

4. Evlenmenin Yokluğu

Yokluk, bir hukuki işlemin veya bir sözleşmenin hiç doğmaması anlamına gelir. Hukuki ilişkilerin kurucu unsurlarından bir ya da birkaçının olmaması durumunda o hukuki işlem hiç kurulmamış kabul edilecek ve yok hükmünde olacaktır. Dolayısıyla evlenmenin yokluğu, evlenmenin kurucu unsurlarının bulunmaması şeklinde ifade edilebilir⁹⁸.

Evlenmenin yokluğunun söz konusu olduğu durumlarda tarafların herhangi bir dava açmasına gerek kalmadan evlilik kendiliğinden yok hükmünde kabul edilecektir. Yokluğun, evlenmenin butlan hallerinden farkı budur. Evlenmenin butlanında evliliğin hükümsüz olabilmesi için kişilerin dava açması gerekirken, yoklukta evlilik hiç meydana gelmemiştir⁹⁹. Ancak taraflar açılacak olan bir tespit davası ile evliliğin yokluğunun tespitini mahkemeden talep edebilirler.

Evlenmenin yokluğu sonucunu doğuran haller şunlardır:

1. Evliliğin aynı cinsten iki kişi arasında yapılmış olması,
2. Evlenmenin resmi memur önünde yapılmamış olması,
3. Taraflardan birinin evlenme törenine katılmaması veya evlenme yönündeki olumlu iradesini açıklamamış olması.

5. Batıl Olan Evlenmeler

Evlenmenin butlanı, geçersiz olarak kurulmuş olan bir evlenmenin mahkeme kararıyla sona erdirilmesidir¹⁰⁰. Türk Medeni Kanunu'nda bazı hallerin bulunmaması hâlinde evlilik kendiliğinden geçersiz sayılmışken, bazı hallerin bulunmaması durumunda da eşlere evliliğin iptalini isteyebilme hakkı verilmiştir¹⁰¹.

⁹⁸ ERTUĞRUL/ERTUĞRUL, **a.g.e.**, s.281.

⁹⁹ İNAN, **a.g.e.**, s.198.

¹⁰⁰ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, **a.g.e.**, s.77.

¹⁰¹ Selma BAKTIR, **Aile Mahkemeleri**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2003, s.107.

a. Mutlak Butlan Halleri

Medeni Kanunumuz, evliliğin geçerli olabilmesi için bazı şartların varlığını kesin olarak aramıştır. Bu şartlar evliliğin meydana gelmesinde hayati öneme sahip olduklarından olmamaları durumunda evlilik kendiliğinden geçersiz sayılacaktır. Mutlak butlan olarak adlandırılan bu şartların varlığı ile kamu düzeninin korunması amaçlanmış ve önemine binaen kanun maddesinde hangi hallerde mutlak butlan olacağı açıkça belirtilmiştir.

Evliliği baştan itibaren geçersiz kılan bir mutlak butlan sebebinin mevcut olması durumunda, evlilik akdi kurulmuş olmakla birlikte yapıldığı andan itibaren geçersizlik sebebinin bünyesinde taşımaktadır¹⁰². Ancak söz konusu evlilik, mahkeme tarafından iptal kararı verilene kadar geçerliliğini yitirmeyecektir.

Mutlak butlan sebeplerinin varlığı hâlinde mutlak butlan davası Cumhuriyet Savcısı tarafından re'sen açılacağı gibi, ilgili olan herkes tarafından da açılabilir. Ayrıca mutlak butlan halleri, yukarıda belirttiğimiz gibi doğrudan kamu düzeni ile alakalı olduğundan mutlak butlan davası herhangi bir süreye bağlı kalınmadan her zaman açılacaktır.

Aşağıdaki hallerde evlenme mutlak butlanla batıldır¹⁰³:

(1). Eşlerden Birinin Evlenme Sırasında Evli Bulunması

Evlenme sırasında eşlerden birinin evli olması mutlak butlan sebeplerinden ilkidir. Evli olan eş, evliliğini sona erdirmemiş olduğu takdirde yeniden evlilik yapamaz. Evli olmasına rağmen tekrar evlenirse, sonradan yapmış olduğu bu evliliği mutlak butlanla batıl olacaktır.

(2). Eşlerden Birinin Evlenme Sırasında Sürekli Bir Sebeple Ayırt Etme Gücünden Yoksun Bulunması

Medeni Kanunun evliliğin butlanına ilişkin 145. maddesinin 2. fıkrasında açıkça belirtildiği gibi evlenme sırasında eşlerden birinin ayırt etme gücü sürekli bir şekilde yoksa, yani *'iyiyi kötüden ayırt edebilme'* yeteneğinden sürekli olarak yoksun

¹⁰² ÖZTAN, a.g.e., s.323.

¹⁰³ ZEYTİN/ERGÜN, a.g.e., s.182.

ise¹⁰⁴ bu evlilik batıl olacaktır. Bu tür durumlarda yine mahkeme ilamına kadar söz konusu evlilik, geçerli bir evliliğin hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır.

(3). Eşlerden Birinin Evlenmeye Engel Olacak Derecede Akıl Hastalığı Bulunması

Her akıl hastalığı evlenmeye engel bir durum değildir¹⁰⁵. Kanun akıl hastalığının mutlak butlan sebebi sayılabilmesi için evlenmeye engel bir akıl hastalığının mevcut olmasını aramıştır. Yani akıl hastası olan kişilerin '*evlenmeye engel derecede hasta olmadığı*' veya '*evlenmelerinde bir mahsurun olmadığı*'na dair alacakları sağlık raporu ile evlenebilmeleri mümkündür.

(4). Eşler Arasında Evlenmeye Engel Olacak Derecede Hısımlığın Bulunması

Mutlak butlan hallerinden sonuncusu, eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede yakın hısımlığın bulunmasıdır. Hısımlık, kan ve kayın hısımlığı olabileceği gibi evlatlık ilişkisi de olabilir. TMK madde 129'da evlenme yasağı olan hısımlık dereceleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Evlenmeleri yasak olan kişiler iyi niyetli olsalar da,¹⁰⁶ birbirleriyle evlenmeleri durumunda, bu iyi niyetleri dikkate alınmayacak ve mutlak butlan kararı verilecektir.

b. Nisbî Butlan Halleri

Evlenmede bazı nedenlerin varlığı hâlinde kanun koyucu ilgili kişilere evliliği iptal ettirebilme hakkı tanımıştır. Bu nedenler mutlak butlan nedenleri gibi doğrudan kamu düzenini ilgilendirmedeği için ortaya çıkması hâlinde evlilik kendiliğinden batıl sayılmamış, ilgili taraflarca iptal edilebilmesinin önü açılmıştır.

Nisbî butlan sebeplerinin birinin varlığı hâlinde kanun koyucu sadece eşlere ve yasal temsilcilerine dava açma hakkını tanımıştır. Mutlak butlanda olduğu gibi ilgili herkes veya Cumhuriyet savcısı nisbî butlan davasını açamaz. Ayrıca yine mutlak butlandan farklı olarak kanunumuzda bu davayı açmak için hak düşürücü süreler

¹⁰⁴ LALE/LALE, **a.g.e.**, s.190.

¹⁰⁵ ERTUĞRUL/ERTUĞRUL, **a.g.e.**, s.297

¹⁰⁶ ÖZTAN, **a.g.e.**, s.333.

belirlenmiştir. "İptal davası açma hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak altı ay ve her halde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer" (TMK m.152).

Nisbî butlan halleri, mutlak butlan halleri gibi kanunda sınırlı olarak sayılmış, kıyas ve benzeri yollarla artırılmasının önüne geçilmiştir. Yani, kanunda sayılan nisbî butlan sebeplerinin haricinde başka sebeplerin olması durumunda nisbî butlan ile evliliğin sona erdirilmesi istenemeyecektir. Nisbî butlan sebepleri, ayırt etme gücünden geçici yoksunluk, yasal temsilcinin izninin bulunmaması ve iradeyi sakatlayan hallerdir.

(1). Ayırt Etme Gücünden Geçici Yoksunluk

Borçlar Hukukundan farklı olarak aile hukukunda kişinin ayırt etme gücünün sürekli veya geçici olması durumlarında iki ayrı butlan çeşidi karşımıza çıkmaktadır. Evlenme esnasında taraflardan birinin geçici olarak ayırt etme gücünden yoksun olması hâlinde kanun koyucu, ayırt etme gücünden yoksun olan tarafa nisbî butlan davası hakkı tanıyarak söz konusu evliliği iptal ettirebilme imkânı sağlamıştır. Bir eşin evlenme sırasında aşırı derecede sarhoş olması, ayırt etme gücünün yokluğu sonucunu doğurabilir¹⁰⁷ ve bu sarhoşluk hâlinin geçmesi durumunda o eş nisbî butlan davası açma hakkına sahiptir.

Geçici ayırt etme gücünden yoksun olma tıbbi bir konudur. Dolayısıyla bu sebeple nisbî butlan davası açılması durumunda hâkim, iptali isteyen eşin evlenme esnasında ayırt etme gücünden yoksun olduğunu tıbben ispat edip etmediğine bakmalıdır¹⁰⁸. Yalnızca tarafları dinlenilerek veya tanık beyanlarıyla yetinilerek nisbî butlan davası hakkında karar verilmesi sağlıklı sonuçlar doğurmayacaktır.

Nisbî butlan davası açma hakkı ayırt etme gücünden yoksun olan eştedir. Söz konusu eşin, evlenme esnasında ayırt etme gücünün olmadığını fark ettikten sonra 6 ay içinde ve her halükarda evlenmeden itibaren 5 yıl içinde bu davayı açmaması durumunda dava hakkı düşecektir.

¹⁰⁷ HELVACI/ERLÜLE, **a.g.e.**, s.162.

¹⁰⁸ BAKTIR, **a.g.e.**, s.109.

(2). Yasal Temsilcinin İzninin Alınmamış Olması

"Küçük veya kısıtlı yasal temsilcisinin izni olmadan evlenirse, izni alınmayan yasal temsilci evlenmenin iptalini dava edebilir" (TMK m.153). Taraflar yasal temsilcilerinin izinlerini almadan evlenmişlerse söz konusu evlilik geçerli olacak ancak yasal temsilcilere evlenmenin iptalini dava etme hakkının önü açılmış olacaktır. Yasal temsilcinin izin vermemesi evliliği kendiliğinden geçersiz yapmaz. Her halükarda yasal temsilci, mahkemeye nisbî butlan davası açarak söz konusu evlilikte rızasının olması gerektiğini ve bu rızanın alınmadığını ispat ederek evlenmenin iptalini isteyebilecektir.

(3). İrade Bozukluğu Halleri ve Şiddet

Bir kimsenin iradesi ile irade açıklamasının (beyan) bilerek ya da bilmeyerek birbiriyle uyuşmaması durumunda irade bozukluğundan bahsedilir. Bu durum '*yanılma, aldatma veya korkutma*' olmak üzere üç farklı şekilde karşımıza çıkabilir. Kanunda bu üç durum açıkça sıralanmış ve dolayısıyla irade bozukluğu türleri de mutlak butlan ve nisbî butlan sebepleri gibi tahdidi olarak belirlenmiştir¹⁰⁹.

(a). Yanılma:

Medeni kanunumuzda yanılmanın üç farklı şekilde olabileceği belirtilmiştir. Buna göre bir kimse, evlenme işlemi değil de farklı bir işlem yaptığını düşünerek evlenme işlemini yaptıysa '*işlemden yanılma*'; evlenmek istediği kişiyle değil de ona benzeyen veya evlenmek istediği kişinin kimlik bilgileriyle çakışan bir başka kişiyle söz konusu işlemi yaptıysa '*kişide yanılma*'; son olarak eşinde bulunması veya bulunmaması onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir duruma sokacak derecede önemli olan bir nitelikte yanılarak evlenmişse '*kişisel nitelikte yanılma*' sebebine dayanarak evliliğin iptali için nisbî butlan davası açabilecektir. İşlemden yanılma ve kişide yanılma hallerinde kişinin evlenme iradesinin objektif şartı yokken, kişisel nitelikte yanılma durumunda sübjektif şart gerçekleşmemiştir¹¹⁰. Dolayısıyla kişisel nitelikte yanılma durumunda dikkat edilmesi gereken husus, söz

¹⁰⁹ HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, a.g.e., s.64.

¹¹⁰ ÖZTAN, a.g.e., s.339.

konusu nitelikten dolayı evlilik birliğinin çekilmez ve katlanılmaz hale gelecek olmasıdır. Önemli nitelik eksikliklerinde evliliğin iptalinin istenmesi durumunda mahkeme kötü niyete sebebiyet vermemek için açılacak olan davayı reddetmelidir¹¹¹.

(b). Aldatma:

Bir kimsenin diğer bir kimseyi bir irade beyanında bulunmaya sevk etmek için onun zihninde yanlış bir tasavvur uyandırmak üzere kasten bazı hususları uydurması veya gizlemesine 'aldatma' ya da 'hile' denir¹¹². Kanunumuzda yanılma gibi aldatmanın da karşımıza çıkabileceği haller açıkça belirtilmiştir. Eşlerden biri, diğerinin yaşayış biçimi ve geçmişi hakkında aldatılmış, kandırılmış¹¹³ ise '*namus ve onur hakkında aldatma*'; davacının veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bir hastalık kendisinden gizlenmişse '*tehlikeli bir hastalık hakkında aldatma*' sebebiyle mahkemeye başvurarak nisbî butlan davası açabilecektir.

Aldatma sonucu yapılan evlilik ilişkilerinde, yapılan aldatma ile nikâh akdi arasında illiyet bağının bulunması gereklidir¹¹⁴. Yani kişi aldatma konusundaki halleri bilseydi bu nikâh akdini kesinlikle yapmayacağı kabul edilmelidir. Hasta olan eşin evlenmeye engel oluşturabilecek hastalığını kendisinin de bilmemesi durumunda ise, davacı nisbî butlan davasını yine açabilir. Ancak burada dava sebebi yapılacak konu tehlikeli bir hastalık hakkında aldatma değil, kişisel nitelikte yanılma olacaktır¹¹⁵.

(c). Korkutma:

Korkutma, bir başka irade bozukluğu hâlidir. Korkutmaya evlenmeye razı edilen eş, nisbî butlan davası açarak evliliğin iptalini isteyebilir. Dava açacak eşin '*kendisinin veya yakınlarından birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutulmuş evlenmeye razı edilmiş olması*'

¹¹¹ HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, a.g.e., s.66.

¹¹² Haluk TANDOĞAN, **Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri**, İstanbul, Vedat Yayıncılık, 2008, s.59; Turgut AKINTÜRK/Derya ATEŞ, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Özel Borç İlişkileri**, İstanbul, Beta Yayıncılık 2016.

¹¹³ AKINTÜRK/ATEŞ, a.g.e., s.2.

¹¹⁴ ÖZTAN, a.g.e., s.345.

¹¹⁵ HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, a.g.e., s.67.

(TMK m.151) gerekmektedir. Ancak her türlü tehdit, dava açmaya sebebiyet vermeyecektir. Tehdidin, evliliğin iptaline neden olabilmesi için madde metninde belirtilen korkutmanın niteliklerinin de somut olayda mevcut olması gerekmektedir.

Maddede belirtilen ilk nitelik, tehdidin eşe ya da onun yakınlarından birine yönelik olması gerekliliğidir. Öğretide olan yaygın görüşe göre kanun, korkutmanın sadece evlenecek olan kişiye yapılmış olmasını aramamış, aile, akraba hatta manevi bağlarla bağlı arkadaşları, sevdiği ve ilgi duyduğu kişilere¹¹⁶ karşı uygulanan tehdit veya ikrah durumlarını da irade bozukluğu hallerine dahil etmiştir. Nitekim Yargıtay da bu konuyla alakalı olarak, 'Davacının evlenmediği takdirde ana ve babasının öldürüleceği tehdidi altında evlenmesi hâlinde evlenmenin feshi davasının kabulü gerekir.'¹¹⁷ şeklinde karar vermiştir.

Tehdit, eşin hayat, sağlık, namus ve onuruna yönelik olmalıdır. Kişiler için son derece önem arz eden bu tür hassas konulara dokunulması yine onların sağlıklı kararlar vermesini engelleyecek ve irade sakatlığı hâlini doğuracaktır. Borçlar hukukundan farklı olarak malvarlığının tehdit edilmesi durumunda ise TMK taraflara evliliğin iptalini isteme hakkı vermemiştir¹¹⁸.

Tehdit ağır ve aynı zamanda mevcut ya da pek yakın bir tehlikeye yönelik olmalıdır. Yani korkutulan kişinin korkutmayı ciddiye alarak evlilik akdini bu korkmanın veya tehdidin etkisiyle yapmış olması gerekir. Yargıtay kaçırılarak alıkonulan bir kişinin bu kaçırılmanın etkisi altında yapmış olduğu evliliğin, kaçırılma tehlikesinin geçmesinden sonra açılan dava sonucunda iptaline karar verilmesi gerektiğini açık bir şekilde belirtmiştir¹¹⁹.

¹¹⁶ ÖZTAN, a.g.e., s.322.

¹¹⁷ (Y. 2.HD., 25.10.1990 T., 8016/9930K.)

¹¹⁸ ***Korkutma eşin malvarlığına yönelik olarak yapılmış ise TMK'nın 151. maddesi kapsamına girmeyeceği açıktır. Buna karşın TBK'nın 30. maddesinde belirtilen ikrahta, kişilerin mal varlıklarına yönelik yapılan tehditler de ikrah kapsamında sayılmıştır. Bu yönüyle iki kanun birbirinden ayrılmaktadır.

¹¹⁹ "Davacı 01.02.2002 tarihinde zorla kaçırılmış, davacı ile davalı 13.02.2002 tarihinde evlenmiş, dava 20.02.2002 tarihinde hak düşürücü süre içerisinde açılmıştır. Toplanan delillerden davacının zorla kaçırıldığı, evlenme tarihinde kadar ve evlendikten sonra sürekli yer değiştirilerek baskı altında tutulduğu, evlenmenin korkunun etkisi altında yapıldığı, jandarmada korkunun etkisi kalkınca davacının şikâyetinde bulunduğu belirlenmiştir. Davanın kabulüne karar

Son olarak, korkutmanın kim tarafından gerçekleştirildiği önemli değildir. Korkutma diğer eş ya da üçüncü şahıslar tarafından gerçekleştirilmiş olabilir. Yani karşı tarafın korkutmasına maruz kalarak evlenecek kişinin iradesi etkilenebileceği gibi karşı tarafın yakınları ya da üçüncü kişiler tarafından da etkilenebilir. Diğer tarafın bu durumdan haberinin olmaması veya iyi niyetli olmasının herhangi bir önemi yoktur. Yargıtay bir kararında, kişinin kendi ana babasının baskısını da korkutma olarak kabul etmiştir¹²⁰.

Daha çok kadınların maruz kaldığı tehdit, psikolojik ve fiziksel şiddetin yaygın bir şekilde gördüğümüz örneklerindedir. Nişanlılar arasında meydana gelen anlaşmazlık ve şiddetli geçimsizlik hallerinin şiddet uygulanarak çözülebileceği inancı, tarafları birbirlerine karşı şiddet uygulamaya yöneltmektedir. Özellikle kadının evliliğe razı olmadığı durumlarda erkeğin, evliliğe razı edebilmek adına şiddete başvurduğu görülmektedir. Aynı şekilde, yanlış inanç ve kültürlerden kaynaklanan nedenlerden dolayı ailelerin, taraflardan birisine veya her ikisine birden şiddet uygulayarak evliliğe zorladığı örnekler bir hayli fazladır. Dolayısıyla kişilerin iradeleri bu şekilde sakatlanarak sağlıklı bir şekilde düşünmeleri engellenmekte ve istemedikleri evlilikleri yapmaya zorlanmaktadır. Bu tür durumlarda korkutmaya maruz kalan taraf, söz konusu korkutmanın kalktığı tarihten itibaren 6 ay içinde ve her halükarda nikâhın yapıldığı tarihten itibaren 5 yıl içinde dava açarak evliliğin iptalini isteyebilecektir.

6. Evliliğin İptalinin Hukuksal Sonuçları

Bir evlilik, daha önce belirttiğimiz yokluk nedenleri yoksa yalnızca hâkim kararıyla sona erecektir. Kesin geçersiz olan, yani mutlak butlan davasına konu olabilecek evlilikler bile hâkimin kararına kadar, tam ve geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğuracaktır¹²¹. Hâkimin, evliliğin iptaline yönelik vermiş olduğu kararın

verilmesi gerekirken reddi, bozmayı gerektirmiştir." (Y. 2.HD., 12.07.2004 T., 2004/7828 E., 9333/9574 K.)

¹²⁰ Y. 2HD., 21.03.1950 T., 1527/1482 K., Öztan, **a.g.e.**, s.350.

¹²¹ LALE/LALE, **a.g.e.**, s.199.

kesinleşmesinden itibaren eşler, çocuklar ve üçüncü kişiler açısından birtakım hukuki sonuçlar gündeme gelecektir.

a. Çocuklar Bakımından

Mahkemece butlanına karar verilen bir evlilikten doğan çocuklar, ana ve baba iyi niyetli olmasalar bile evlilik içinde doğmuş sayılırlar. Yani batıl bir evlilikten doğan çocuklar ile batıl olmayan bir evlilikten doğan çocuklar aynı haklara sahiptirler¹²². Zira mahkemece verilecek olan butlan kararı geriye yürümeyecektir.

b. Eşler Bakımından

Evlenirken iyi niyetli olan eş, evlenmenin butlanına veya iptaline karar verilmesi durumunda bu evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumunu koruyacaktır. Kanun burada çocuklar bakımından doğan sonuçlardan farklı olarak eşlerin iyi niyetli olmalarını aramıştır. Yani eşler evlenirken, eşlerden herhangi birisi evlenmelerinde eksiklik olduğunu, evlenmelerinin olanaksız bulunduğunu veya evliliklerinin iptal edileceğini bilmeden iyi niyetle geçerli ve eksiksiz bir evlilik yapıyor olduğuna gerçekten inanmışsa, o eş, evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumunu koruyacak, geçerli bir evliliğin sağladığı faydalardan istifade edebilecektir¹²³.

c. Üçüncü Kişiler Bakımından

Evlilik akdi, hükümsüzlüğüne veya iptaline yönelik verilmiş olan kararın kesinleşmesine kadar üçüncü şahıslar yönünden de geçerli bir evliliğin hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır. Aynı şekilde eşler de, evli bir erkeğin veya evli bir kadının sahip olduğu hak ve yükümlülükleri üçüncü kişilere karşı yöneltebileceklerdir¹²⁴.

¹²² Selahattin TEKİNAY, **Türk Aile Hukuku**, İstanbul, Beta Basım Yayım, 1987, s.160.

¹²³ LALE/LALE, **a.g.e.**, s.200.

¹²⁴ ÖZTAN, **a.g.e.**, s.366.

B. Boşanma

1. Boşanma Kavramı ve Boşanmanın Hukuki Niteliği

Ölüm, gaiplik, cinsiyet değişikliği ve butlan hallerinin haricinde evliliği sona erdiren nedenlerden bir diğeri de '*boşanma*'dır. Boşanma, eşlerden birinin açacağı dava ile¹²⁵ veya eşlerin birlikte mahkemeye başvurması sonucunda evlilik birliğinin hâkim kararı ile sona erdirilmesidir¹²⁶. Hâkimin boşanma kararını verebilmesi için kanunda belirtilen sebeplerin varlığı şarttır. Yani taraflardan biri ya da her ikisi kanunda belirtilen sebeplerden biri veya birkaçının varlığı hâlinde mahkemeye başvurarak boşanma davası açabilir.

Boşanma, dava yoluyla kullanılması gereken, bozucu yenilik doğuran bir hak¹²⁷. Yani boşanmaya ancak dava yolu ile başvurulabilir. Boşanma, temsil yoluyla kullanılmayan ancak hak sahibi tarafından kullanılabilen şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Ancak boşanmaya karar verip bu iradesini bizzat açıklayan kimse, boşanma davasının açılması ve buna ilişkin işlemler için bir avukata vekâlet verebilir¹²⁸.

2. Boşanmanın Sebepleri

4721 sayılı Türk Medeni Kanununda boşanma sebepleri konularına göre tasnif edilmiş; özel ve genel boşanma sebepleri olarak iki kısım altında ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Bu boşanma sebepleri haricinde başka bir nedene dayanarak boşanma davası açılmaz.

¹²⁵ AKINTÜRK/ATEŞ, **a.g.e.**, s.201.

¹²⁶ Aydın ZEVKLİLER/Ayşe HAVUTÇU, **Medeni Hukuk (Temel Bilgiler)**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2004, s.268.

¹²⁷ HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, **a.g.e.**, s.96.

¹²⁸ HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, **a.g.e.**, s.96.

a. Özel Boşanma Sebepleri

(1). Zina Sebebiyle Boşanma

Evlilik birliğinin kurulabilmesi ve devam edebilmesi için mutlak gerekli olan şartlardan belki de en önemlisi, eşlerin birbirlerine karşı sadakat yükümlülüğüdür. Eşler bu yükümlülüğe ne kadar sadık kalırsa o evlilik o kadar huzurlu olacağı gibi eşlerin birbirlerine karşı olan bu sadakat yükümlülüklerine uymamaları durumunda o evliliğin devamının sıkıntıya uğrayacağı aşikârdır. Zina, bu yükümlülüğü ihlal eden en önemli eylemdir¹²⁹. İşte bu sebeple TMK zinayı özel boşanma nedenlerinden saymış ve eşlerden birinin zina etmesi hâlinde diğer eşe boşanma davası açma hakkı tanımıştır.

Zina, özel boşanma sebeplerinden olmasının yanında aynı zamanda kanunda belirtilen mutlak boşanma sebeplerindedir¹³⁰. Yani hâkim önüne gelen davada, zina iddiasının ispatlanması halinde ortak hayatın eşler için çekilemez hale gelip gelmediğine bakmadan boşanma kararı verebilecektir.

Yargıtay uygulamasına baktığımızda, eşlerden birisinin cinsel ilişkiye teşebbüs etmesi ve sadakatsiz davranışlarını da zina kapsamında değerlendirdiğini görmekteyiz. Eşlerden birinin başka bir kişiyle uygunsuz halde görülmesi veya yarı çıplak halde yakalanmaları zina nedeni kabul edilmektedir¹³¹.

Zinada üçüncü bir kişinin varlığı şart olduğundan doğrudan aile içinde yaşanan bir şiddet türü değildir. Ancak zina eden eşe karşı diğer eşin fiziksel veya diğer

¹²⁹ ERGÜN, a.g.e., s.45.

¹³⁰ Ömer Uğur GENÇCAN, **Boşanma Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2006, s.82.

¹³¹ Ali İhsan ÖZUĞUR, **Boşanma, Ayrılık ve Evliliğin İptali Davaları**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2013, s.95, Yasin GİRGIN, "**Zina (Aldatma) Nedeniyle Boşanma Davası**", Erişim: <http://www.yasingirgin.av.tr/zina-aldatma-nedeniyle-bosanma-davasi/>. "*Maddi olayda, davalı, bir başka erkekle yatak odasında yarı çıplak yakalanmıştır. Belirlenen karine zina sebebiyle boşanma için yeterlidir.*" (Y. 2.HD., 23.09.1993 T., 1993/7903 E., 1993/7941 K.), "*...Zina olayının varlığı bazı ipuçları, tavır ve davranışlardan çıkarılacak karinelerle kabul edilmelidir. Bu itibarla zina için gerekli ortama girilmiş ancak elde olmayan nedenlerle eylemin tamamlanamamış olması, bir başka anlatımla eylemin eksik kalkışma derecesinde kalması da zina sebebiyle boşanma için yeterlidir.*" (Y. 2.HD., 20.09.1976 T., 5323/6399 K.), "*...Yapılan soruşturma ve toplanan delillerden davalının 08.04.2006 tarihinde evden kaçıp geceyi başka bir erkeğin evinde geçirdiği anlaşılmaktadır. Bu durum zinanın varlığı için yeterlidir. Zina kanıtlanmıştır. Öyleyse istek doğrultusunda boşanmaya karar verilmesi gerekirken, değerlendirme yanılgıya düşülerek davanın reddedilmesi usul ve yasaya aykırıdır.*" (Y. 2.HD., 19.04.2010 T., 5442/7658 K.).

şiddet türlerinden birini kullanması durumunda yine aile içi şiddet meselesi gündeme gelecektir. Sosyal yaşamda bu duruma çok farklı örneklerle rastlanması mümkündür. Diğer boşanma sebeplerinde bu durum ayrıntılı olarak işlenecektir.

(2). Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış Sebebiyle Boşanma

Kanun metninden de anlaşılacağı gibi bu maddede hayata kast ve pek kötü veya onur kırıcı davranış olmak üzere iki farklı özel boşanma sebebi vardır. Eşlerden biri diğer tarafın hayatına kast edecek şekilde saldırıda bulunuyorsa özel ve mutlak bir boşanma sebebinin varlığından söz etmek durumundayız. Görüldüğü gibi aile içi şiddetin en belirgin örneklerinden birisi olan fiziksel şiddeti TMK açık bir şekilde boşanma sebebi olarak saymıştır.

Özellikle mağduru kadınlar olan bu tür olaylarda fiziksel şiddet o denli belirgindir ki, eşlerden birisi diğer eşe karşı öldürmeye yönelik bir eylemde bulunmak suretiyle hayatına açık bir şekilde kast etmektedir. Herhangi bir şekilde eylem içerisinde olmadan sadece diğer eşini öldürmeye yönelik tehditte bulunması durumunda hayata kast sebebiyle boşanma hâlinin şartları gerçekleşmeyeceği için yalnızca bu nedenle açılacak olan davanın reddedilmesi gerekecektir. Zira kanunun burada kast ettiği açık bir şekilde öldürme eyleminin varlığıdır. Bu durumda hâkim zina durumunda olduğu gibi ortak hayatın çekilemez olduğu konusunda herhangi bir araştırma yapmadan boşanma kararı verecektir.

Söz konusu maddede belirtilen diğer boşanma sebebi ise pek kötü muamele veya onur kırıcı davranıştır. Eşe yapılan zulüm, cinsel ilişkide pek fazla ileri gitmek, işkence, ağır eziyet, aç bırakmak, acımasızca dövmek vs. gibi farklı şekilleri ile sıkça karşılaşılabildiğimiz pek kötü davranışlar yine aile içi şiddetin önemli tezahür hallerindedir. Diğer taraftan onur kırıcı davranışların en yaygın hâli de ağır hakaret eylemleridir¹³².

Eşe karşı yapılan yukarıda saydığımız zulüm, işkence, ağır eziyet gibi davranışlar fiziksel şiddetin; eşin rızası olmadan cinsel ilişkide pek fazla ileri gitmek ise cinsel şiddetin net bir şekilde yansımalarıdır. Ayrıca eşin namus ve şerefini ihlal

¹³² GENÇCAN, a.g.e., s.104.

edici boyuttaki ağır hakaretler psikolojik/duygusal şiddete örnek olarak gösterilebilir. Görüldüğü gibi TMK m.162 doğrudan aile içi şiddetle alakalıdır ve önemine binaen kanun koyucu söz konusu maddedeki eylemlerden her birini mutlak boşanma sebebi saymıştır. Ayrıca Yargıtay, bu eylemler nedeniyle açılacak olan boşanma davalarında eylemin ya da eylemlerin varlığının sabit olduğunun anlaşılması hâlinde mahkemenin başka bir sebebi dikkate almadan boşanma kararı vermesini gerektiğini pek çok kararında belirtmiştir¹³³.

(3). Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma

Hayata kast ve pek kötü veya onur kırıcı davranış sebebinde olduğu gibi bu maddede de kanun iki ayrı özel boşanma nedenini, benzer özelliklerinden dolayı beraber zikretmiştir. Ancak diğer maddeden farklı olarak kanun burada ayrıca bu olayların diğer eş için birlikte yaşamayı çekilmez hale getirmiş olmasını,¹³⁴ yani bu olaylar dolayısı ile ortak hayata katlanmanın diğer eşten beklenememe şartını da aramaktadır¹³⁵. Bu yönüyle suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme sebeplerinin her ikisi de bir nisbî boşanma sebebidir.

¹³³ "Davacı, davalının emekli olduktan sonra kimseye haber vermeden birkaç kez evden ayrıldığını ve günlerce, bir defasında da beş ay boyunca eve gelmediğini, eşini ve çocuklarını maddi ve manevi zorluklarla karşı karşıya bıraktığını, eve geldiğinde de, eşini ve çocuklarını dövdüğünü, ağza alınmayacak sözlerle küfür ve hakaretlerde bulunduğunu, 27.01.2011 tarihinde meydana gelen son olayda çok ağır onur kırıcı sözler sarf ettiğini ve yine şiddet kullandığını ileri sürerek, pek kötü ve onur kırıcı davranış sebebiyle boşanmalarına karar verilmesini istemiş; mahkemece, davalının eşini zaman zaman dövdüğü ve hakaret ettiği anlaşılmalı birlikte, bu davranışların pek kötü veya onur kırıcı davranış boyutlarına ulaşmadığı, geçimsizlik sebebi olabilecek davranışlar olduğu gerekçesiyle dava reddedilmiş, hükmü davacı temyiz etmiştir. Davalının zaman zaman eşine ve çocuklarına fiziksel şiddet uyguladığı, eşine 'mayası bozuk, sütü bozuk, şeytan tabiatlı' şeklinde sözler sarf ettiği, yapılan soruşturma ve toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Davalının gerçekleşen bu davranışlarının, davacının vücut bütünlüğünü ve onurunu ağır biçimde zedelediği, sağlığını ve ruhsal bütünlüğünü bozduğu tartışmasızdır. Bu bakımdan açıklanan davranışlar pek kötü ve onur kırıcı davranış niteliğinde olup, TMK'nın 162. maddesindeki boşanma sebebini oluşturur. Bu husus gözetilmeden isteğin kabulü yerine yazılı gerekçe ile reddi doğru bulunmamıştır. Temyiz edilen hükmün yukarıda belirtilen sebeple BOZULMASINA..." (Y. 2.HD., 24.09.2012 T., 4316/22373 K.), "...bir eşin ağızına alamayacağı derecede ağır sözlerle onu suçlaması, bu sözler kocanın zinasının etkisi altında yazılmış olsa bile, kendisini, hiç değilse kocası derecesinde kusurlu bir duruma düşürür..." (Y. 2.HD., 15.01.1963 T., 2/96 E., 45 K.), (Y. 2.HD., 11.03.1953 T., 2/81-3 E., 7 K.), (Y. 2.HD., 16.03.1968 T., 2/1967-346 E., 141 K.).

¹³⁴ Şeref ERTAŞ/Nevzat KOÇ, **Medeni Hukuk Mevzuatı, C.1**, İzmir, DEÜHFY, 2002, s.252.

¹³⁵ HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, **a.g.e.**, s.100.

Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürmenin bir önceki boşanma sebeplerinden bir diğer farkı da, 162. maddede belirtilen sebeplerde söz konusu eylemlerin diğer eşe yöneltmiş olması gerekirken; madde 163'te belirtilen eylemler topluma yönelik eylemlerdir¹³⁶. Dolayısıyla bu eylemler değerlendirilirken, eşlerin sosyal ve ekonomik durumları, içerisinde yaşadıkları toplumun değer yargıları gibi unsurlar da göz ardı edilmemelidir¹³⁷.

Maddede belirtilen 'küçük düşürücü suç' ibaresi Yargıtay tarafından "Ahlak ve şeref duygularını yıkıntıya uğratan, ahlaki kötülük yaratan, suçu işleyenin şeref ve haysiyetini ve toplumsal saygınlığını zedeleyen, yaşadığı sosyal çevrede onu küçük düşürüp aşağılatan her türlü eylemi içine alan suç kavramı" olarak tanımlanmıştır¹³⁸. Dolayısıyla bu tarz bir suç işleyen eşe karşı diğer eş, bu eylemle birlikte artık birlikte yaşamalarının çekilmez bir hal aldığını ispat ederek boşanma davası açabilecektir.

'Haysiyetsiz hayat sürme' kavramı ise yine Yargıtay tarafından "Yaşanılan toplumun değer yargılarına ters düşen namus, şeref ve haysiyet gibi kavramlarla bağdaşmayan bir hayat biçimini benimsemek ve devamlılık arz edecek şekilde yaşamış olmak" şeklinde tanımlanmıştır¹³⁹. Yani eşlerden birinin toplumun değer yargılarıyla bağdaşmayan, hoş görülmeleyen davranışta bulunması ve bu davranışının devamlı olması hâlinde diğer eş ortak hayatın bu sebepten dolayı çekilmez hale geldiğini ispat ederek boşanma davası açabilecektir.

(4). Terk Sebebiyle Boşanma

Mutlak boşanma sebeplerinden olan terk en kısa tabiriyle, eşlerden birinin ortak hayata haklı bir sebep bulunmaksızın son vermesidir. Terk kavramı ucu açık bir kavram olduğundan kanun, terk durumunun varlığından söz edebilmemiz için, eşlerden birinin kasıtlı bir şekilde, hukuka aykırı olarak birlikte yaşamaya ara vermesi ve bu ayrılığın en az altı ay sürmüş olmasını aramaktadır. Ayrıca terk edilen eşe bir yükümlülük daha getirmiş, bu yükümlülük çerçevesinde terk edilen eş,

¹³⁶ Namık YALÇINKAYA/Şakir KALELİ, **Boşanma Hukuku**, Nadir Kitap, 1988, s.723.

¹³⁷ Ali KARAGÜLMEZ/Sami Sezai URAL, **Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2003, s.59.

¹³⁸ Y. 2.HD., 31.05.1983 T., 1983/4692 E., 1983/4961 K.

¹³⁹ Y. 2.HD., 05.10.1992 T., 1992/8579 E., 1992/9036 K.

kesintiye uğramamış olan bir ayrılığın üzerinden en az 4 ay geçmesi hâlinde mahkemeye başvurmak suretiyle hâkimin diğer eş için ortak konuta dönmesi konusunda ihtar çekmesini talep etmesi gerekecektir.

Mahkeme tarafından usulüne uygun olarak çekilen ihtara iki ay içerisinde cevap verilmemesi ve ihtarın sonuçsuz kalması durumunda terk durumu sabit olacak ve terk edilen eş bu sebebe dayanarak boşanma davası açabilecektir. Terk, mutlak boşanma sebeplerinden olduğu için ayrıca ortak hayatın kendisinden beklenemeyecek derecede çekilmez olması şartı aranmayacaktır.

Burada üzerinde durulması gereken önemli bir husus, mahkeme tarafından çekilen ihtarda herhangi bir şekilde diğer eşe karşı şiddet, baskı, tehdit gibi hallerin söz konusu olması durumunda veya ihtar diğer eşin eğitim-öğretim durumlarını açık bir şekilde kasıtlı olarak engelliyorsa bu ihtar samimi bir ihtar olmayacak ve usulüne uygun yapılmış kabul edilmeyecektir. Henüz boşanma gerçekleşmediğinden eşler arasında yaşanan bu tarz durumlar aile içi şiddetin bariz örneklerindedir.

Terk sebebiyle boşanma durumunda kanunun belirttiği bir diğer önemli husus, diğer eşin ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmesini engelleyen eşin de terk etmiş sayılacağıdır. Yine aile içi şiddetin örneklerinden sayılan bu durumda eşlerden birisi, diğer terk eyleminden farklı olarak aktif bir eylemle diğer eşin terke zorlamakta veya ortak konuta dönmesini engellemektedir. Bu halde ortak konutu terk etmeye zorlayan veya diğer eşin ortak konuta dönmesini engelleyen eş, terk sebebine dayanarak boşanma davası açamayacaktır. Burada evi terk etmesi için mutlaka fiziksel anlamda bir müdahale şart değildir. Hakaret, tehdit, baskı gibi diğer eşin ortak konut dışına edebilecek davranışlar da bu madde kapsamında değerlendirilmelidir¹⁴⁰.

(5). Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma

Özel boşanma sebeplerinden sonuncusu TMK 165. maddede belirtilen akıl hastalığı nedeniyle boşanma hâlidir. Eşlerden birisinin akıl hastası olmasından dolayı

¹⁴⁰ ERTUĞRUL/ERTUĞRUL; **a.g.e.**, s.456.

diğer eş için ortak hayatın çekilemez hale gelmesi durumunda nisbî bir boşanma sebebinin varlığından söz edilir.

Akıl hastalığının boşanma sebebi yapılabilmesi için en önemli şart, geçici olmayan bir akıl hastalığının resmi sağlık kurulu raporlarıyla tespit edilmiş olmasıdır. Geçici olarak akıl sağlığının kaybedilmiş olması veya akıl hastalığının tedavi edilerek giderilebilmesinin mümkün olduğu durumlarda bu sebebe dayanılarak boşanma davasının açılması hâlinde mahkeme tarafından dava reddedilecektir.

b. Genel Boşanma Sebepleri

(1). Evlilik Birliğinin Sarsılması Sebebiyle Boşanma

Türk Medeni Kanunu evlilik ilişkisi içerisinde özel boşanma sebeplerinin olmamasına rağmen bazı genel sebeplerin varlığı hâlinde de yine taraflara boşanma davası açma hakkı tanımıştır. Bu sebeplerden ilki 166. maddede "Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir." şeklinde ifade edilmiş, bu sebepten dolayı dava açmak için evlilik birliğinin temelinden sarsılması ve ortak yaşamın çekilmez hale gelmesi şartlarını birlikte aramıştır. Bu yönüyle evlilik birliğinin sarsılması sebebi nisbî boşanma sebeplerindedir.

Evlilik birliğinin sarsılması sebepli boşanma davalarında bir diğer önemli husus tarafların kusurlu olup olmadığı hususudur. Buna göre eşlerden her biri eşit derecede kusurlu ise veya her ikisi de kusursuz ise boşanma davasını her iki eş de açabilecekken; eşlerden birisinin diğerine göre daha fazla kusurlu olması hâlinde kusuru fazla olan eşin boşanma davasını açması durumunda kusuru az olan eş bu davaya itiraz edebilecektir. Yani kanun, kusuru olmayan ya da daha az kusurlu olan eşe açık bir şekilde bu sebebe dayanarak dava hakkı vermiştir. Ancak daha ağır kusurlu olan eşe evliliğin devamında yarar olması hâlinde dava açma hakkı vermemiş, eş dava açmış ise kusuru az olan davalı eşe itiraz hakkı vermiştir. Bununla birlikte hâkim bu itiraz, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evlilik

birliğinin devam etmesi hâlinde de davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa boşanmaya karar verebilecektir¹⁴¹.

Diğer boşanma sebeplerinin aksine evlilik birliğinin sarsılmasına sebep olan eylemlerin önceden belirlenip madde madde sıralanması mümkün olamayacağı için bu sebeple açılan boşanma davalarında mahkeme her eylemi ayrı ayrı değerlendirip somut olaya göre evlilik birliğinin sarsıldığı kanısına varıp boşanma kararı verecektir. Bu sebeple açılan boşanma davalarında hâkim özellikle Yargıtay kararlarında süreklilik kazanmış,¹⁴² ilke diyebileceğimiz uygulamaları¹⁴³ baz alıp söz konusu boşanma sebebinin şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda kanaatini belirterek davayı değerlendirecektir.

Evlilik birliğinin sarsılmasına neden olan eylemlere genel olarak baktığımızda eşler arasında yaşanan şiddetli geçimsizlik halleri en yaygın örneklerdendir. Bununla beraber bu eylemlerin özel boşanma sebepleriyle yakın ilişki içerisinde olduğu, hatta çoğu zaman aynı somut olayda beraber meydana geldiklerini görmekteyiz. Eşlerden birinin, evi terk edip başka bir kişiyle yaşamaya başlaması, diğer eşin ailesi ile görüşmesini engellemesi, başkası ile öpüşme, mektuplaşma, sarkıntılık vs. gibi sadakatsiz davranışlarda bulunması ve bunları bilerek ve isteyerek yapması bu boşanma nedenine karine oluşturacaktır. Aynı şekilde diğer eşi dövme, eziyet etme, hapsetme vs. gibi davranışlarla fiziksel şiddete; diğer eşi tehdit etme, diğer eşe küfür etme, ağır hakaretler söyleme, alay edici ve aşağılayıcı davranışlarda bulunma¹⁴⁴ vs. gibi psikolojik şiddete; diğer eşin hoşuna gitmeyen aşırı cinsel isteklerde bulunarak cinsel şiddete; aile birliğinin taraflara getirmiş olduğu ekonomik yükümlülöklere

¹⁴¹ KARAGÜLMEZ/URAL, **a.g.e.**, s.66.

¹⁴² "...Yapılan soruşturma, toplanan delillerle davalı kocanın aşırı alkol aldığı ve davacıyı sürekli dövdüğü anlaşılmaktadır. Bu halde taraflar arasında ortak hayatı temelinden sarsacak derecede ve birliğin devamına imkân vermeyecek nitelikte bir geçimsizlik mevcut ve sabittir. Olayların akışı karşısında davacı dava açmakta hakkıdır. Bu şartlar altında eşleri birlikte yaşamaya zorlamanın artık kanunen mümkün görülmemesine göre, boşanmaya karar verilmelidir." (Y. 2.HD., 2003 T., 2003/7780 E., 2003/8765 K.), "...Toplanan delillerden davalının cinsel ilişkiden kaçındığı, davacının ise bir başka kadınla ilişkiye girdiği ve eşlerin 2001 senesinin Temmuz ayından beri ayrı yaşadıkları anlaşılmıştır. Tarafların davranışları sonucu evlilik birliği temelinden sarsılmıştır. Kadın kocasına nazaran daha az kusurlu ise de bu evliliğin korunmasında hukuki yarar kalmamıştır. Davalının boşanmaya karşı çıkması da iyi niyetli bir davranış olarak yorumlanamaz..." (Y. 2.HD., 2004 T., 2004/10982 E., 2004/11268 K.).

¹⁴³ GENÇCAN, **a.g.e.**, s.227.

¹⁴⁴ GENÇCAN, **a.g.e.**, s.229.

uygun hareket etmeyerek ekonomik şiddete maruz bırakması gibi durumlarda şiddetli geçimsizlik hallerinden ve dolayısıyla evlilik birliğinin temelinden sarsılmasından bahsetmemiz mümkün olacaktır.

(2). Anlaşmalı Boşanma

Genel ve mutlak boşanma sebeplerinden olan anlaşmalı boşanma, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasının en belirgin örneklerinden kabul edilir. Anlaşmalı boşanmayla her iki eşe de, basit ve önceden kendilerinin belirlediği koşullara uyarak, hızlı bir şekilde evlilik birliğini sona erdirmeye imkânı tanınmıştır¹⁴⁵. Diğer genel boşanma sebepleriyle beraber TMK 166. maddede ifade edilen anlaşmalı boşanmadan bahsedebilmek için eşlerin birlikte mahkemeye başvurması veya sonradan davacı eş ile davalı eşin anlaşması ile açılan davanın anlaşmalı boşanma davasına dönüşmesi gerekmektedir.

Diğer boşanma sebeplerinden farklı olarak anlaşmalı boşanmada evliliğin en az bir yıl sürmüş olma şartı aranır. Henüz bir yılı dolmamış evliliklerde taraflar boşanma konusunda anlaşıp mahkemeye başvursalar bile bu ortak iradeleri evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı ve bu durumun ortak yaşamın devamını beklenemez hale getirdiği kabul edilemeyeceği için anlaşmalı boşanma talepleri reddedilecektir¹⁴⁶.

Anlaşmalı boşanma davalarında bir diğer önemli husus ise, hâkimin tarafların boşanma konusundaki ortak iradelerini bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi gerekmektedir. Herhangi bir şekilde taraflardan birinde veya her ikisinde bir irade sakatlığı hâlinin olmaması kamu düzenine ilişkin bir durumdur. Bu durum özellikle anlaşmalı boşanma davalarının seyri açısından son derece önemli olduğundan hâkim bu konudaki kanaatini her iki tarafı da bizzat dinleyerek şekillendirecektir. Ayrıca hâkim taraflarca hazırlanan ve üzerinde uzlaşılan boşanma sonrası tarafların ve çocukların durumlarının ayrıntılı olarak düzenlendiği boşanmanın ferî sonuçları sözleşmesini de uygun bulmalıdır. Uygun

¹⁴⁵ Nevzat ÖZDEMİR, *Türk-İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma*, İstanbul, Beta Yayınları, 2003, s.107, ÖZTAN, *a.g.e.*, s.415.

¹⁴⁶ GENÇCAN, *a.g.e.*, s.356.

bulmadığı konularda veya düzenleme dışında bir konuda herhangi bir değişiklik yapması durumunda bu değişikliği her iki tarafın da kabul etmesi şarttır (TMK m.166/2).

(3). Eylemli Ayrılık Sebebiyle Boşanma

Genel boşanma sebeplerinden ve dolayısıyla evlilik birliğinin temelinden sarsılması hallerden bir diğeri de eylemli ayrılık sebebiyle boşanmadır. Özel veya genel boşanma sebeplerinden herhangi birine dayanılarak açılan boşanma davası sonucu dava reddedilmiş ve reddin kesinleşmesinin üzerinden 3 yıl geçmiş olmasına rağmen bu 3 yıl içerisinde -her ne sebeple olursa olsun- ortak hayat sağlanamamışsa eylemli ayrılıktan söz edilir. Bu durumda taraflardan herhangi biri mahkemeye yeniden başvurarak ortak hayatın kurulamadığını ve dolayısıyla evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını belirterek boşanma talep edebilir.

Kamuoyunda halen çok tartışmalı bir konu olan eylemli ayrılık hâlinde evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı ve ortak yaşamın çekilmez hale geldiği farz edilmektedir¹⁴⁷. Bu sebebe dayanarak boşanma davası açıldığında hâkim kanunun aradığı yukarıda belirtilen şartların varlığı hâlinde boşanmaya hükmedecek ve boşanmaya ilişkin yan sonuçları düzenleyecektir.

3. Boşanmanın Hukuki Sonuçları

Boşanma sonucunda, bir kısmı kendiliğinden; bir kısmı ise hâkimin, talep üzerine veya re'sen vereceği karar ile boşanan taraflar için bağlayıcı mali ve şahsi bazı sonuçlar ortaya çıkacaktır¹⁴⁸.

a. Boşanmanın Genel Sonuçları

Kesinleşen boşanma kararının asıl sonucu evliliğin sona ermesidir. Yani, boşanma kararı bozucu yenilik doğuran bir karar olup, geriye yürümez¹⁴⁹. Dolayısıyla evlenme ile kişilerin kazanmış oldukları birtakım kişisel durumlar

¹⁴⁷ ERGÜN, **a.g.e.**, s.103.

¹⁴⁸ ÖZTAN, **a.g.e.**, s.458.

¹⁴⁹ ÖZUĞUR, **a.g.e.**, s.828.

boşanma sonrasında da geçerliliğini devam ettirir. Mesela, boşanma kadının vatandaşlığına ve evlenerek kazanmış olduğu erginliğine etki etmez¹⁵⁰. Yine kadın, boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaati bulunduğunu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceğini ispatlarsa, hâkimin izin vermesi hâlinde kocasının soyadını da taşıyabilir. Ayrıca eşler arasında evlenmeyle kurulan kayın hısımlığı boşanmadan sonra da devam eder.

Evlilik ilişkisi içerisinde eşler arasında geçerli olan mal rejimi, boşanmayla kendiliğinden sona erecektir (TMK m.179). Eşlerin herhangi bir talepte bulunmasına gerek olmadığı gibi hâkimin bu yönde bir karar vermesine de gerek yoktur. Ayrıca 181. maddede belirtildiği gibi, boşanmanın kesinleşmesiyle beraber eşler, birbirlerinin mirasçısı olma özelliğini de kendiliğinden kaybederler. Yine aynı kanun maddesinde ölüme bağlı tasarrufla eşler arasında yapılan kazandırmaların, kesinleşme kararıyla beraber hükümsüz olacağı belirtilmiştir.

b. Hâkimin Boşanma Kararında Re'sen Düzenleyeceği Hususlar

Hâkim, çocukların menfaatini göz önünde bulundurarak velayetlerinin kime ait olacağını kendiliğinden düzenleyecektir. Kanun koyucu, burada hâkimin hangi esas ve ölçüye göre velayeti vereceğini, vermesi gerektiğini açıklamamış, takdiri hâkime bırakmıştır¹⁵¹. Dolayısıyla hâkim, somut olayın özelliklerine göre çocuğa daha iyi bakacak; bedenî, fikrî, ahlakî, sosyal ve ruhî gelişimini daha iyi temin edecek tarafa velayeti vermelidir¹⁵².

Çocuğun velayeti kendisine verilmeyen taraf hâkimin somut olayın özelliklerini ve tarafların gücünü dikkate alarak belirleyeceği nafakayı çocuğa vermek yükümlülüğü altındadır. Bu nafakaya '*bakım ve eğitim giderlerine katılma nafakası*' veya '*iştirak nafakası*' da denir. Ayrıca ana babadan her biri, velayeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir (TMK m.323). Kişisel ilişki hakkı, velayet hakkı verilmeyen tarafın kişilik haklarından olup, vazgeçilmez, feragat edilmez bir

¹⁵⁰ ZEYTİN/ERGÜN, a.g.e., s.192.

¹⁵¹ ÖZTAN, a.g.e., s.465.

¹⁵² ÖZÜĞÜR, a.g.e., s.831.

haktır.¹⁵³ Hâkim kararında, yine somut olayın özelliklerine göre küçük ile velayeti elinden alınan tarafın ilişkisini nasıl sürdüreceğini belirtmelidir.

c. Hâkimin Talep Üzerine Düzenleyeceği Hususlar

(1). Maddi ve Manevi Tazminat

Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebilir (TMK m.174). Kanun maddesinde belirtildiği gibi hâkimin, boşanmanın ferî sonuçlarından birisi olan maddi tazminata hükmedebilmesi için tarafların bu konuda bir istekte bulunması gerekir. Kusursuz olan ya da diğerine nazaran daha az kusuru olan eş, boşanma davası bitmeden yazılı veya sözlü olarak ne miktarda tazminat istediğini mahkemeye bildirmek suretiyle¹⁵⁴ boşanma nedeniyle uğradığı zararın giderilmesini mahkemeden isteyebilecektir.

Ayrıca, boşanma nedeniyle kişilik haklarının zedelendiğini iddia eden eş, kusurlu olan diğer taraftan uygun bir manevi tazminat da talep edebilir. Mahkeme, somut olayın özelliklerini ve tarafların maddi durumunu da dikkate alarak uğranılan zararlar orantılı bir miktar belirleyecektir¹⁵⁵.

(2). Yoksulluk Nafakası

Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir (TMK m.175). Yoksulluk nafakası boşanmanın eşlerle ilgili mali sonuçlarından biridir¹⁵⁶. Boşanma davası sonucunda eşlerden birinin boşanmadan önceki yaşam standartlarına nazaran ciddi anlamda ekonomik sıkıntı yaşaması veya

¹⁵³ ÖZUĞUR, **a.g.e.**, s.833.

¹⁵⁴ LALE/LALE, **a.g.e.**, s.274.

¹⁵⁵ "...Tarafların tespit edilen ekonomik ve sosyal durumlarına, paranın alım gücüne, kişilik haklarına, özellikle aile bütünlüğüne yapılan saldırının ağırlığına, manevi tazminat isteyen boşanmaya yol açan olaylarda ağır ya da eşit kusurlu olmadığı anlaşılmasına nazaran kadın yararına hükmolunan manevi tazminat azdır. Türk Medeni Kanununun 4. maddesindeki 'hakkaniyet ilkesi' ile, Türk Borçlar Kanununun 44. ve 49. maddeleri nazara alınarak daha uygun miktarda manevi tazminat takdiri gerekir." (Y. 2.HD., 2005 T., 2005/2994 E., 2005/1177 K.).

¹⁵⁶ Ömer Uğur GENÇCAN, **Aile Mahkemesi Davaları**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2012, s.454.

yoksulluğa düşmesi durumunda o eşi korumak, bu olumsuz durumu gidermek amacıyla düzenlenmiştir.

Bir feri borç niteliğinde olan yoksulluk nafakasında, nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz. Ancak, nafakayı talep eden eşin kusuru, nafaka talep edilecek eşin kusurundan daha ağır olmamalıdır. Yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine de karar verilebilir¹⁵⁷.

C. Aile İçi Şiddetin Boşanma Davasına Olan Etkileri

Şiddetin, evlilik sonrası döneme yaptığı hukuki etkilerine baktığımızda, şiddet eylemlerinin ceza davalarına konu olabilmesinin yanında en önemli etkisinin, tarafları boşanmaya götürmesi olduğunu görmekteyiz. Araştırmalara göre şiddete maruz kalan kadınların yarıdan fazlası, eşlerinden boşanmayı düşünmektedirler¹⁵⁸ ve kadınların, sahip oldukları haklarını yeni yeni öğrenmeleri, bu oranı her geçen gün artırmaktadır. Ancak hâlen, şiddete maruz kalan eşlerin azımsanmayacak bir bölümü, korku, çaresizlik, tehdit, baba evine dönme, ekonomik güçlükler gibi faktörler nedeniyle bu durumu kabullenmek zorunda kalmaktadır¹⁵⁹.

Aile içinde yaşanan şiddet olayları evlilik birliğini temelinden sarsacak nitelikte olduğundan, genel boşanma nedenleri kapsamında boşanma davasına konu olabilirler. Hâkim, somut olayın özelliklerini dikkate alarak evlilik birliğinin sarsılıp sarsılmaması durumuna göre boşanma kararını verecektir. Ayrıca şiddet olayları, özel boşanma sebeplerinin de konusunu oluşturabilir. Kanunda belirtilen özel boşanma sebeplerinden 'hayata kast, pek kötü muamele veya onur kırıcı davranış' halleri, şiddetin boşanma davalarındaki görünümlerindedir. Aynı şekilde 'terk' nedeniyle boşanma, çoğu zaman psikolojik şiddete örnek olarak da gösterilebilir.

Yargıtay'ın konuyla ilgili kararlarına baktığımızda da dikkat çeken en önemli boşanma nedeni, eşler arasında yaşanan şiddet olaylarıdır. Bu kapsamda dört şiddet türünün de boşanma davalarına konu olan örnekleri oldukça fazladır.

¹⁵⁷ ZEYTİN/ERGÜN, a.g.e., s.193.

¹⁵⁸ Celalettin VATANDAŞ, **Aile ve Şiddet: Türkiye'de Eşler Arası Şiddet**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Yayın No.58, Ankara, Uyum Ajans,2003, s.112.

¹⁵⁹ ERGÜN, a.g.e., s.93.

1. Fiziksel Şiddet Yansımaları

Aile içinde görülen şiddetin en yaygın biçimi erkeğin, düşük özsaygı, bağımlılık, alkol kullanımı, geleneksel cinsiyet rollerine duyulan inanç, aşırı güvensizlik vb. gibi nedenlerle eşini dövmesi¹⁶⁰ veya eşinin vücut bütünlüğüne bir şekilde zarar vermesidir. Eşin vücut bütünlüğüne zarar veren her türlü davranışın fiziksel şiddet olarak değerlendirildiğini yukarıda belirtmiştik. Eşlerin fiziksel şiddetle ilgili bu davranışları, hayata kast ve pek kötü muamele göstermesi durumunda özel boşanma nedeni olarak boşanma davalarına konu olabilecekken, aynı zamanda genel boşanma nedenlerinden evlilik birliğinin sarsılmasına sebebiyet vermesiyle de bu davalara konu teşkil edecektir.

Yargıtay uygulamaları hiçbir davranış şeklinin günümüz dünyasında kimseye hiçbir şekilde fiziksel şiddet uygulama hakkı vermeyeceği gerçeğini doğrular mahiyettedir¹⁶¹. Eşlerin birbirlerine karşı yapmış oldukları hata veya yanlışlarla ilgili diğer eşin doğrudan ya da dolaylı olarak fiziksel şiddete başvurması kabul edilebilir bir durum değildir. Yapılan yanlışa fiziksel şiddet göstererek daha büyük bir yanlışla karşılık vermek yerine meseleyi konuşarak çözmek, çözülmemesi durumunda da boşanma davası açmak gerekir. Örneğin, eşlerden birinin güven sarsıcı davranışta bulunması veya sadakat yükümlülüğünü ciddi şekilde ihlal etmesine karşılık diğer eşin fiziksel şiddet uygulaması durumunda, tarafların her ikisinin de kusurlu sayılması gerekecek ve fiziksel şiddete uğrayan eşin de boşanma davası açma hakkı ve hatta tazminat talep etme hakkı doğacaktır. Diğer bir ifadeyle, sadakat yükümlülüğünü ihlal eden kusurlu eşe karşı diğer eşin şiddet uygulaması durumunda şiddete başvuran eş de kusurlu kabul edilecek ve dolayısıyla her iki eşin de boşanma davası açma hakkı olacaktır. Hâkim boşanma davası sonucundaki tazminata hükmederken de somut olayın özelliklerini dikkate alarak tarafların kusuru oranında değerlendirmede bulunacaktır.

¹⁶⁰ Faruk KOCACIK, **Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet: Türkiye'den Örnekler**, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, No.93, Sivas, 2004, s.35.

¹⁶¹ Y. 2.HD., 04.12.2008 T., 2007/17080 E., 2008/16751K.

Boşanma davalarında fiziksel şiddet, eşe vurmak, dayak atmak, kesici veya delici bir aletle yaralamak, yakasından tutarak¹⁶² veya doğrudan itmek, yüzünü¹⁶³ veya vücudunun herhangi bir yerini tırmalamak, kola şişesi¹⁶⁴ gibi zarar verebilecek bir nesne fırlatmak türünden eylemlerle doğrudan gerçekleştirilebileceği gibi; ailesinin eşine saldırısını engellemek için çaba göstermemek,¹⁶⁵ eşinin aracına¹⁶⁶ veya kıyafetlerine zarar vermek,¹⁶⁷ eşine bıçak çekmek,¹⁶⁸ eşini odaya veya kapalı bir mekâna kilitlemek¹⁶⁹ veya bütün bu eylemleri eşinin ailesine karşı işlemek suretiyle de dolaylı olarak da gerçekleştirilebilir.

Ayrıca, eşler arasında meydana gelen şiddet eylemlerinin dışında çocuğa karşı işlenen ciddi şiddet eylemleri de aile içi şiddetin konusunu oluşturmaktadır ve bu tür eylemlere de oldukça sık rastlanmaktadır. Eşlerden birinin ortak çocuğa karşı doğrudan ya da dolaylı fiziksel şiddet içeren eylemleri uygulaması hâlinde yine, evlilik birliğinin sarsılması ve dolayısıyla boşanma gündeme gelebilecektir¹⁷⁰.

Son olarak belirtmemiz gereken önemli bir husus da, tam kusurlu olan eşin boşanma davası açması durumunda, bu davanın kabul edilemeyeceği hususudur. Eşini tehdit eden, sürekli alkol alarak eşini döven veya hakarete bulunan koca tamamen kusurlu kabul edilir ve buna rağmen boşanma davasını kocanın açması, bu davanın reddini gerektirir. Yani böyle bir durumda, şiddete maruz kalan kadının boşanmaya karşı çıkması hâlinde, evlilik birliğinin temelinden sarsılıp sarsılmadığı hususu tartışılmaz. Kadının boşanmayı gerektiren bir söz ve davranışı olmamasına

¹⁶² Y. 2.HD., 06.10.2011 T., 2010/13176 E., 2011/15112 K.

¹⁶³ Y. 2.HD., 24.10.2011 T., 2010/17251 E., 2011/16866 K.

¹⁶⁴ Y. 2.HD., 28.04.2011 T., 2010/5974 E., 2011/7273 K.

¹⁶⁵ Y. 2.HD., 06.07.2011 T., 2011/9082 E., 2011/11599 K.

¹⁶⁶ Y. 2.HD., 31.03.2011 T., 2010/4794 E., 2010/5754 K.

¹⁶⁷ Y. 2.HD., 10.10.2011 T., 2010/14581 E., 2011/15221 K.

¹⁶⁸ Y. 2.HD., 20.04.2010 T., 2009/3345 E., 2010/7803 K.

¹⁶⁹ *Eşin eve kilitlemesi veya ortak konuta kabul edilmeyerek dışarıda yaşamaya mahkûm edilmesi hallerinde dolaylı yoldan kişinin vücut bütünlüğüne müdahale olduğundan fiziksel şiddet kapsamında değerlendirilmelidir. Yargıtay bu tür durumlarda eşleri birlikte yaşamaya zorlamanın artık mümkün olmadığını belirterek boşanmaya karar verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. "...Toplanan delillerle davalı kocanın, eşini eve kilitlediği, birlik görevlerinin yerine getirmediği anlaşılmaktadır. Bu halde taraflar arasında ortak hayatı temelinden sarsacak derecede ve birliğin devamına imkân vermeyecek nitelikte bir geçimsizlik mevcut ve sabittir..." (Y. 2.HD., 26.12.2005 T., 2005/15434 E., 2005/ 18137 K.), Y. 2.HD., 13.07.2011 T., 2010/11194 E., 2011/12184 K.

¹⁷⁰ Y. 2.HD., 13.10.2011 T., 2010/14197 E., 2011/1571 K.,

Y. 2.HD., 20.06.2011 T., 2010/9587 E., 2011/10887 K.

veya kanıtlanamamasına rağmen koca tarafından açılan boşanma davasında, şiddete maruz kalan kadının davayı kabul etmemesi hâlinde Yargıtay,

"...Kimsenin kendi eylemine ve tamamen kendi kusuruna dayanarak bir hak elde edemeyeceği yönündeki temel hukuk ilkesine aykırı düşeceğinden,... Mevcut olaylara göre evlilik birliğinin devamı, eşlerden beklenemeyecek derecede, temelinden sarsıldığı kuşkusuzdur. Ne var ki bu sonuca ulaşılması tamamen davacını tutum ve davranışlarından kaynaklanmış olup, davalıya atfı mümkün hiçbir kusur gerçekleşmemiştir. Bu durumda açıklanan nedenle isteğin reddi gerekirken... boşanmaya karar verilmesi usul ve kanuna aykırıdır."

şeklinde karar vermiştir¹⁷¹.

2. Ekonomik Şiddet Yansımaları

Eşlerin birbirlerine olan sadakat yükümlülüğü, ekonomik sadakati de içine alan son derece geniş bir kavramdır¹⁷². Evlilik ilişkisinin başlamasıyla eşlerin birbirlerine karşı birtakım ekonomik yükümlülükleri de doğmaktadır. Bu ekonomik yükümlülüklerle aykırı davranışlarda bulunmak evlilik birliğini sarsacağından boşanma davası açılması gündeme gelecektir.

Evlenme ile eşler arasında meydana gelen ilk ekonomik yükümlülük, birliğin giderlerine kazancı oranınca katılma yükümlülüğüdür. Dolayısıyla ekonomik sorumluluğu üzerine almayarak birliğin giderlerine bu kazancı oranında katılmaktan kaçınmak¹⁷³ veya eş ve çocuğun geçim ve bakımıyla ilgili birlik görevlerini yerine getirmemek¹⁷⁴ ekonomik şiddet oluşturduğundan boşanma sebebi sayılacaktır.

¹⁷¹ Y. 2.HD., 15.06.2005 T., 2005/6920 E., 2005/9213 K.

¹⁷² Mustafa Alper GÜMÜŞ, **Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Uygulamaları**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008, s.12.

¹⁷³ Y. 2.HD., 20.10.2011 T., 2010/15534 E., 2011/16370 K.,
Y. 2.HD., 20.10.2011 T., 2010/14335 E., 2011/16536 K.,
Y. 2.HD., 10.05.2011 T., 2010/4676 E., 2011/8122 K.

¹⁷⁴ "...davalının bağımsız ev temin etmediği, evin ihtiyaçlarını karşılamadığı anlaşılmaktadır. Bu halde taraflar arasında müşterek hayatı temelinden sarsacak derecede ve birliğin devamına imkân vermeyecek nitelikte bir geçimsizlik mevcut ve sabittir..." (Y. 2.HD., 16.01.2001 T., 2001/11 E., 2001/606 K.), Y. 2.HD., 21.07.2011 T., 2010/11900 E., 2011/12839 K.

Sürekli kumar oynamak ve kumar oynayarak aşırı borçlanmak,¹⁷⁵ borçlanmayı alışkanlık haline getirmek,¹⁷⁶ borçlarını ödemeyerek eşini alacaklılarla karşı karşıya bırakmak¹⁷⁷ ya da evin eşyalarının satılmasına sebebiyet vermek¹⁷⁸ de ekonomik şiddet oluşturmaktadır. Ayrıca eşinin çalışmasını istememek,¹⁷⁹ hatta engellemek¹⁸⁰ ya da eşini dilendirmek de yine ekonomik şiddet oluşturduğundan boşanma sebebi olarak değerlendirilmelidir¹⁸¹.

3. Psikolojik/Duygusal Şiddet Yansımaları

Eşe karşı duygusal şiddet içeren tutum ve davranışları, eşlerin sadakat yükümlülüğüne aykırı birer davranış olmakla evlilik birliğinin sarsılmasına sebebiyet vereceğinden boşanma davasında bir boşanma sebebini oluşturur.¹⁸² Çok farklı şekillerde karşımıza çıkabilen duygusal şiddete, küçültücü davranışlarda bulunmak, suçlayıcı davranmak, hakaret edici davranmak, sevgisiz davranmak, baskıcı davranmak, dışlayıcı davranmak, yeterli ilgi göstermemek veya ilgisiz davranmak örnek olarak gösterilebilir¹⁸³.

Yargıtay, eşiyile evlendiğine pişman olduğunu söylemeyi,¹⁸⁴ eşiyile birlikte olmaktan kaçınmayı,¹⁸⁵ eşinden hoşlanmadığını, sevmediğini söylemeyi,¹⁸⁶ eşini eski

¹⁷⁵ Y. 2.HD., 31.10.2011 T., 2010/17417 E., 2011/17715 K.,
Y. 2.HD., 24.10.2011 T., 2010/15293 E., 2011/16627 K.

¹⁷⁶ Y. 2.HD., 17.05.2011 T., 2010/7812 E., 2011/8568 K.

¹⁷⁷ Y. 2.HD., 26.05.2011 T., 2010/8663 E., 2011/9308 K.,
Y. 2.HD., 28.09.2011 T., 2010/12428 E., 2011/14309 K.

¹⁷⁸ "...davalının birlik görevlerini yerine getirmediği, karşılıksız çek keşide ederek eve haciz gelmesine neden olduğu ve ailenin ekonomik durumunu ciddi anlamda sarstığı anlaşılmaktadır. Bu halde taraflar arasında ortak hayatı temelinden sarsacak derecede ve birliğin devamına imkân vermeyecek nitelikte bir geçimsizlik mevcut ve sabittir..." (Y. 2.HD., 27.12.2005 T., 2005/15430 E., 2005/18366 K.), Y. 2.HD., 13.09.2011 T., 2010/13093 E., 2011/13240 K.

¹⁷⁹ "...Eşin çalışması diğerinin iznine tabi bulunmamaktadır.(TMK. m.192)..." (Y. 2.HD., 11.07.2005 T., 2005/8166 E., 2005/11082 K.), Y. 2.HD., 17.10.2011 T., 2010/15649 E., 2011/15991 K.

¹⁸⁰ Y. 2.HD., 05.10.2011 T., 2010/13672 E., 2011/14888 K.

¹⁸¹ Y. 2.HD., 20.12.2011 T., 2011/160 E., 2011/22941 K.

¹⁸² GENÇCAN, a.g.e., s.89.

¹⁸³ GENÇCAN, a.g.e., s.89.

¹⁸⁴ Y. 2.HD., 17.01.2012 T., 2010/17024 E., 2012/376 K.

¹⁸⁵ Y. 2.HD., 29.09.2011 T., 2010/12626 E., 2011/14418 K.

¹⁸⁶ "...davalının davacıya 'benim başka sevdiğim var, seni boşayacağım, zaten geldiğinde kız çıkmadın' dediği anlaşılmaktadır. Bu halde taraflar arasında ortak hayatı temelinden sarsacak derecede ve birliğin devamına imkân vermeyecek nitelikte bir geçimsizlik mevcut ve sabittir..." (Y. 2.HD., 27.10.2005 T., 2005/17415 E., 2005/14981 K.),

eşiyle kıyaslayarak aşağılamayı,¹⁸⁷ eşinin hastalığı ile ilgilenmeme ya da hasta haldeyken eşini terk etmeyi,¹⁸⁸ eşini doktora götürmemeyi,¹⁸⁹ eşine veya ailesine hakaret etmeyi¹⁹⁰ duygusal şiddet oluşturmakla boşanma sebebi olarak saymıştır.

Yukarıda belirtildiği gibi eşlerden birinin diğeri tarafından terk edilmesi durumunda yine psikolojik şiddetin varlığından söz edilebilir. Kanunda belirtilen 'terk sebebiyle boşanma' davası açabilmenin şartları sağlanmamış olsa bile hâkim, somut olayda psikolojik şiddetin varlığını ve evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını belirterek boşanma kararı verebilecektir.

4. Cinsel Şiddet Yansımaları

Eşlerin cinsel şiddet içeren davranışları da sadakat yükümlülüğüne aykırı davranış olarak nitelendirilir ve boşanma sebebi olarak gösterilebilir. Cinsel şiddetin, vücut bütünlüğüne doğrudan zarar veren hareketlerle gerçekleştirilebileceği gibi kişiye psikolojik olarak cinsel anlamda baskı yapılması, cinsel özgürlüğünü kısıtlayıcı tutum ve davranışlarda bulunulması şeklinde de gerçekleşebileceğini daha önce belirtmiştik. Dolayısıyla eşiyle rızası dışında doğal olmayan yoldan cinsel ilişkiye girmek,¹⁹¹ eşini kürtaja zorlamak,¹⁹² eşinin cinsel organlarına zarar vermek, eşini istemediği akrabasıyla veya bir başkasıyla cinsel şiddete zorlamak gibi örnekler, cinsel şiddetin yaygın görünümlerindendir. Ayrıca, eşiyle cinsel ilişkiyi bilerek gerçekleştirilmemesi,¹⁹³ yatak odasını ayırıp eşini odaya almamak,¹⁹⁴ kocasını

Y. 2.HD., 30.05.2011 T., 2010/8852 E., 2011/9402 K.

¹⁸⁷ Y. 2.HD., 26.09.2011 T., 2010/12945 E., 2011/14051 K.

¹⁸⁸ Y. 2.HD., 24.10.2011 T., 2011/18709 E., 2011/16863 K.,

Y. 2.HD., 06.07.2011 T., 2011/11024 E., 2011/11552 K.

¹⁸⁹ Y. 2.HD., 07.04.2011 T., 2010/5316 E., 2011/6139 K.

¹⁹⁰ "...Davalı koca hamileliği sırasında davacı eşi ile ilgilenmediği gibi birlik görevlerini yerine getirmemiş ve ona kahpe diyerek hakaret etmiştir... O halde mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, tazminata esas olan fiilin ağırlığı ile hakkaniyet kuralları (TMK. m.4) dikkate alınarak kadın yararına uygun miktarda manevi tazminata hükmedilmesi gerekir..." /Y. 2.HD., 10.11.2005 T., 2005/17918 E., 2005/15502 K.), Y. 2.HD., 02.05.2011 T., 2010/6917 E., 2011/7448 K.,

Y. 2.HD., 26.09.2011 T., 2010/12531 E., 2011/13956 K.

¹⁹¹ Y. 2.HD., 17.10.2011 T., 2010/15501 E., 2011/16235 K.

¹⁹² Y. 2.HD., 22.04.2010 T., 2009/5178 E., 2010/8031 K.

¹⁹³ Y. 2.HD., 16.01.2012 T., 2011/2614 E., 2012/191 K.

¹⁹⁴ Y. 2.HD., 28.04.2010 T., 2009/6356 E., 2010/8434 K.

gerçeğe aykırı şekilde iktidarsızlıkla suçlamak,¹⁹⁵ eşini ahlaksızlıkla suçlamak¹⁹⁶ gibi pek çok örnek de, eşin vücut bütünlüğüne doğrudan zarar veren hareketler olmasa bile cinsel şiddet olarak değerlendirilebilmekte ve boşanma davasına konu olabilmektedir.

¹⁹⁵ Y. 2.HD., 13.06.2011 T., 2010/9128 E., 2011/10403 K.

¹⁹⁶ Y. 2.HD., 24.03.2010 T., 2009/3466 E., 2010/5665 K.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AİLE İÇİ ŞİDDETE KADININ VE ÇOCUĞUN KORUNMASI

Bu bölümde, aile içi şiddete en fazla maruz kalan kadınların ve çocukların korunması kavramları hakkında kısa bilgi verilip, devletin bu kişileri koruma adına hangi sorumluluklara sahip olduğu, bu sorumlulukları hangi yasal düzenlemeler çerçevesinde ve hangi kurumları aracılığıyla yapması gerektiği konuları üzerinde durulacaktır. Kadının ve çocuğun korunmasında hâkimin, mülki amirin ve kolluk amirinin yetki ve sorumlulukları ana hatlarıyla belirtilecektir

I. KADININ KORUNMASI

A. Kadının Korunması Kavramı

Tarih boyunca dünyanın her yerinde şiddete maruz kalmış olan kadınlar, günümüzde de hem toplum içinde hem aile içinde çeşitli baskı ve şiddet eylemlerinde ciddi şekilde mağdur olmaya devam etmektedirler. Özellikle son yıllarda devam eden şiddet vakaları toplumu sarsan boyutlara ulaşmış ve kontrol edilemez bir hal almıştır. Bu nedenle devletler, toplumun kanayan yarası olan bu şiddet olaylarını durdurmak ya da minimize etmek için yasal düzenlemeler yaparak birtakım önlemler almaktadır. Bilhassa aile içi kadına yönelik şiddet konusunda son yıllarda birbiri ardına yapılan ciddi düzenlemeler ile kadının daha çok korunması ve mağduriyetine sebebiyet verebilecek davranışlara ciddi yaptırımlar öngörülmesi hedeflenmiştir.

Ülkemizde de yapılan son düzenlemeler ile kadına yönelik şiddet konusunda ciddi adımlar atılarak, kadınlar için hayat daha yaşanılabilir hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu konuyla ilgili TMK kapsamında öngörülen düzenlemelere ek olarak 2014 yılında yürürlüğe giren 6284 sayılı kanunla birlikte, kadın olarak doğan ve cinsiyetini TMK madde 40 kapsamında kadın olarak değiştiren genç, yaşlı, evli,

bekâr, boşanmış veya ayrılmış, dini nikâhlı ya da beraber yaşayan her kadın devlet güvencesi ile korunmaktadır¹⁹⁷.

B. Kadının Korunmasında Hâkimin Rolü

1. Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu'nun 195. maddesine göre eşler, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi hâlinde, ayrı ayrı veya birlikte hâkimin müdahalesini isteyebileceklerdir. Kanun tarafından burada hâkime çok geniş yetkiler verilmiştir. Somut olayın özellikleri hâkim tarafından dikkate alınacak ve müdahale ona göre yapılacaktır. Hâkimin müdahalede bulunabilmesi için herhangi bir tarafın tek başına veya tarafların birlikte talepte bulunması yeterli olacaktır. Yani hâkim evlilik birliğine ancak eşlerin talebiyle müdahale edebilecektir¹⁹⁸. Hâkimin re'sen harekete geçmek suretiyle veya üçüncü kişilerin ihbarıyla müdahale etmesi mümkün değildir¹⁹⁹.

Evlilik birliğini korumaya yönelik hâkimin alacağı tedbirler Türk Medeni Kanununun 195. ve devamındaki maddelerinde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

2. Türk Medeni Kanunu Kapsamında Hâkimin Alabileceği Önlemler

Hâkimin evlilik birliğinin korunması amacıyla kanunda belirtilen müdahalesi genel müdahale ve özel müdahale olmak üzere iki şekilde mümkün olabilir²⁰⁰. Hâkim, genel müdahale kapsamında öncelikle eşleri ihlal ettikleri yükümlülükleri konusunda uyaracak ve onları uzlaştırmaya çalışacak, hatta ortak rızaları varsa eşlere uzman kişilerin yardımını almayı emredebileceklerdir. Uyarı, uzlaştırma ya da uzman kişilerin yardımını alma sonucunda eşler arasında bir anlaşmaya varılamazsa

¹⁹⁷ Mehmet Şerif SAĞIROĞLU, **Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2013, s.29.

¹⁹⁸ Bilge KÖNEZOĞLU, "**Aile ve Ailenin Korunması**", Danışman: Doç. Dr. Şebnem Akipek, Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s.41.

¹⁹⁹ GÜMÜŞ, **a.g.e.**, s.137.

²⁰⁰ GENÇCAN, **a.g.e.**, s.636.

yani genel müdahaleden bir sonuç alınmazsa hâkim, yine eşlerden birisinin özel müdahale talebi üzerine kanunda ayrıntılı bir şekilde belirtilen diğer önlemlere de başvurabilir. Eşlerin birlikte yaşamaya devam etmesi veya birlikte yaşamaya ara vermesi hâlinde özel müdahale halleri farklılık gösterecektir.

a. Eşler Birlikte Yaşamaya Devam Etmesi Hâlinde

(1). Evlilik Birliğine Yapılacak Parasal Katkının Belirlenmesi

Birlikte yaşam devam ederken eşlerden birinin birliğin giderlerine gücü oranınca katılmaması durumunda diğer eş hâkimden genel müdahale isteyebileceği gibi, özel müdahale istemek suretiyle de diğer eşin birlik için yapması gereken parasal katkıının belirlenmesinin yolunu açabilir. Bu hususta kanun, hâkimin yetkisini sınırlandırmamak için kasıtlı olarak herhangi bir oran belirtmemiştir. Hâkim söz konusu madde gereğince eşlerin birliğe yapacağı parasal katkı dışında kişisel çabaları, emekleri ve somut olayın özelliklerini de dikkate alır. Eşin ev işlerini görmesi, çocuklara bakması, diğer eşin işinde karşılıksız çalışması gibi durumlar da değerlendirmeye katılarak miktar belirlenir²⁰¹.

(2). Borçlulara Emir Verilmesi

Eşlerden biri, birliğin giderlerine katılma yükümlülüğünü yerine getirmezse, hâkim onun borçlularına, ödemeyi tamamen veya kısmen diğer eşe yapmalarını emredebilir (TMK m.198). Bu düzenlemenin temel amacı da eşlerin evlilik birliğine güçleri oranında yeterli düzeyde katılmasını sağlamak, giderlerin tek bir eş tarafından karşılanmasını engellemektir. Aksi halde mahkeme, katılma payı alacaklısı eşin istemi üzerine, katılma payı borçlusu eşin muaccel alacağının katılma payı alacaklısı eşe yapılmasını borçluya emredecektir²⁰².

(3). Eşlerden Birinin Tasarruf Yetkisinin Kısıtlanması

Tasarruf yetkisinin kısıtlanması, ailenin ekonomik varlığının eşten kaynaklanan

²⁰¹ Hüseyin HATEMİ, **Aile Hukuku I. (Evlilik Hukuku)** Ders Kitabı, İstanbul, 2005, s.88; Ayhan UÇAR, **4721 sayılı Medeni Kanun ile Evliliğin Genel Hükümleri Arasında Yapılan Bir Kısım Değişiklikler Üzerine Düşünceler**, **Evliliğin Genel Hükümleri**, AÜEHFD, C. VI, S.1-4, Yıl. 2002, s.327, ÖZTAN, **a.g.e.**, s.217.

²⁰² GENÇCAN, **a.g.e.**, s.669.

nedenlerle ciddi ve yakın bir tehlikeye düşmesi durumunda başvurulabilecek bir önlem olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşlerden birinin mal varlığını veya gelirlerini hesapsız bir şekilde harcaması, ev eşyalarını gereksiz yere satması, ailenin ve kendisinin taşınmazlarını değerinin çok altında başkalarına devretmesi veya ailenin mal varlığında ciddi azalmalara sebep olması²⁰³ gibi durumlarda diğer eş mahkemeye başvurarak ekonomik varlıklarını tehlikeye düşüren eşin tasarruf yetkisinin kısıtlanmasını mahkemeden talep edebilir. Mahkeme, tasarruf yetkisinin kısıtlanabilmesi için tehlikenin varlığının tespitinde, eşlerin kasıtlı ya da kusurlu olup olmadıklarına bakmaz. Zira kanunun burada öngördüğü amaç, ekonomik varlığın zarar görmemesi, diğer eş ve çocukların devam eden evlilik içinde ya da olası bir boşanma durumunda mali açıdan etkilenmemesidir.

Tasarruf yetkisi sınırlandırılan eş karardan sonra belirlenen mal varlığı değerleriyle ilgili tasarruflarını ancak diğer eşin rızası dahilinde yapabilecektir²⁰⁴. Koşulların değişmesi söz konusu olduğunda ise açılacak olan dava ile tasarruf yetkisinin sınırlandırılmasının değiştirilmesi veya kaldırılması gündeme gelebilecektir²⁰⁵.

(4). Eşlerden Birinin Temsil Yetkisinin Sınırlandırılması veya Kaldırılması

Eşlerden her biri, ailenin temel giysi ve gıda giderleri, çocukların eğitim giderleri, tedavi ve ilaç giderleri gibi ailenin günlük yaşantısını devam ettirebilmesi için gerekli olan ihtiyaçları karşılamak amacıyla evlilik birliğini temsilen işlem yapabilir²⁰⁶. Ancak eşlerden biri bu temsil yetkisini aşar veya bu yetkiyi kullanmakta

²⁰³ Alpaslan AKARTEPE, **Evlilik Birliğinde Eşlerden Birinin Bazı Malvarlığı Değerleri Üzerindeki Tasarruf Yetkisinin Sınırlandırılması**, EÜHFD, C. XIII, S. 1-2, Yıl.2009, s.171 vd; Seda ÖKTEM, **Aile Birliğinde Eşlerin Tasarruf Yetkisinin Kısıtlanması**, TBBD, S.67, Yıl. 2006, s.322.

²⁰⁴ Ahmet M. KILIÇOĞLU, **Türk Medeni Kanununda Diğer Eşin Rızasına Bağlı Hukuksal İşlemler ve Yasal Alım Hakkı (Eşin Rızasına Bağlı İşlemler)**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002, s.33.

²⁰⁵ GENÇCAN, **a.g.e.**, s.673.

²⁰⁶ Cem BAYGIN, **4721 Sayılı Yeni Medeni Kanunun Evlenme, Boşanma ve Evliliğin Genel Hükümleri Konusunda Getirdiği Değişiklikler**, Prof. Dr. Ünal Tekinalp'e Armağan, C. 2, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2003, s.452; İlker Öztaş, **Evlilik Birliğinin Temsili ve Evlilik Birliğini Temsil Yetkisinin Sona Ermesi**, MÜHF- HAD, C. 16, S. 1-2, Yıl. 2010, s.254; Zafer ZEYTİN, **Türk Medeni Kanununda Kadın- Erkek Eşitliğine İlişkin Düzenlemeler**, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan, C. 2, İstanbul, 2009, s.1662.

yetersiz kalırsa hâkim, diğer eşin istemi üzerine temsil yetkisini tamamen veya kısmen kaldırabilir. Temsil yetkisinin kaldırılmasının veya sınırlandırılmasının iyi niyetli üçüncü kişilere karşı sonuç doğurması, durumun hâkim kararıyla ilan edilmesine bağlıdır. Mahkeme tarafından bu bildirim yapıldıktan sonra artık tarafına bildiride bulunan temsil yetkisi kısıtlı eş ile herhangi bir alışveriş yapan kişinin davranışında iyi niyet aranmaz.

(5). Aile Konutuna İlişkin Tasarruflarda Diğer Eşin Rızasını

Sağlayamayan Eşin Yetkili Kılınması

Bu tedbirdeki amaç, evlilik birliğinin sorunlu olduğu dönemlerde aile konutu üzerinde hak sahibi olan eşin bu hakkına dayanarak yapacağı kötü niyetli işlemlere karşı, aile konutu üzerinde hak sahibi olmayan eşi ve çocukları korumak ve aynı zamanda evlilik birliğinin korunmasına hizmet etmektir²⁰⁷. Kural olarak herhangi bir yetkili makamın onayına ihtiyaç duymadan ve eşinin rızasını almadan her türlü hukuki işlemi yapabilen eşin, kötü niyetli işlemleri sonucunda diğer aile bireylerine zarar vermesinin önüne geçebilmek için fiil ehliyetinin bazı konularda sınırlandırılması söz konusu olacaktır²⁰⁸. Eşlerden biri, diğer eşin açık rızası bulunmadıkça, aile konutu ile ilgili kira sözleşmesini feshedemez, aile konutunu devredemez veya aile konutu üzerindeki hakları sınırlayamaz. Rızayı sağlayamayan veya haklı bir sebep olmadan rıza verilmeyen eş ise hâkimin müdahalesini isteyebilir (TMK m.194). Böyle bir durumda hâkim diğer eş i tek başına tasarrufta bulunabilme konusunda yetkilendirebilir²⁰⁹.

(6). Eşlerden Birinin Diğerinden Olan Alacağının Ertelenmesi

Mal rejimi, eşler arasındaki borçların muaccel olmasını önlemez. Yani eşler evlilik birliği süresi içinde de borçlarını birbirlerinden talep edebilirler. Bununla beraber bir borcun yerine getirilmesi, borçlu eş i evlilik birliğini tehlikeye düşürecek derecede önemli güçlüklerle sokacaksa, bu eş ödeme için süre isteyebilir. Sonuçta evlilik birliği devam ettiği için söz konusu borçtan dolayı sadece borcu olan eş değil,

²⁰⁷ BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.107.

²⁰⁸ GENÇCAN, a.g.e., s.581.

²⁰⁹ Ahmet AYAR, **Türk Medeni Kanununda Yeni Bir Kurum: Aile Konutu**, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, C. 1, İstanbul, XII Levha Yayıncılık, 2010, s.381.

birliğin kendisi de bu durumdan zarar görebilir. Durum ve koşullar gerektiriyorsa, hâkim istemde bulunan eşi güvence göstermekle yükümlü tutar (TMK m.217).

(7). Diğer Eş ya da Üçüncü Kişilerden Bilgi Alınması

Sadakat yükümlülüğünün farklı bir görünümü olan eşlerin birbirlerine bilgi vermesi, evliliğin birliğinden doğan son derece önemli bir yükümlülük olmakla birliğin temeli olan huzur ve güvene hizmet etmektedir. Evliliğin selameti açısından her iki eşin de birbirine karşı şeffaf olması ve birbirlerinden bir şey saklamaması gerekir. Bu sebeple eş, diğer eşten ve hatta onu tanıyan üçüncü kişilerden bilgi isteme hakkına sahiptir. Eşlerden herhangi birisi diğer eşten bilgi talebinde bulunduğu halde cevap alamıyorsa mahkemeye başvurarak hâkimden bu konuyla ilgili müdahale talebinde bulunabilir²¹⁰.

b. Birlikte Yaşamaya Ara Verilmesi Hâlinde

Her ne kadar evlilik süresince eşlerin birlikte yaşaması ideal olsa da eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına da sahiptir. Ancak, eşlerin birlikte yaşamaya ara vermesi için haklı bir sebebin varlığı şarttır. Böyle bir durumun varlığı hâlinde herhangi bir eş mahkemeye başvurarak hâkimden müdahalede bulunmasını talep edebilecektir.

(1). Eşlerden Birinin Diğerine Yapacağı Parasal Katkının Belirlenmesi

Hâkim, birlikte yaşamaya ara vererek ayrı yaşayan eşlerden herhangi birinin talebi üzerine, birinin diğerine yapacağı parasal katkıyı (nafakayı) belirler. Bu belirlemeyi yaparken kanunun 186. maddesinde belirtildiği gibi her eşin giderlere, güçleri oranında katılımını sağlamalı ve her iki tarafı da mağdur etmeyecek şekilde bir düzenleme yapmalıdır.

Şiddet uygulayan eşin, birlikte yaşamaya ara verilmesi hâlinde diğer eşe veya çocuğa kendiliğinden maddi anlamda yardım yapması beklenilemez. Bu yüzden

²¹⁰ Cengiz KOÇHİSARLIOĞLU, *İsviçre’de Evlilik Birliği Hukuku’ndaki Son Gelişmeler*, Prof. Dr. Jale Akipek’e Armağan, Konya, 1991, s.445.

hâkim, şiddete uğrayan kadın çalışmıyor ve başkaca bir yerden geçimini sağlayacak gelire sahip değilse, şiddet uyguladığı için tedbir kararı gereğince evden uzaklaştırılan ve başkaca yaptırımlarla karşı karşıya bırakılan şiddet uygulayan eşin, müşterek konutta yaşamaya devam eden kadının ve çocuklarının geçimleri için belirli miktarda parasal katkı yapmasına hükmedecektir²¹¹.

(2). Eşlerin Konut ve Ev Eşyasından Yararlanma Tazının Belirlenmesi

Birlikte yaşamaya haklı nedenlerle ara vermiş olan eşler ortak konut ve ev eşyasından ne oranda yararlanacakları hususunda kendi aralarında bir anlaşmaya varamadıkları hallerde, mahkemeden müdahale talep ederek bu durumun hâkim tarafından belirlenmesini isteyebilirler. Hâkim konut ve ev eşyasından yararlanma hususunda önlem alırken çocukların ve eşlerin menfaatlerini göz önüne alarak karar verecektir²¹². Bu değerlendirmeyi yaparken, konut ya da ev eşyalarının eşlerden sadece birine ait olması veya kira sözleşmesine eşlerden yalnızca birinin taraf olması da değerlendirmede dikkate almayacaktır²¹³. Müdahale ile amaçlanan şey, eşlerin sosyal ve ekonomik durumlarının ve konuta olan ihtiyaçlarının göz önünde tutularak eşlerin ve çocukların en az zararla bu durumu atlattırmasıdır²¹⁴. Dolayısıyla hâkim, vereceği kararlar her bir aile ferdinin yüksek menfaatini gözetmeli, somut olayın özelliklerine göre mümkün olabilecek en iyi durumu oluşturmaya çalışmalıdır.

(3). Eşler ile Çocuklar Arasındaki İlişkinin Düzenlenmesi

Eşlerin ergin olmayan çocukları varsa hâkim, ana ve baba ile çocuklar arasındaki ilişkileri düzenleyen hükümlere göre gereken önlemleri alacaktır (TMK m.197/3). Diğer müdahalelerden farklı olarak hâkim burada çocukların menfaati söz konusu olduğundan re'sen önlem alabilecektir²¹⁵. Daha önce de belirtildiği gibi, hâkim, ortak yaşama ara verildiğinde çocuğun eşlerden hangisinin yanında kalacağı

²¹¹ Ali ÇETİN, **Kadına Yönelik Şiddete Karşı Hukuki Yaptırımlar ve Şiddet Mağduru Kadının Sahip Olduğu Olanaklar**, İnsan Hakları Standartlarının Etkili Uygulaması Bağlamında Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele, Uluslararası Sempozyum, Editör: Yalçın ŞAHİNKAYA, İstanbul, Türkiye Adalet Akademisi, 2012. s.614.

²¹² KÖNEZOĞLU, **a.g.e.**, s.83.

²¹³ Murat DOĞAN, **Medeni Kanununun Getirdiği Yeni Bir Müessese: Aile Konutu**, AÜEHFD, C. IV, S. 1-4, s. 285- 300, s.299

²¹⁴ DOĞAN, **a.g.e.**, s.299.

²¹⁵ GÜMÜŞ, **a.g.e.**, s.174.

hususunu onun bugüne kadar alışkın olduğu ve uyum içinde yaşadığı koşulları dikkate alarak karar vermelidir. Ayrıca ana ve babadan her biri, velâyeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir. Bu yüzden hâkim, çocuk ile kurulacak kişisel ilişkiyi düzenlerken de çocuğun yararını gözetmeli, özellikle eşlerin çocuğun ihtiyaçlarına ilişkin sağlayacağı katkı oranını ayrıntılı olarak tespit edilmelidir²¹⁶.

(4). Ortaklık Mallarının Ne Şekilde Yönetileceğinin Belirlenmesi

Birlikte yaşamaya ara verilmesi hâlinde diğer müdahale hallerinde olduğu gibi ara verme haklı bir nedene dayanıyorsa hâkim, eşlerin mallarının yönetimine ilişkin gerekli bütün önlemleri alacaktır. Ancak hâkimin gerekli müdahaleyi yapabilmesi için eşlerin mal ortaklığı rejimini seçmiş olmaları gerekmektedir²¹⁷. Dolayısıyla mal ortaklığı seçilmiş bir evlilikte birlikte yaşamaya ara verilmesi hâlinde hâkim, eşlerin talebi üzerine bu rejimi, mal ayrılığı rejimine dönüştürebilecektir. Eşler daha önceden aralarında anlaşarak paylaşmalı mal ayrılığı rejimini veya mal ayrılığı rejimini kabul etmişlerse hâkimin bu konuda herhangi bir müdahale yapması mümkün olmayacaktır.

3. 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Hâkimin Alacağı Önlemler

Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen kadının ve çocuğun korunmasına ilişkin tedbirlerin alınması mahkemelerin iş yoğunluğu nedeniyle bazen uzun bir yargılamayı gerektirmektedir²¹⁸. Bu nedenle kanun koyucu özellikle tedbir alınmasına ilişkin süreci hızlandırmak ve başta kadın ve çocuk olmak üzere aile bireylerinin aile içi şiddete karşı korunmasını sağlamak için 1998 yılında Ailenin Korunmasına Dair Kanunu kabul etmiş; zamanla artan şiddet olayları karşısında yetersiz kalması ve yeni Medeni Kanunun kabul edilmesi, bu kanunun daha kapsamlı ve daha modern bir şekilde yenilenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda 2012 yılında kabul edilen 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'la hem TMK hükümlerinin bir tamamlayıcısı

²¹⁶ KÖPRÜLÜ/KANETİ, **a.g.e.**, s.129.

²¹⁷ BÖLÜKBAŞI, **a.g.e.**, s.116.

²¹⁸ AKKAYA ŞAHİN, **a.g.e.**, s.93.

olarak ailenin, hem de kadınların ve diğer şiddet mağdurlarının korunması amaçlanmıştır²¹⁹.

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna göre alınan önlemler, boşanma ve ayrılık davası açılınca davanın devamı süresince eş ve çocuklara ilişkin alınması gereken geçici önlemler dışında bağımsız olarak alınabilecek olan genel önlemler arasındadır²²⁰. Kanunun ilk maddesinde amacı ayrıntılı bir şekilde belirtilmiş, “Şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.” şeklinde düzenlenmiştir. 2012 yılında yapılan bu düzenlemeyle şiddet mağduru olan başta kadınlar ve çocukların korunması ve daha fazla zarar görmemesi için adil, etkili ve süratli bir usul²²¹ izlenmeye çalışılarak mağduriyetler giderilmeye çalışılmaktadır.

Hâkim, şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kişiler için hem koruyucu hem önleyici tedbirler alabilir²²². Kanunda ayrıntılı bir şekilde hâkimin alabileceği tedbir kararları belirtilmiş olsa da bu kararlar tahdidi olmadığı için hâkim, bu kararlardan birine veya birkaçına birden hükmedebileceği gibi gerekli gördüğü hallerde kanunda sayılmayan bir tedbir kararı da verebilecektir. Kanunda belirtilen tedbir kararları koruyucu ve önleyici olarak ikiye ayrılmış, şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kişiler için '*koruyucu önlemler*', şiddet uygulayanlar için de '*önleyici önlemler*' ayrı ayrı belirtilmiştir.

a. Koruyucu Tedbir Kararları

(1). İşyerinin Değiştirilmesi

Hâkim, kişinin, şiddete uğrama olasılığının olduğu durumda yahut daha evvel uygulanan bir şiddetin tekrarını engellemek için talebi bulunması hâlinde, iş yerinin değiştirilmesi tedbirini alabilir. Bu tedbir korunan kişinin serbest meslek, memur, işçi

²¹⁹ BÖLÜKBAŞI, **a.g.e.**, s.119.

²²⁰ GENÇCAN, **a.g.e.**, s.679.

²²¹ GENÇCAN, **a.g.e.**, s.679.

²²² DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, **a.g.e.**, s.191.

olmasına göre farklılık arz eder²²³. Yani korunacak kişinin talebinin bulunması hâlinde veya sonradan onayı alınmak suretiyle tabii olduğu ilgili mevzuat hükümlerine göre hâkim, iş yerini değiştirebilecektir. Hâkim, korunan kişi bakımından en uygun koşulları göz önüne alarak bu tedbiri alır ve yerine getirilmek üzere korunan kişinin iş yerine tebliğ eder. Tebliğ üzerine yetkili kurum bunu derhal yerine getirmelidir.

İş yerinin değiştirilmesine sebep olan tehlike ve nedenler daha sonradan ortadan kalktığında, hâkim tarafından iş yerinin değiştirilmesi tedbirinin kaldırılmasına karar verilir ve karar yine iş yerine tebliğ edilerek korunan kişi eski çalıştığı yere dönebilir.

(2). Yeni Yerleşim Yerinin Belirlenmesi

Şiddet uygulayan kişi ile korunan kişinin evli olması ve beraber yaşamaya devam etmesi hâlinde hâkim tarafından, korunan kişinin talebi üzerine müşterek yerleşim yerinden ayrı, yeni bir yerleşim yeri belirlenerek şiddet gören eş korunmaya çalışılır. Ancak eşlerin ayrı yaşadığı bir durumda veya evli olmayan iki kişinin beraber yaşaması durumunda hâkim bu tedbire başvuramaz.

(3). Tapu Kütüğüne Aile Konutu Şerhi Konulması

Hâkim, TMK'da belirtilen şartların varlığı hâlinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne, aile konutu şerhi konulması kararı verebilir. Bu durumda aile konutuna malik olmayan eş, rızası alınmaksızın aile konutuyla ilgili kira sözleşmesinin feshini, konutun devrini ya da konut üzerindeki hakların sınırlandırılmasını engellemek için tapu kütüğüne gerekli şerhin verilmesini isteyebilir²²⁴. Hâkim tarafından bu talebin kabulü hâlinde tapu memuru, diğer eşin rızası olmaksızın şerh edilmiş taşınmaza ilişkin yöneltilen tescil taleplerini reddedecektir²²⁵. Bu sayede aile konutuna ilişkin tasarrufların diğer eşin rızası

²²³ SAĞIROĞLU, a.g.e., s.87.

²²⁴ KILIÇOĞLU, a.g.e., s.9.

²²⁵ ÖKTEM, a.g.e., s.333; Sezer Çabri, **Aile Konutu Şerhi**, Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, İstanbul, 2007, s.408.

olmaksızın yapılması engellenecek²²⁶ ve şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi olan eşin aile konutundaki haklarının korunması sağlanacaktır.

(4). Kimlik ve Diğer Bilgi ve Belgelerin Değiştirilmesi

Korunan kişinin hayati tehlikesinin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının anlaşılması hâlinde, hâkim tarafından, ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayanılarak kimlik ve diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi tedbiri verilebilir (Uygulama Yönetmeliği m.16/1)²²⁷. Yani fiziksel şiddetin boyutlarının çok uç noktaya ulaşmasıyla mağdur olan kişinin hayatı ciddi tehlike altındaysa hâkim somut olayın özelliklerini dikkate alarak korunan kişinin kimlik ve diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesine karar verecektir. Bu tedbir kararı 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu²²⁸ hükümlerine göre verilecektir (6284 sayılı kanun m.4).

Bu tedbir kararının ciddiyetine ve geriye dönüşünün çok zor olmasına binaen kanun koyucu, korunacak kişinin '*aydınlatılmış rızası*'nın alınmasını aramıştır. Yani korunacak kişinin, tedbir kararının anlaşılabilir bir biçimde sebepleri, aşamaları ve sonuçları hakkında açıklama yapılarak bilgilendirilmesi ve özgür iradesi ile bu hususların tamamını anlayıp kabul ettiğine dair yazılı beyanının alınması gerekmektedir²²⁹.

b. Önleyici Tedbir Kararları

(1). Şiddet Tehdidinde veya Küçük Düşürmeyi İçeren Söz ve Davranışlarda Bulunmamasının Sağlanması

Hâkim tarafından alınacak ilk önleyici tedbir, şiddet uygulayanın, korunan kişiye karşı tehdit, hakaret, aşağılama, küçük düşürme ve benzeri söz ve davranışlara son vermesi hususunda uyarılmasıdır (Uyg. Yön. m.18). Madde metninde son derece geniş bir tanımlama yapılarak, şiddet uygulayanın her türlü dövme, sövme, işkence

²²⁶ Ebru CEYLAN, "Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Düzenlemeler", TBBD, S.109, Yıl.2013, s.37.

²²⁷ RG.: 18.01.2013 T., 28532 S.

²²⁸ RG.: 05.01.2008 T., 26747 S.

²²⁹ BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.139.

ve şiddete maruz bırakma, alay etme, aşağılama, hakaret etme, bir yere kapatma, zora koşma, ölüm vb. hususlarla tehdit etme gibi şiddetin herhangi bir türüne başvurusu durumunda hâkim tarafından uyarılması öngörülmüştür²³⁰. Bu nedenle fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü ve ekonomik her türlü şiddetin uygulanması hâlinde hâkim bu tedbire hükmedebilecektir²³¹. Şiddete başvuran kişi ciddi bir şekilde uyarılarak şiddete uğrayan kişinin bir kez daha mağdur olması engellenmeye çalışılacaktır.

Usulüne uygun bir şekilde uyarı tebliği yapılmış ve zorlama hapsi hatırlatılmış kişi, şiddet uygulamaya devam ederse, tedbir kararına aykırı davranmasından dolayı zorlama hapsine tabi tutulması kararı da verilebilir. Ayrıca koruyucu tedbirler gibi önleyici tedbirlerin de bir tanesinin yetersiz kalması durumunda hâkim diğerlerine de hükmedebilecektir²³².

(2). Müşterek Konuttan Uzaklaştırılması ve Konutun Korunan Kişiye Tahsisi

Evlilik birliğinin doğal sonucu eşlerin bir arada yaşamaya devam etmesi olsa da hâkim, şiddetin yoğunluğunun fazla olması ve başka türlü şiddeti engelleme imkânının olmadığı durumlarda, şiddet uygulayanın, korunan kişi ile birlikte oturdukları müşterek konuttan uzaklaştırılarak, konutun korunan kişiye tahsis edilmesine ilişkin karar verebilir. Uygulanan şiddetin türünün bir önemi olmadığı gibi söz konusu konutun mülkiyetinin şiddet uygulayana ait olması veya kiralık olmasının da bir önemi yoktur²³³. Ancak hâkim bu tedbiri alırken varsa çocukların

²³⁰ Burhan Caner HACIOĞLU, "4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunla İhdas Edilen "Ailenin Korunmasına Dair Kanun'a Muhalefet Suçu" Üzerine Bir İnceleme, EÜHFED, C. III, S.1, s.42; Ahmet Cemal RUHİ, "Ailenin Korunmasına Dair Kanun Çerçevesinde Eş ve Çocukların Aile İçi Şiddete Karşı Korunması (Aile İçi Şiddet)", AÜEHFD, C. VIII, S. 1-2, Yıl. 2004, s.540; Serkan AYAN, *Evlilik Birliğinin Korunması*, Ankara, Türkiye Barolar Birliği, 2004, s.323; İnci BİÇKİN, "4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Düzenlenen Geçici Hukuksal Koruma Önlemleri", İstanbul Barosu Dergisi, C.80, S.4, Yıl. 2006, s.1452; KÖNEZOĞLU, a.g.e., s.116.

²³¹ RUHİ, a.g.e., s.540; BİÇKİN, a.g.e., s.1453; Kibar Seyhun Sarı, "Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Aile Mahkemeleri Bağlamında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet", Danışman: Doç. Dr. Gülriz Uygur, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010. s.99; Kudret GÜVEN, *4320 Sayılı "Ailenin Korunmasına Dair Kanun"un Getirdiği Hukuki Tedbirler*, s.24.

Erişim: (http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/2_1.pdf, E.T.14.01.2014).

²³² ERDEM, a.g.e., s.61; Biçkin, a.g.e., s.1452; Sarı, a.g.e., s.99.

²³³ AYAN, a.g.e., s.325; Murat SAMAT, "Evlilik Birliğinin Korunması", Danışman: Prof. Dr.

yaşları, cinsiyetleri, sağlık veya psikolojik durumları gibi menfaatlerini gerektiren halleri dikkate almalıdır²³⁴.

Mülki amir ya da hâkim, talep edilmesi hâlinde korunan kişiye, şiddet uygulayana ya da bu kişinin yakınlarına ait kişisel eşya ve belgelerin kolluk kuvvetleri vasıtasıyla kendilerine teslim edilmesine karar verebilir. Teslim edilecek kişisel eşya ve belgeler, tedbir kararında gösterilir (Uyg. Yön. m.19/2). Buradaki amaç, konuttan uzaklaştırılma tedbiri verilmiş şiddet uygulayan kişinin kendisine yahut yakınlarına ait eşyaları alma bahanesiyle bahsi geçen konuta gelip tekrar şiddete başvurmasını önlemektir.

(3). Korunan Kişinin Bulunduğu Yere Yaklaşmaması

Hâkim, kanun kapsamında korunan kişiye tam bir koruma sağlamak ve şiddet uygulayan kişinin tekrar şiddete başvurmasının önüne geçmek için, şiddet uygulayanın korunan kişiye, konuta, okula, iş yerine ve korunan kişinin bulunabileceği sair yerlere yaklaşmamasına ilişkin karar da verebilir.²³⁵ Yani şiddet uygulayan kişinin yaklaşmaması gereken yer sadece müşterek konut değil, şiddete uğrayan kişiye ulaşabileceği diğer bütün yerler de bu madde kapsamında değerlendirilebilir.

Hâkim somut olayın özelliklerini ve şiddetin yoğunluğunu dikkate alarak uygun gördüğü yerler açısından ve yine uygun gördüğü yaklaşma mesafesi açısından bir sınırlandırma yaparak gerekli tedbir kararını alacaktır²³⁶.

(4). Çocukla Kişisel İlişki Kurmasının Sınırlandırılması

Hâkim tarafından daha önce verilmiş, çocukla kişisel ilişki kurma kararı varsa kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılmasına veya durumun özelliğine göre sınırlandırılmasına ya da tümüyle kaldırılmasına ilişkin karar verilebilir (Uyg.Yön. m.21). Hâkim bu tedbiri alırken TMK'da belirtilen hususları da göz önünde

Çiğdem KIRCA, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara, 2010, s.134; Sarı, **a.g.e.**, s.100; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, **a.g.e.**, s.770; UÇAR, **a.g.e.**, s.157.

²³⁴ ERDEM, **a.g.e.**, s.62.

²³⁵ BÖLÜKBAŞI, **a.g.e.**, s.146.

²³⁶ SAMAT, **a.g.e.**, s.134.

bulundurmak durumundadır. Kendisine velayeti bırakılmayan tarafın çocukla kuracağı kişisel ilişkinin ne şekilde olacağı, öncelikle çocuğun yararı gözetilerek, tüm detaylarıyla tespit edilmesi gerektiğini daha önce belirtmiştik. Yine TMK'da belirtildiği gibi, ana ve babadan her biri, diğerinin çocuk ile kişisel ilişkisini zedelemekten; çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınmakla yükümlüdür. Dolayısıyla, anne-babanın kendi aralarında yaşadığı olaylar neticesinde, kişisel ilişki kurdukları çocuğun huzuru tehlikeye girer; anne ve baba sahip oldukları haklarını kanunda öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar; çocukla ilgilenmezler ya da başka önemli sebepler oluşursa, kişisel ilişki kurma hakkı hâkim tarafından reddedilebilir veya kendilerinden alınabilir²³⁷. Zira şiddet gören kişiyi korurken, çocukların arada kalarak zarar görmemesi için hassas davranılmalı ve gerekli önlemler alınmalıdır.

(5). Korunan Kişinin Yakınlarına, Çocuklarına ve Şiddetin Tanıklarına Yaklaşmaması

Şiddet uygulayan kişilere uygulanan bu tedbir kararları sonucunda şiddete uğrayan kişilerin mağduriyetleri önemli ölçüde engellense de, diğer taraftan, şiddet uygulayan kişilerin kontrolünü iyice kaybederek şiddet mağdurunun yakınlarına da zarar vermek istedikleri görülmektedir. Bu sebeple, özellikle mevcut şiddet durumunu ihbar eden veya ortaya çıkaran üçüncü kişileri korumak için de tedbir kararının verilebileceği öngörülmüştür. Buna göre, hâkim gerekli görmesi hâlinde, şiddet uygulayanın, şiddete uğramamış olsa bile korunan kişinin, yakınlarına ve şiddetin tanıklarına yaklaşmamasına ilişkin karar verebilir (Uyg.Yön. m.22). Ayrıca kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere müşterek çocuklarına yaklaşmamasına ilişkin tedbire de başvurabilir²³⁸. Nasıl ki, şiddet uygulayanın müşterek çocuklarla kuracağı kişisel ilişkisi çocukların menfaati gereği içinse, çocukların menfaatinin zarar görmesi durumunda hâkim bu konuda yeni bir düzenlemeyle bu ilişkiyi sınırlandırabilir.

²³⁷ BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.147.

²³⁸ Yusuf SOLMAZBALO, **Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Uygulanması**, Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi, C.2, S. 6, Yıl.5, Ekim- Aralık 2003, s.28; AYAN, a.g.e., s.325.

(6). Korunan Kişinin Eşyalarına Zarar Vermemesi

Şiddet uygulayanlar genellikle kişilerin bedensel bütünlüklerine yönelik saldırı ve tehditlere başvursalar da zaman zaman malvarlıklarına da zarar vermek istemektedirler. Kanun koyucu şiddete maruz kalan kişilerin ve yakınlarının vücut bütünlüğüne gelebilecek saldırılara karşı önlem aldığı gibi malvarlıklarına gelebilecek saldırı ve tehditlere karşı da gerekli önlemleri almıştır. Bu çerçevede, korunan kişinin eşyalarının elinden alınması, tahrip edilmesi, bozulması ya da herhangi bir şekilde yok edilmesi tehlikelerine karşı hâkim, şiddet uygulayanın, korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesine yönelik bir karar verebilir²³⁹.

Hâkim bu kararı verirken, eşler arasında kabul edilen mal rejimi sözleşmelerini göz önüne almalı ve bu sözleşmelere göre şiddete uğrayan kişinin şahsi eşyası kabul edilen malları koruyacak tedbiri vermelidir²⁴⁰.

(7). Korunan Kişiyi İletişim Araçlarıyla Rahatsız Etmemesi

Şiddete başvuran kişiler doğrudan temasa geçemedikleri veya farklı nedenlerle geçmek istemedikleri şiddet mağduru kişileri telefon, mektup, internet vs. gibi araçlar kullanmak suretiyle de rahatsız edebilmektedirler. Yani, iletişim aracının cinsi ve özelliğinin bir önemi yoktur²⁴¹. Özellikle son yıllarda sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla bu tür rahatsızlıklara çok sık rastlanmakta ve büyük mağduriyetler yaşanmaktadır. Bu nedenle hâkim, şiddet uygulayanın görsel, işitsel, yazılı, internet ve benzeri iletişim araçlarıyla ya da sair surette korunan kişiyi rahatsız etmemesine yönelik tedbir kararı da verilebilecektir²⁴².

Hâkim bu tedbiri verirken şiddet uygulanan kişinin bu davranış veya davranışlarla huzurunun ciddi şekilde bozulup bozulmadığına bakmalıdır.

²³⁹ ERDEM, a.g.e., s.63; KARINCA, a.g.e., s.83; RUHİ, a.g.e., s.540; HACIOĞLU, a.g.e., s.43; AYAN, a.g.e., s.327; UÇAR, a.g.e., s.157; BİÇKİN, a.g.e., s.1453; Emel BAYDUR, Burcu ERTEM, "Kadına Yönelik Evlilik İçi Şiddetin Hukuki Boyutları", TBB Dergisi, S.65, Ankara, 2006, s.86.

²⁴⁰ AKINTÜRK/ATEŞ, a.g.e., s.159; HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, a.g.e., s. 89; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, a.g.e., s.207, BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.149.

²⁴¹ KARINCA, a.g.e., s.84.

²⁴² ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, a.g.e., s.770; UÇAR, a.g.e., s.158.

Rahatsızlık boyutuna ulaşmayan eylemler veya huzuru bozacak kadar zarar vermeyen tutum ve davranışlar bu tedbirin alınmasını gerekli kılmayacaktır²⁴³.

(8). Ruhsatlı Silahın veya Kamu Görevi Nedeniyle Kullanılan Silahın

Teslimi

Hâkim, şiddet mağdurunu korumak amacıyla, şiddet uygulayana ait silahların kolluğa teslimine ve tedbir süresinin sonuna kadar emanetine yönelik karar verebilir (6284 sayılı kanun m.5/g, Uyg.Yön.m.25). Şiddet uygulayan kişiye hâkimin vereceği bu tedbir kararıyla silahını teslim etmesi hususunda bir süre tayin edilecek ve bu süre içerisinde silahını teslim etmemesi durumunda bu kişi hakkında zorlama hapsi kararı verilebilecektir²⁴⁴.

Daha çok korunan kişilere yönelik gerçekleştirilen silahlı saldırı veya silahlı tehdit halleri sonucunda bu tedbire başvurulsa da, henüz silaha başvurmamış olmakla beraber başvurması kuvvetle muhtemel kişiler hakkında da bu tedbir kararı alınabilir²⁴⁵. Zira kanun koyucu bu maddeyle ileride doğabilecek zararların ve hatta hayati tehlikenin alınacak tedbir kararı ile önlenbilmesini amaçlamıştır²⁴⁶.

İster kamu görevlisi olsun ister ruhsatlı silah sahibi olsun şiddete başvuran kişi, şiddet olayları sonlanıncaya ve olası şiddet ihtimallerinin etkisi geçinceye kadar sahibi olduğu silahı kullanamayacaktır. Mahkeme tehlikenin geçtiğine kanaat getirirse verdiği emri bozarak, vereceği yeni bir karar ile geçmişte şiddet uygulayan kişiye silahını teslim edilebilir (Uyg.Yön.m.26/2). Burada kamu görevi nedeniyle silah taşıma yetkisi olan polisin veya güvenlik gücü personelinin silah kullanıp kullanamayacağı hususu gündeme gelecektir. Her ne kadar 6284 sayılı kanun bu kişilerin de silahlarını teslim etmesi gerektiğini belirtse de, özellikle 5681 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu²⁴⁷ kapsamında bu kişilerin sahip oldukları silah taşıma veya kullanma yetkilerinin tamamen kaldırılması, kanaatimizce kamu düzenini ilgilendiren daha büyük sıkıntılara yol açabileceğinden doğru değildir. Asker, polis

²⁴³ AYAN, **a.g.e.**, s.328; ERDEM,**a.g.e.**,s.64; KARINCA, **a.g.e.**,s.84.

²⁴⁴ ERDEM, **a.g.e.**, s.64.

²⁴⁵ ERDEM, **a.g.e.**, s.64; UÇAR, **a.g.e.**, s.158.

²⁴⁶ UÇAR, **a.g.e.**, s.158.

²⁴⁷ RG.: 14.07.1934 T., 2751 S.

veya güvenlik görevlisi gibi güvenlik güçlerimiz için bu konuda bir istisna uygulanması yerinde olacaktır. Bu kişilerin silah kullanımının engellenmesinin yerine şiddet uyguladığı veya uygulama ihtimalinin bulunduğu eşten uzaklaştırılması daha yerinde bir tedbir olacaktır.

(9). Alkol veya Uyuşturucu ya da Uyarıcı Madde Kullanmama ve Bağımlılık Hâlinde Muayene ve Tedavi Edilmesi

Türk Medeni Kanununun 432. maddesinde belirtilen düzenlemeden farklı olarak²⁴⁸ hâkim, şiddet uygulayanın, korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanmasına yönelik tedbir kararı da verebilir (6284 sayılı kanun m.5/h, Uyg.Yön.m.27/1). Bu şekilde şiddete uğrayan kişi hızlı ve etkili bir şekilde korunmuş olmakla birlikte, şiddet uygulayan kişinin bu rahatsızlığı da tedavi edilmeye çalışılmış olur²⁴⁹.

Şiddet uygulayan kişinin almış olduğu alkolün veya uyuşturucu maddenin etkisiyle şiddete uğrayan kişiyi, yakınlarını ve hatta komşularını rahatsız edici tutum ve davranışlarda bulunması sık karşılaşılan bir durumdur. Bu ve buna benzer şekillerde şiddet uygulayanın alkol ve uyuşturucu madde etkisindeyken korunan kişinin konutuna gelerek bulunduğu sokakta bağırıp çağırıp onu küçük düşürücü hareketlerde bulunması veya iş yerine gelerek mağduru, arkadaşlarının önünde rencide etmesi bu tedbire hükmedilmesi için haklı nedenler arasında sayılabilir²⁵⁰.

(10). Şiddet Eğilimine Yol Açan Davranışlarının Tedavi Edilmesi

Şiddet uygulayan kişi, mağdura zarar verdiği tutum ve davranışlarını kontrolünde olmadığı gerekçesiyle hasta olduğunu ileri sürüp tedavi edilmesini isteyebilir. Bu durumda hâkim tarafından, şiddet uygulayanın, şiddet eğilimine yol

²⁴⁸ 'Akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık veya serserilik (şiddet) sebeplerinden biriyle toplum için tehlike oluşturan her ergin kişi, kişisel korunmasının başka şekilde sağlanamaması hâlinde, tedavisi, eğitimi veya ıslahı için elverişli bir kuruma yerleştirilir veya alıkonulabilir.' (TMK m. 432)

²⁴⁹ RUHİ, **a.g.e.**, s.541.

²⁵⁰ BİÇKİN, **a.g.e.**, s.1455.

açan davranışlarını önlemek amacıyla, sağlık kuruluşuna muayene veya tedavisi için başvurması ve tedavisinin sağlanmasına yönelik tedbir kararı verilebilecektir (6284 sayılı kanun m.5/1-ı; Uyg. Yön. m.28/1). Böylelikle, şiddet uygulayanın herhangi bir rahatsızlığının olup olmadığının tespiti yapılmış olacak ve varsa rahatsızlığının tedavi edilerek şiddet ortadan kaldırılmaya çalışılacaktır²⁵¹.

C. Kadının Korunmasında İdarenin Görevi

1. Genel Olarak

6284 sayılı kanun, şiddet mağduru kişileri korumak ve şiddet olaylarının tekrarlanmaması için şiddet mağduru kişiler veya şiddet uygulayanlar hakkında hâkim tarafından alınabilecek tedbir kararlarının haricinde, mülki amir ve kolluk amiri tarafından alınabilecek koruyucu tedbir kararlarını da düzenlemiştir. Buna göre, şiddetin görüldüğü yerdeki mülki amirin veya kolluk amirinin durumdan haberdar olması hâlinde somut olayın özelliklerine göre kanunda belirtilen veya kanunda belirtilmemekle birlikte hakkaniyete uygun bir ya da birden fazla tedbiri alma yetkisi vardır. Bu tedbir kararları da kanunda belirtilenlerle sınırlı değildir²⁵². Hâkim gibi mülki amir veya koruma amiri de kanunda belirtilmeyen uygun gördüğü tedbir kararına başvurabilir.

Mülki amirin veya kolluk amirinin vereceği koruyucu tedbir kararları, acil ve etkin olarak şiddete uğrayan mağdurların bir kez daha şiddete uğramasını, şiddete uğrama tehlikesi altında olanların ise şiddetle karşılaşmasını önlemeye yöneliktir²⁵³. Bu itibarla mülki amir, şiddet gören ya da görme ihtimali olan kişiye ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, uygun barınma yeri sağlanması, geçici maddi yardım yapılması, rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi, geçici koruma altına alınması, çocuklar için kreş imkânının sağlanması gibi tedbirleri alabilecektir.

²⁵¹ KARINCA, a.g.e., s.87.

²⁵² Nazan MOROĞLU, "Uluslararası Sözleşmelerde ve Türk Hukukunda Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi", Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, C. 8, S. 97- 98, İstanbul, 2012, s.37.

²⁵³ Turgut EMİROĞLU, "6284 Sayılı Yasaya Genel Bakış", Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, C. 8, S. 97- 98, İstanbul, 2012, s.106.

2. 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Mülki Amir Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbirler

a. Uygun Barınma Yeri Sağlanması

6284 sayılı Kanun kapsamında mülki amirler tarafından alınabilecek tedbirlerden ilki, şiddet mağduruna ya da şiddete uğrama tehlikesi altında bulunanlara ve varsa çocuklarına, mülki amirin vereceği bir kararla uygun barınma yerinin sağlanmasıdır. Hakkında barınma yeri sağlanmasına karar verilen kişiler, Bakanlığa ait veya Bakanlığın gözetim ve denetimi altında bulunan yerlerde; barınma yerlerinin yetersiz kaldığı hâllerde ise mülkî amirin, acele hâllerde kolluğun veya Bakanlığın talebi üzerine kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis, yurt veya benzeri yerlerde güvenli nakli sağlanıncaya kadar geçici olarak barındırılır (Uyg.Yön.m.7/1).

Şiddet uygulayan kişiler gerekli tedbir kararları alınmış olsa da, kontrollerini kayb ettikleri zamanlarda mağdur kişilerin kaldıkları yere gelerek yeni şiddet olaylarına sebebiyet verebilmektedirler. Özellikle son yıllarda artan bu tür durumlarda aynı mağduriyetlerin tekrarlanmaması veya daha büyük mağduriyetlerin yaşanmaması için acil, etkili ve gerekli bir tedbir kararının alınması gerekir. Bu tedbir kararının alınması, sosyal devlet olmanın bir gereği olarak devletin temel yükümlülükleri arasında olduğundan idare, Anayasada belirtildiği gibi kadının ve ailenin korunması bakımından gerekli tedbirleri almalıdır²⁵⁴. Dolayısıyla mülki amir, şiddete maruz kalan kişiye sığınacak bir yer temin etmek suretiyle bu kişilere karşı işlenebilecek yeni eylem ve tehditleri önlemelidir.

Bu kapsamda korunan kişiler, sağlanması gereken uygun barınma yerlerinin yetersiz kalması durumunda 6284 sayılı kanunun uygulama yönetmeliğinde belirtildiği gibi, kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis, yurt veya benzeri yerlerde geçici olarak barındırılabilir. Ayrıca 2013 yılında yayınlanan “Kadın

²⁵⁴ Bülent TANÖR/Necmi YÜZBAŞIOĞLU, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2012, s.120.

Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelikle (KKAİHY)²⁵⁵ sığınma evleri ve konuk evlerinin açılmasının ve buralarda verilecek hizmetlerin düzenlemesi yapılarak²⁵⁶ şiddet mağduru kadınların söz konusu tedbir kapsamında yararlanabilecekleri uygun barınma yerlerinin kapsamı genişletilmiştir.

b. Geçici Maddi Yardım Yapılması

Mülki amir tarafından verilebilecek koruyucu tedbirlerden bir diğeri, diğer kanunlar kapsamında yapılan yardımlar saklı kalmak üzere korunan kişi hakkında geçici maddi yardımın yapılmasıdır. Mülki amir tarafından somut olayın özellikleri dikkat alınarak hakkaniyete uygun bir şekilde vereceği tedbir kararı 'Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'ne (ŞÖNİM) iletilir ve ŞÖNİM kanununun 17. maddesinde belirtilen hususlara göre yardımın yerine getirilmesini sağlar.

c. Rehberlik ve Danışmanlık Hizmeti Verilmesi

Mülki amir, uygun gördüğü durumlarda korunan kişiye, kişinin psikolojik ve sosyo-ekonomik durumu değerlendirilerek hakları, destek alabileceği kurumlar, meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmayı da kapsayacak şekilde iş bulma ve benzeri konularda gelişmesi ve uyum sağlaması, gerekli olan seçimleri, yorumları, planları yapması ve kararları vermesine yarayacak bilgi ve becerileri kazandırmak ve psikolojik destek sağlamak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile iş birliği içerisinde psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinden faydalanma kararı da verebilir (6284 sayılı kanun m.3/1-c; Uyg.Yön. m.9/1). Mülki amirin vereceği bu tedbir kararının uygulanmasını yine ŞÖNİM sağlayacaktır.

Kanun ve yönetmelik metinlerinde ayrıntılı bir şekilde ifade edilen bu tedbir kararı ile mülki amir, şiddet mağduru kişilerin korunmasının yanında maruz kaldığı şiddetin olumsuz etkilerinden kurtularak sosyal hayattan kopmamasını ve ekonomik bağımsızlığını kazanacak düzeyde eğitilip kendi ayakları üzerinde durabilmesini

²⁵⁵ RG.: 05.01.2013 T., 28519 S.

²⁵⁶ BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.123.

sağlamaya çalışmaktadır²⁵⁷.

d. Geçici Koruma Altına Alınması

Mülki amir, şiddet mağdurunun hayati tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya re'sen, olayın niteliği, şikâyet ve ihbarı göz önünde bulundurarak, geçici koruma altına alınmasına karar verebilir. Ancak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bu tedbir kararını kolluk amiri de verebilecektir. Zira diğer tedbir kararlarından farklı olarak geçici koruma altına alma tedbirinde, şiddet mağduru kişinin hayati tehlikesinin bulunması hâli söz konusu olduğundan, çok daha ivedi bir şekilde tedbir kararının verilmesi ve tehlikenin önlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, olası bir gecikme hâlinde telafisi mümkün olmayan mağduriyetlerin meydana gelmemesi için kolluk amiri de bu tedbir kararını doğrudan alabilecektir.

Geçici koruma altına alınma tedbir kararının yerine getirilmesinden, hakkında koruyucu tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri, bulunduğu veya tedbirin uygulanacağı yerdeki kolluk görevli ve yetkilidir. Bu kolluklardan herhangi biri veya birbirleriyle irtibat hâlinde olmak suretiyle hepsi, yönetmelikte belirtilen geçici tedbir kararının kapsam ve içeriğine göre şiddete uğrayan kişinin korunmasını sağlayacaktır.

e. Çocuklar İçin Kreş İmkanının Sağlanması

Aile içi şiddet vakaları sonucunda hem TMK hem de 6284 sayılı kanun gereğince verilebilecek tedbir kararlarında dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan birisinin çocukların mağdur edilmemesi olduğunu daha önce belirtmiştik. Şiddet olayları sonucunda fiziksel, ekonomik, psikolojik ve sosyal anlamda zarar gören çocuklar, eğitimlerinden de geri kalabilirler. Her ne sebeple olursa olsun çocukların eğitimlerinden geride kalmamaları için, mülki amir tarafından verilebilecek bir diğer tedbir kararı da, onlar için kreş imkânının sağlanmasıdır. Bu sayede şiddete uğrayan kişiye ekonomik anlamda yardım yapılarak çocuklarının mağdur olmaması amaçlanır.

²⁵⁷ BÖLÜKBAŞI, a.g.e., s.128.

Çocuklar için kreş imkânının sağlanması tedbiri, şiddete uğrayan kişinin çalışıyor ve çalışmıyor olması durumuna göre farklı iki şekilde uygulanmaktadır. Zira söz konusu tedbir eğitim amaçlı ekonomik anlamda bir destek niteliğinde olduğu için şiddet mağduru kişinin bu durumu suistimal etmemesi gerekir. Dolayısıyla tedbirden korunan kişinin çocuk sahibi olup çalışmaması hâlinde, çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olacak şekilde bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak üzere kreş imkânı sağlanacaktır. On altı yaşından büyüklerin ise bu imkândan faydalanabilmesi, kreş giderinin, her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemesi ve bunun belgelendirilmesine bağlıdır (Uyg.Yön. m.11/1).

3. 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Kolluk Amiri Tarafından Alınacak Tedbirler

Bir toplumun refah ve gelişmişlik düzeyi, o toplumdaki bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin ne derece korunduğuyla yakından ilgili olduğu gibi, ülke güvenliği ile dirlik ve düzen seviyesiyle de doğru orantılıdır. Bireylerin bu temel hak ve özgürlüklerini sağlıklı bir şekilde sağlamak da devletin en önemli görevlerinden birisidir.²⁵⁸ Devlet bu görevini, güveni ve düzeni sağlamakla da görevli olan kolluk güçleri aracılığıyla yerine getirir. Aile içi şiddet vakalarında da kolluk, bir yandan hâkim ve mülki amir tarafından verilen tedbir kararlarının yerine getirilmesinde önemli rol oynarken bir yandan da kanun tarafından verilen yetkiyle gerekli gördüğü anlarda kendisi tedbir kararı alabilir.

6284 sayılı kanunun uygulama yönetmeliğinde kolluk; polis, jandarma ve sahil güvenlik birimleri olarak; kolluk amiri ise, hakkında tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri veya bulunduğu ya da tedbirin uygulanacağı yerdeki Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından atamalarındaki usule göre konu ile yetkili ve görevli kolluk biriminin komutanı, amiri olarak tanımlanmış, (Uyg.Yön. m.3/1-h,1) ve kolluk amirinin, mülki amirin

²⁵⁸ Metin GÜNDAY, **İdare Hukuku**, Ankara, İmaj Yayıncılık, 2013, s.292; Kemal GÖZLER, Gürsel KAPLAN, **İdare Hukuku Dersleri**, Bursa, Ekin Basım Yayın, 2012, s.577; Yahya Kazım ZABUNOĞLU, **İdare Hukuku**, C. 1, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2012, s.546.

veya hâkimin verebileceği koruyucu ve önleyici tedbirlerden bazılarında hükmedebileceği belirtilmiştir²⁵⁹. Daha önce de belirttiğimiz gibi şiddet olaylarına anında müdahale etmek telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurmaması açısından son derece önemlidir. Şiddet mağduru kişilerin can güvenliği, hak ve hürriyetlerinin ciddi şekilde tehlikeye girmesi, şiddet uygulayanın kaçması, şiddet olayına dair delil ve emarelerin kaybolarak söz konusu olayın tam anlamıyla tespit edilememesi gibi durumların yaşanmaması için kolluk güçlerinin hızlı ve etkili bir şekilde olaya müdahale etmesi şarttır. Zira şiddetle günün her saatinde karşılaşılabilir²⁶⁰ her zaman hâkim veya mülki amire ulaşmak mümkün olmayabilir. Hâkimden veya mülki amirden tedbir kararını almak için yeterince vaktin olmadığı bu ve bunun gibi durumlarda kolluk amiri de kanunda belirtilen tedbirleri kendisi alabilir ve aldığı bu kararı daha sonradan mülki amire sunar. Kolluk amiri tarafından alınan bu tedbir kararlarının geçerliliği, mülki amirin onayına bağlı değildir²⁶¹. Yani kolluk amiri kararı aldığı andan itibaren hüküm ve sonuçlarını doğurur.

Bu çerçevede kolluk amiri, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, mülki amir tarafından alınabilecek barınma yeri sağlanmasına ve geçici koruma altına alınmasına ilişkin koruyucu tedbirleri kendisi de verebilecektir²⁶². Ancak kararı içeren evrakın en geç tedbirin alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülki amirin onayına sunulması ve mülki amir tarafından kırk sekiz saat içinde onaylanması gerekecektir. Ayrıca kolluk amiri, hâkim tarafından verilebilecek, şiddet uygulayanı mağdura yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması konusunda uyarma; müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesine veya korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve iş yerine yaklaşmamasına, gerekli görülmesi hâlinde korunan

²⁵⁹ Ayşe NUHOĞLU, "Kadına Yönelik Şiddet", Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, C.8, S.97- 98, İstanbul, 2012, s.75.

²⁶⁰ Nazan MOROĞLU, *Kadınların İnsan Hakları Sözleşmesi*, İstanbul, XII Levha Yayıncılık, 2009, s.71.

²⁶¹ Ramazan KARAKAYA, *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2016, s.35.

²⁶² Kerim TOSUN, "6284 Sayılı Yasa Hakkında İnceleme", Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, C.8, İstanbul, 2012, s.98.

kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve çocuklarına yaklaşmamasına karar verme tedbirlerine de başvurabilir²⁶³. Bu durumda da kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk iş günü içinde hâkimin onayına sunar. Hâkim tarafından yirmi dört saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden ortadan kalkar.

Ayrıca gerek hâkim gerek mülki amir tarafından alınan tedbir kararlarının yerine getirilip getirilmediğinin kontrolü, kararın süresince düzenli olarak kolluk tarafından yapılır. Kolluk, tedbir kararlarına aykırılığı veya ihlali tespit etmesi durumunda ise, bu durumu Cumhuriyet Başsavcılığına bildirmekle de yükümlüdür²⁶⁴.

4. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)

a. Kuruluş Amacı

Ülkemizde yaşanan şiddet olaylarının önlenmesi ve şiddete uğrayan kişilerin mağduriyetlerinin bir an önce giderilebilmesi için çalışmalar devam etmekte ve özellikle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından ciddi düzenlemeler yapılmaktadır. Bu çerçevede 'Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik'²⁶⁵ ile 6284 sayılı kanunda kurulması öngörülen ve İstanbul Sözleşmesi'ne de uygun olarak bu konudaki çalışmaların tek kapı sistemi ile yedi gün/yirmi dört saat esasına göre yürütüldüğü, insan onuruna yaraşır, etkili ve süratli hizmet sunumu sağlayan, kadının ekonomik, psikolojik, hukuki ve sosyal olarak güçlendirilmesi odaklı merkezler kurulmuştur. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) adıyla kurulan bu kurumlar, emniyet, sağlık, psikolojik destek vb. gibi birimlerdeki süreçlerin uzun sürmesi sonucunda oluşacak mağduriyetleri ortadan kaldırma adına süreci kolaylaştırıcı yani tüm birimleri tek çatı altında toplamayı hedefleyen merkezler olarak ortaya çıkmıştır.

²⁶³ TOSUN, a.g.e., s.98.

²⁶⁴ Tarıkkın ÇETİNER, *Kadının İnsan Hakları Çalıştayı*, Ankara, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, 2014, s.38.

²⁶⁵ RG.: 17.03.2016 T., 29656 S.

Açılan bu merkezlerin çalışma yapısı, sistemi ve faaliyetleri şiddetle mücadelede sürecinde mağdur kadınlar açısından büyük önem taşımaktadır. Kanunun 14. maddesinde de belirtildiği gibi, kurulan merkezlerde şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik izleme çalışmaları yapılır ve destek hizmetleri verilir.

Şiddet mağduru kadınlar kolluk kuvvetleri tarafından, ihbarla, Alo 183 hattını arayarak ya da bireysel başvuru yaparak söz konusu merkezlere gelmekte veya yönlendirilmektedirler²⁶⁶. Şiddet mağduru kadınlar bu merkezlere geldiklerinde çoğu zaman yaşamış oldukları şiddet olaylarının henüz tehlikesi geçmemiş veya tekrardan bu şiddet olaylarına maruz kalma ihtimalleri vardır. Dolayısıyla aynı mağduriyetlerin yaşanmaması için işlemlerin hızlı bir şekilde yapılması ve son derece hızlı bir şekilde müdahale edilmesi gerekmektedir.

b. Verilecek Destek Hizmetleri

ŞÖNİM'ler yukarıda belirtildiği gibi, şiddet mağduru kadınlar için ihtiyaca yönelik birçok faaliyet vermekte ve destek sağlamaktadır²⁶⁷. Kanunun 15. maddesinde bu destek hizmetleri maddeler hâlinde sıralanmış, şiddetin önlenmesi ve verilen tedbir kararlarının etkin olarak uygulanmasının izlenmesine yönelik, korunan kişilere yönelik ve şiddet uygulayan kişilere yönelik hizmetler olmak üzere üç kısma ayrılmıştır. Tedbir kararları ile zorlama hapsinin verilmesine ve uygulanmasına ilişkin veri toplayarak bilgi bankası oluşturmak, korunan kişiye verilen barınma, geçici maddi yardım, sağlık, adli yardım hizmetleri ve diğer hizmetleri koordine etmek, gerekli hâllerde tedbir kararlarının alınmasına ve uygulanmasına yönelik başvurularda bulunmak, şiddetin sonlandırılmasına yönelik bireysel ve toplumsal ölçekte programlar hazırlamak ve uygulamak, bakanlık bünyesinde kurulan çağrı merkezinin bu Kanunun amacına uygun olarak yaygınlaştırılması ve yapılan müracaatların izlenmesini sağlamak, şiddetin sonlandırılması için çalışan ilgili sivil

²⁶⁶ İpek Beyza ALTIPARMAK, "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede ŞÖNİM'lerin Rolü: Ankara Örneği", Abant İzzet Baysal Fakültesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, The Journal of Academic Social Science Studies, JASSS, Number 36, p.449-465, Summer II, 2015.

²⁶⁷ ALTIPARMAK, a.g.e., s.

toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapmak gibi tedbir kararlarının uygulanmasının izlenmesine yönelik hizmetler, şiddetin önlenmesi ve verilen tedbir kararlarının etkin olarak uygulanmasının izlenmesine yönelik hizmetlerdir (6284 sayılı Kanun m.15/1). Korunan kişilere yönelik hizmetlere baktığımızda, şiddet mağduru kişiye hakları, destek alabilecekleri kurumlar, iş bulma ve benzeri konularda rehberlik etmek ve meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmak, verilen tedbir kararıyla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesine yönelik önerilerde bulunmak ve yardımlar yapmak, tedbir kararlarının uygulanmasının sonuçlarını ve kişiler üzerindeki etkilerini izlemek, psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde yardım ve danışmanlık yapmak, hâkimin isteği üzerine; kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak, ilgili merci tarafından istenilmesi hâlinde, tedbirlerin uygulanmasının sonuçları ve ilgililer üzerindeki etkilerine dair rapor hazırlamak gibi hizmetlerinin olduğunu görmekteyiz (Kanun m.15/2). Son olarak şiddet uygulayan kişiye yönelik olarak, kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu ile diğer kişiler ve toplum açısından taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp hâkime sunmak, tedbirlerin uygulanmasının sonuçları ve ilgililer üzerindeki etkilerine dair rapor hazırlamak, şiddet uygulayan kişinin öfke kontrolü, stresle başa çıkma, şiddeti önlemeye yönelik farkındalık sağlayarak tutum ve davranış değiştirmeyi hedefleyen eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılmasına, alkol, uyuşturucu, uçucu veya uyarıcı madde bağımlılığının ya da ruhsal bozukluğunun olması hâlinde, bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi olmasına, meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmak gibi destek hizmetleri vardır (Kanun m.15/3).

Bütün bu sağlanacak olan destek hizmetlerine baktığımızda ŞÖNİM'lerin tam anlamıyla işlemeye başlamasıyla birlikte şiddet sonrasında oluşacak mağduriyetleri gidermede ne derece büyük bir öneme sahip olacağı açıktır. Ayrıca bu hizmetler ŞÖNİM'in sadece şiddet eylemleri sonrasında olaya müdahale etme noktasında değil, şiddet eylemleri gerçekleşmeden önce de aktif olarak çalışarak sürece katkı sağlama

noktasında karşımıza çıkan merkezler olduğunu göstermektedir²⁶⁸. Bu yönüyle de son yıllarda artan şiddet olaylarının azalmasında da önemli rol oynayacağı toplumun bütün kesimleri tarafından beklenmektedir.

5. Alınması Gereken Tedbirlerin Alınmaması veya İdarenin Başkaca Kusurunun Bulunmasının Sonuçları

Şiddet olaylarını önlemek veya yaşanan şiddet olaylarının tekrarlanmasını engellemek için daha önce belirttiğimiz alınabilecek tedbir kararları, kararı veren ya da başvuru yapılan merci tarafından Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlükleri ile verilen kararın niteliğine göre Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluğa en seri vasıtalarla bildirilir (6284 sayılı Kanun m.10/1). Yapılan bildirimden sonra verilen tedbir kararları, yine kararın niteliğine göre ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile ŞÖNİM'in işbirliği içerisinde hızlıca yerine getirilmek zorundadır. Zira ilgili yönetmelikte belirtildiği gibi '*Koruyucu tedbir kararının verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir. Kararın verilmesi, Kanunun amacını gerçekleştirmeyi tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirilemez.*' (Uyg.Yön. m.30/3) Aksi halde idarenin sorumluluğu ortaya çıkacaktır.

a. Hukuki Sorumluluk

Tedbir kararlarının verilmemesi ya da geç verilmesi durumunda şiddet mağduru kişilerin zarar görmesi, idarenin hukuki sorumluluğu kapsamında mağdur olan kişilerin tazminat taleplerini gündeme getirecektir. Çünkü idarenin sebep olduğu zararlardan mali anlamda sorumlu tutulması, hizmet kusurundan doğan sorumluluğunun gereğidir. Bu sorumluluğa göre, hizmetin kurulmasından ve yürütülmesinden doğan kusur, idarenin kusura dayanan sorumluluğunun koşulu olarak kabul edilmiştir²⁶⁹. Danıştay idarenin hizmet kusurunu, "*İdarenin yürütmekle yükümlü olduğu bir hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya işleyişindeki nesnel*

²⁶⁸ ALTIPARMAK, a.g.e. s.

²⁶⁹ Muhammed Ali AYDIN, **İdarenin Hizmet Kusurundan Doğan Sorumluluğu**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2016, s.91.

nitelikli bozukluk, aksaklık veya boşluk olarak tanımlanabilen hizmet kusuru; hizmetin kötü işlemesi, geç işlemesi veya hiç işlememesi hallerinde gerçekleşmekte ve idarenin tazmin yükümlülüğünün doğmasına yol açmaktadır." şeklinde ifade etmiştir²⁷⁰. Dolayısıyla, gerekmesi halinde tedbir kararını vermesi gereken mülki amirin ya da kolluk amirinin bu tedbir kararını vermemesi veya geç vermesi durumunda idarenin hizmet kusurundan kaynaklanan tazminat sorumluluğu doğacağı gibi, verilen tedbir kararı sonrasında bu tedbir kararını yerine getirmekle görevli ve yetkili kolluk ya da ilgili kamu kurumunun tedbir kararını yerine getirmemesi halinde de yine tazminat sorumluluğu meydana gelecektir.

Şiddete maruz kalan kişi, kendisi hakkında veya şiddet uygulayan hakkında verilen tedbir kararının uygulanmadığını ya da gerektiği gibi uygulanmadığını ve dolayısıyla idarenin hizmet kusuruna dayanan tazminat sorumluluğu olduğunu öne sürerek idari yargıda tam yargı davası açarak tazminat talep edebilecektir. Böylelikle, şiddete maruz kalması nedeniyle uğramış olduğu zararları bir nebze olsun gidermeye çalışacaktır.

Şiddet mağduru kişi bu davayı Anayasanın 129. ve Devlet Memurları Kanununun (DMK)²⁷¹ 13. maddeleri uyarınca ilgili kamu kurumuna karşı açacaktır²⁷². Doğrudan kolluk ya da kamu görevlisine karşı açması mümkün değildir. Dava sonucunda tazminata hükmedilmesi durumunda idare, kusuru oranında sorumlu kolluk ya da personele rücu edecektir. Yani tedbir kararının verilmesi ya da yerine getirilmesinde ilgili memurun ya da kamu görevlisinin kişisel kusuru, kişisel sorumluluğu yönünden değil, rücu sorumluluğu yönünden aranmaktadır²⁷³.

²⁷⁰ Danıştay, 10.D., 19.06.2007 T., 2007/13815 E., 2007/3442 K.

²⁷¹ RG.: 23.07.1965 T., 12056 S.

²⁷² "Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir." (Anayasa m. 129/5)

"Kişiler kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil, ilgili kurum aleyhine dava açarlar... Kurumun, genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır." (DMK. m.13)

²⁷³ Fikret EREN, **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**, İstanbul: Yetkin Yayınevi, 20. Bası, 2016, s.847.

b. İdari Sorumluluk

Şiddet mağduru kişinin talep ettiği tedbir kararını, alınması zorunlu bir durum olmasına rağmen alınmayan veya alınan tedbir kararını usulüne göre yerine getirmeyen kolluk ya da kamu görevlisine, açılan tazminat davası sonucu idarenin rücu edebileceğini belirtmiştik. Ayrıca kasıt, kusur, ihmal ya da tedbirsizliği sonucunda yapması gereken görevini yapmayarak veya aksatarak şiddet mağduru kişilerin zarar görmesine neden olan kolluk ya da ilgili kamu görevlisine, DMK'da belirtilen uygun disiplin cezalarından biri de verilebilecektir²⁷⁴. Yani tazminat davası sonucunda kendisine rücu edilen kamu görevlisi, bu miktarı tazmin ederek hukuki sorumluluğundan kurtulabilir. Ancak idari anlamda sorumluluğu devam ettiği için, gerekli görülmesi halinde idari amiri tarafından disiplin cezası da alabilecektir. Hatta ilgili kamu görevlisinin yaptığı veya yapmadığı eylem ayrıca suç teşkil edebileceği için hakkında ceza soruşturması da açılabilir.

c. Cezai Sorumluluk

İdarenin alınması gereken tedbirleri almama, geç alma veya alınan tedbirleri yerine getirme konusunda kusurunun olması durumunda, sorumlu olacağı bir diğer husus da cezai anlamda sorumluluğudur. Yukarıda belirtildiği gibi tedbir kararını vermesi gereken mülki amir ve kolluk amirinin gerekli tedbir kararlarını vermemesi veya geç vermesi halinde şiddete maruz kalan ya da kalma tehlikesi olan kadın ve çocukların mağduriyetlerinin giderilmesi mümkün olmayacak, hatta daha büyük sıkıntıların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Aynı şekilde verilen tedbir kararlarının yerine getirilmesi konusunda ŞÖNİM ve ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşlarının eksiklerinin olması ya da ihmalkâr davranması halinde, TCK'da belirtilen 'görevi ihmal suçu' gündeme gelecektir. Buna göre, tedbir kararının verilmesi ya da uygulanmasında görevli ve yetkili kolluk veya kamu görevlisinin kasıtlı bir şekilde,

²⁷⁴ "Kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacı ile kanunların, tüzüklerin ve yönetmeliklerin Devlet memuru olarak emrettiği ödevleri yurt içinde veya dışında yerine getirmeyenlere, uyulmasını zorunlu kıldığı hususları yapmayanlara, yasakladığı işleri yapanlara durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre 125. maddede sıralanan disiplin cezalarından birisi verilir." (DMK. m.124/2)

görevini yapmaması, mevzuatın veya kararı veren makamın öngördüğü şekilde yapmaması ya da zamanında yapmayıp geciktirmesi hallerinde, şiddete maruz kalan kişinin herhangi bir şekilde mağduriyetine sebep olduysa görevi ihmal suçundan ceza alabilecektir.

II. ÇOCUĞUN KORUNMASI

A. Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Aile içinde herhangi bir kişiye yönelik şiddetin varlığı, diğer üyeleri de bir şekilde doğrudan etkileyecektir. Özellikle eşler arasında meydana gelen şiddet olaylarının çocuklar üzerindeki etkisi çok büyüktür. Kaldı ki bir evde kadına yönelik şiddet varsa o evde çok yüksek ihtimalle çocuklar da şiddet görüyordur²⁷⁵. Bu şiddet, doğrudan çocuğu hedef alarak gerçekleşebileceği gibi, çocuğun annesine duygusal ve psikolojik yönden zarar vermek istenildiği zamanlarda da annesine karşı çocuğu koz olarak kullanmak suretiyle de uygulanabilir. Günümüzde şiddet uygulayan kişilerin, çocuğun annesine veya babasına duygusal olarak zarar vermek ve istediklerini yapmaya zorlamak amacıyla, çocuğa bilerek ve isteyerek fiziksel, duygusal ya da cinsel şiddet uyguladığına ilişkin örnekler çok sık rastlanılmaktadır²⁷⁶.

Çocuklar aile içi şiddete doğrudan maruz kalmalarının yanında, eşler arasında yaşanan şiddet olaylarının etkisiyle dolaylı olarak da etkilenmektedirler. Aile içinde meydana gelen şiddet olaylarına doğrudan şahit oldukları gibi, şiddet olayını görmeseler bile özellikle annenin bozulan ruhsal durumuna, bedeni üzerindeki yara, bere, morluk, şişlik gibi yansımalarına da tanıklık etmektedirler. Dolayısıyla aile içinde yaşanan şiddet olaylarını çocuklardan saklamak mümkün olmayacak, çocuklar bir şekilde bu şiddetten etkileneceklerdir. Evdeki bağırışma, sövme, hakaret gibi uygun olmayan sözlerden psikolojik anlamda zarar görebilecekleri gibi, eşler arasında yeterince muhabbetin olmaması da çocukları olumsuz etkileyecektir.

²⁷⁵ Aysel YILDIRIM, **Sıradan Şiddet Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları**, İstanbul, Boyut Kitapları, 1998, s.30.

²⁷⁶ Pınar İLKKARACAN/Leyla GÜLÇÜR, **Aile İçinde Kadına Karşı Şiddet, Sıcak Yuva Masalı: Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz**, İstanbul, Metis Yayınları, 1996, s.22.

Çocuklar bedensel, zihinsel ve parasal yönden en güçsüz ve en bağımlı insanlardır²⁷⁷. Dolayısıyla şiddet ortamında büyüyen çocukların ailelerine olan bağları ciddi şekilde zayıflar. Özellikle gelişme çağında doğrudan ya da dolaylı olarak fiziksel şiddete maruz kalan çocukların gelişimleri yavaşlamakta veya tamamen durmaktadır²⁷⁸. Okul çağındaki çocuklarda aileden uzaklaşmanın da etkisiyle yanlış arkadaşlık çevrelerine müdahil olma, kötü alışkanlıkları kullanmaya başlama ve hatta suça karışma eğilimleri olabileceği gibi, depresyon, kaygı, korku ya da farklı psikolojik problemler de görülebilir.²⁷⁹ Daha da önemlisi ise şiddet ortamında büyüyen veya aile içi şiddet olaylarına pek çok kez şahitlik eden çocukların, ilerleyen yaşlarda problemlili ilişkiler yaşadıkları ve kuracakları evliliklerde yaygın şiddet olaylarının meydana geldiği görülmektedir²⁸⁰.

B. Çocuğun Korunması İle İlgili Yasal Düzenlemeler

Aile içi şiddetin çocuk üzerindeki olumsuz etkilerinden dolayı, şiddet olaylarından doğrudan veya dolaylı olarak etkilenecek mağdur olan çocuklar için birtakım düzenlemelerin yapılması kaçınılmaz olmuştur. Bu düzenlemeler çocukları, toplumsal ve ekonomik değişimlerin olumsuz etkilerinden korumaya çalışmaktadır. Bu çerçevede 'Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'²⁸¹ kabul edilmiş ve çocuğun yararının en iyi biçimde korunması, çocuğun yararının başka kimselerin yararları ile çatıştığında çocuğun menfaatinin üstün tutulması, çocuğun yararını belirleyecek kimselerin, aileyi, çocuğu, çocuk psikolojisi ve konusunda uzmanları

²⁷⁷ Rona SEROZAN, **Çocuk Hukuku**, İstanbul, Vedat Yayıncılık, 2005, s.4.

²⁷⁸ Didem ÖZTOP, **Aile İçi Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkisi**, Erişim: (<http://www.saglikbilgisi.com/haber/Aile>) 07.04.2017.

²⁷⁹ AKKAYA ŞAHİN, **a.g.e.**, s.17.

²⁸⁰ ÖZTOP, **a.g.e.**

²⁸¹ ****Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde benimsenen 'Çocuk Hakları Sözleşmesi', 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye de dahil olmak üzere 197 ülkenin taraf olduğu sözleşme en fazla ülkenin onayladığı insan hakları sözleşmesidir. Türkiye sözleşmeyi, 14 Ekim 1990 tarihinde imzalamıştır ve sözleşme 27 Ocak 1995'te Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Erişim:

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ocuk_Haklar%C4%B1_S%C3%B6zle%C5%9Fmesi

dinlemesi, çocuğun yararı belirlenirken her ülkenin kendi gerçekliğini göz önüne alması gibi ölçütler belirlenmiştir²⁸².

Anayasamızın kişi hakları ve ödevleri bölümünde yer alan haklardan çocukların da yaralanabilmesinin yanında ayrıca birçok maddede çocuk haklarını özel olarak koruyan hükümler bulunmaktadır²⁸³. Anayasanın bu hükümlerini gerçekleştirmek üzere başta Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu olmak üzere birçok kanunumuzda 'Çocuk Hakları Sözleşmesi' ışığında ciddi düzenlemeler yapılmıştır.²⁸⁴ Medeni kanunumuzda çocuğun hakları, ana baba ilişkileri, hısımlık, velayet gibi konular çocuğun lehine olacak şekilde ele düzenlenmiş; aynı şekilde ceza ve ceza muhakemesi kanunlarında çocuklar, mağdur, sanık ve hükümlü olmalarına göre farklı hallerde korumaya tabi tutulmuştur.

Ayrıca 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu korunma ihtiyacı olan çocuğu, *'Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk'* olarak tanımlayarak, bu çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin neler olduğunu belirtmiş ve bu tedbirleri alacak birimler ile ilgili hükümler ayrıntılı olarak yer almıştır²⁸⁵. Yine 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nca²⁸⁶ korunmaya muhtaç çocuğun tanımını, *'Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya baba veya her ikisi de belli olmayan, ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip, fuhuş, dilencilik, alkollü içki veya uyuşturucu madde kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk.'* şeklinde yapılarak bu çocuklar ile ilgili bazı düzenlemeler ele alınmıştır. Son olarak 6284 sayılı kanunda hâkim, mülki amir ve kolluk amiri tarafından alınabilecek koruyucu ve önleyici

²⁸² Günseli DEMİRCİ, "Türk Medeni Hukukunda Çocuğun Korunması", Yüksek Lisans Tezi, Danışman, Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman Savaş, Konya, 2010, s.131.

²⁸³ Emine AKYÜZ, **Çocuk Hukuku, Çocukların Hakları ve Korunması**, Ankara, Pegem Akademi, 2010, s.5.

²⁸⁴ Hayrunnisa ÖZDEMİR/Ahmet Cemal RUHİ, **Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları**, İstanbul, XII Levha Yayıncılık, 2016, s.8.

²⁸⁵ KARAKAYA, **a.g.e.**, s.11.

²⁸⁶ RG.: 27.05.1983 T., 18059 S.

tedbirlerde çocuklar unutulmamış ve mağduriyete uğramamaları için gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

C. Çocuğun Korunmasında Hâkimin Rolü

1. Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu aile içinde ana baba ve çocuk ilişkilerini düzenlerken dört temel ilkeden hareket etmiştir²⁸⁷. Bu temel ilkelere baktığımızda '*çocuğun yüksek yararı*' ifadesi ilk olarak gözümüze çarpmaktadır. Hâkimin veya devletin herhangi bir kurumunun aile içine müdahale etmek suretiyle çocuk ya da ana baba hakkında bir karar vermesi, bu yüksek yarar ilkesinin sonucudur. Yapılan bu müdahalenin veya alınacak önlemlerin '*ölçülü*' veya '*orantılı*' olması bir diğer ilkedir. Buna göre hâkim çocukla ilgili alacağı kararlarda somut olayın özelliklerine göre bir değerlendirme yapacak ve vereceği karar ile tehlikenin ölçülü ya da orantılı olmasına dikkat edecektir. Hâkim tarafından alınacak bu önlemlerin yardımcı nitelikte olması ise; bu önlemin ancak ve ancak anne ve babanın söz konusu tehlikeyi kendi imkânları ile engelleyememeleri hâlinde alınacağı anlamını taşır²⁸⁸. Son olarak bu müdahalenin tamamlayıcı olması gerekliliği unutulmamalı, yani yapılacak müdahalelerdeki asıl amacın, çocuğun ana babası yanında korunması olduğu göz ardı edilmeden anne ve babanın velayet hakkından doğan görevlerini yerine getirmedeki eksiklerinin tamamlanmasını sağlamalıdır.

Çocuğun korunmasında hâkimin alabileceği önlemleri, çocuğun kişi varlığının korunmasına yönelik önlemler ve çocuğun mal varlığının korunmasına yönelik önlemler olarak ikiye ayırmamız mümkündür.

2. Çocuğun Kişi Varlığının Korunmasına Yönelik Önlemler

Çocukların korunması kapsamında anne babanın çocuğu ihmal ya da istismar etmesi hâlinde, velayetin anne babadan kaldırılması birçok hukuk sisteminde kabul

²⁸⁷ AKYÜZ, a.g.e., s.76.

²⁸⁸ Başak GÖRGEÇ, "**Türk Medeni Kanunu'nda Velayet Hükümleri ve Özellikle Çocuğun Korunması**", Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Serap Helvacı, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul, 2011, s. 90.

edilmektedir²⁸⁹. TMK'da da çocuğun korunması ile ilgili hükümler 346. ila 351. maddeler arasında koruma önlemleri başlığı altında düzenlenmiş; buna göre hâkim, somut olayın özelliklerine göre uygun tedbirlerin alınmasına, çocuğun ana babadan alınarak, bir aile yanına veya kuruma yerleştirilmesine ya da velayetin kaldırılarak vasi tayini ve kişisel ilişkinin kaldırılmasına ilişkin kararlar verebilecektir.

Dolaylı ya da doğrudan şiddete maruz kaldıkları için menfaati ve gelişmesi tehlikeye düşen çocuklar için hâkim, ana babanın duruma çare bulamaması durumunda gerekli gördüğü önlemleri alacaktır. Kanun burada, hâkimin alabileceği önlemleri özellikle belirtmeyerek hâkime, somut olayın özelliklerine göre değerlendirebileceği geniş takdir yetkisi vermiştir. Hâkim böyle durumlarda, ana babaya öğüt verme, uyarıda bulunma, talimat verme, denetçi veya danışman atama, veli yerine rıza gösterme gibi önlemleri alabilecektir. Hatta çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş halde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir (TMK m.347/1).

Bu konuda nihai önlem olarak hâkim, velayetin kaldırılmasına ilişkin koruma önlemine başvurabilecektir. Buna göre 348. maddenin ilk bendindeki hallerde ana babanın kusuru aranmazken, ikinci bentte haklarını kötüye kullanmaları veya ihmalleri esas alınarak çocuğun güvenliğini ve menfaatini zedeleyen ve tehlikeye düşüren, bu yönüyle de çocuğun bedensel, duygusal, zihinsel ve ekonomik olarak istismar eden ana babadan velayetin alınması gerektiği belirtilmiştir²⁹⁰. Kanun metninde belirtildiği gibi hâkim, böyle bir durumda ana babanın her ikisinden bile velayeti kaldırabilecek ve yerine bir vasi atayabilecektir. Ayrıca aksi belirtilmediği sürece velayetin kaldırılması mevcut ve doğacak bütün çocukları kapsayacaktır. Ancak hâkim, çocuk için asıl olanın ana baba ve aile çevresinde yetişmesi olduğunu göz ardı etmeden her çocuk için somut olayın özelliklerine göre ayrı ayrı

²⁸⁹ Süleyman MORTAŞ, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukukunda Aile Hayatının Korunması**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2016, s.372.

²⁹⁰ Sevgi Usta SAYITA, "**Mağdur Çocuklar Hakkında Koruma Önlemleri**", *Mağdur Çocukların Hukuksal Konumu*, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2004. s.85.

değerlendirme yapmalı, çocukların görüşünü de almak suretiyle kendileri için en yararlı durum hangisiyse ise ona göre karar vermelidir.

Velayetle ilgili belirtmemiz gereken son önemli nokta, velayetin kendiliğinden geri dönmeyeceğidir. Velayetin kalkmasına neden olan olayların ortadan kalkması durumunda, çocuğun ana babasının yanında olması esas olduğu için hâkim kendiliğinden veya talep üzerine velayetin iadesine karar verebilecektir.

Çocuğun kişi varlığının korunmasına yönelik TMK'da belirtilen bir başka tedbir, eşler ile çocuklar arasındaki kişisel ilişkinin düzenlemesidir. Daha önce de belirtildiği gibi hâkim bu düzenlemeyi yaparken eşlerin menfaatinden ziyade çocuklarının yüksek menfaatini ön planda tutmalıdır. Bu konuda hâkim herhangi bir sınırlamaya tabi değildir. Yanında kalmayan anne veya baba ile çocuğun ne zaman ve ne sıklıkla görüşebileceği tamamen somut olayın özellikleri ve çocuğun menfaatleri dikkate alınarak belirlenecektir.

TMK'da belirtilen tedbirlerden ayrı olarak 6284 sayılı Kanunda da çocuğun korunmasına yönelik bazı tedbirler düzenlenmiştir. Hâkim, şiddet mağduru kadınlara yönelik alacağı tedbirlerin yanında, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan çocukların korunması ve çocuklara yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla belirtilen bu tedbirleri alabilir. Buna göre, şiddet mağduru çocuğun kendisinin veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden herhangi birinin, aile içi şiddete maruz kaldığını hâkime bildirmesiyle koruma tedbirine ilişkin yargılama süreci başlamış olacaktır²⁹¹.

Kadına karşı şiddette olduğu gibi çocuğa karşı işlenen şiddet olayları sonucunda da 6284 sayılı Kanun kapsamında alınacak tedbirleri, şiddet uygulayanla ilgili alınacak olanlar ve şiddet mağduru çocukla ilgili alınacak olanlar şeklinde ikiye ayırabiliriz. Buna göre hâkim, uyarma, eve ve işyerlerine yaklaşmama, çocuğun eşyalarına zarar vermeme, çocuğu iletişim araçları ile rahatsız etmeme gibi kadına yönelik şiddet sonucu alabileceği tedbirleri, çocuğa yönelik işlenen şiddet olayları sonucunda da aynen alabilecektir. Aynı şekilde şiddete maruz kalan çocuğun

²⁹¹ Usta SAYITA, a.g.m., s.84.

işyerinin değiştirilmesi, yeni yerleşim yerinin belirlenmesi veya kimlik ve diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi gibi koruyucu tedbir kararları hâkim tarafından alınabilir. Kanunda belirtilen bu tedbir kararları sınırlı sayıda olmadığı için hâkim çocuğu en iyi şekilde koruyabilmek için, uygun gördüğü başka tedbir kararlarına da başvurabilecektir.

Hâkim, Çocuk Koruma Kanunu kapsamında da çocuğun korunmasına ilişkin tedbir alabilecektir. ÇKK m.5'te belirtildiği gibi, hâkim koruyucu ve destekleyici tedbir olarak, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında tedbire başvurabilecektir. Ayrıca hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir.

3. Çocuğun Malvarlığının Korunmasına Yönelik Önlemler

Türk Medeni Kanunu çocuğun kişi varlığının korunmasının yanında, olası tehlikelere karşılık malvarlığının korunmasına yönelik birtakım düzenlemeler de öngörmüştür. Çocuğun mal varlığının korunmasına yönelik hâkimin alabileceği ilk önlem, TMK madde 348'de belirtilen velayete ilişkin hükümdür. Buna göre velayeti alınan anne babanın çocuk üzerindeki yükümlülükleri sona ermez. Anne ve baba velayetin kaldırılması hâlinde de çocukların bakım ve eğitim giderlerini güçleri oranında sağlamakla yükümlüdürler. Ancak herhangi bir şekilde bu giderleri sağlamaya güçleri yetmezse, devlet bu giderleri sağlamakla yükümlü olacaktır.

Çocuğun malvarlığının korunmasında bir diğer önemli tedbir, eşler arasında yaşanan şiddet sonucunda birlikte yaşama ara verilmesi durumunda, çocukla beraber yaşamaya devam etmeyen eşin, çocukla beraber yaşamaya devam eden eşe belirlenen miktarda parasal katkı sağlayacak olmasıdır. Hâkim, çocukla beraber kalan eşin ve parasal katkı sağlayacak eşin çalışıp çalışmaması gibi somut olayın özelliklerine göre çocuğa maddi yardım yapılmasına karar verecek ve buna ilişkin uygun bir miktar belirleyecektir.

Ayrıca ana ve baba, çocuğun mallarını yönetmekte her ne sebeple olursa olsun yeterince özen göstermezlerse hâkim, malların korunması için uygun önlemleri alacaktır (TMK m.360). Bu konuda hâkim gerek gördüğünde, malların yönetimi

konusunda talimat verebilir, belirli zamanlarda verilen bilgi ve hesabı yeterli görmezse, malların tevdi edilmesine veya güvence gösterilmesine karar verebilir. Hatta çocuğun mallarının tehlikeye düşmesinin başka bir şekilde önlenememesi durumunda hâkim, yönetimin bir kayyımına devredilmesine de karar verebilecektir.

Aynı şekilde hâkim, eşlerin konut ve ev eşyasından yararlanma tarzını ve ortaklık mallarının ne şekilde yöneltileceğini belirlerken çocukların menfaatini ön planda tutarak herhangi bir şekilde mağduriyete uğramamalarını sağlamalıdır. Aksi halde, şiddete doğrudan veya dolaylı olarak maruz kalan çocuklar, bu kararların özellikle ekonomik anlamda olumsuz etkileriyle iyice sarsılmak durumunda kalacak ve telafisi zor durumlarla karşılaşacaklardır.

D. Çocuğun Korunmasında İdarenin Görevi

Aile içi şiddetten en çok etkilenen kesimin kadınlardan sonra çocuklar olduğu belirtmiştik. 6284 sayılı Kanunda şiddet mağdurunun tanımı, "şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiler" şeklinde ifade edilmiş ve kadın, yaşlı veya çocuk gibi bir ayrıma tabi tutulmadan güçsüz olan herkesin şiddet mağduru olabileceği belirtilmiştir. Bu yüzden kadının korunmasında olduğu gibi mağdur olan çocukların korunması için de hâkimin alabileceği tedbirlerin yanında idareye büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Zira çocuk için tehlike oluşturan durumlarda da devletin, velayet ve vesayet yetkilerini bir tarafa bırakarak, çocuğun korunması konusunda önlem alması gerekmektedir²⁹².

Çocuğun korunmasında idareye düşen ilk görev, hâkim tarafından TMK ve diğer kanunlar uyarınca verilen koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının titiz bir şekilde yerine getirilmesinin sağlanmasıdır. Tedbir kararlarının verilmesinde olduğu gibi yerine getirilmesinde de mağduriyetlerin artmaması için hızlı ve etkili bir şekilde müdahalenin yapılması gerekmektedir. Bu etkili ve hızlı müdahaleyi yapmak idarenin temel görevlerindedir.

²⁹² MORTAŞ, a.g.e., s.482.

Mülki amir, 6284 sayılı Kanun çerçevesinde şiddete uğrayan kadın lehine verebileceği koruyucu tedbirleri, şiddet mağduru çocuk için de verebilir. Bu çerçevede şiddete uğrayan çocuklara uygun barınma yeri sağlanması, geçici maddi yardım yapılması, rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi ve geçici koruma altına alınması gibi tedbir kararları alınabilir. Ayrıca mülki amir, şiddet mağduru çocukların kişisel gelişim ve eğitimlerinin sekteye uğramaması için yaşlarına uygun kreş imkânı sağlamalıdır. Zira şiddet olayları sonucunda fiziksel, ekonomik, psikolojik ve sosyal anlamda zarar gören çocukların eğitimlerinden geri kalmaları muhtemeldir. Dolayısıyla bu tedbir, bir yandan şiddet mağduru çocuğun eğitimden geri kalmaması ve kişisel gelişiminin zarar görmemesi için hayati öneme sahipken, bir yandan da ekonomik anlamda ciddi bir yükümlülükten kurtarması adına çocuğa bakmakla yükümlü eşe kolaylık sağlamaktadır.

Ayrıca yukarıda ayrıntılı belirttiğimiz gibi gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk 6284 sayılı Kanun kapsamında, hâkime veya mülki amire ulaşamaması durumunda kanunda belirtilen tedbir kararlarını şiddete uğrayan çocuk için de alabilecektir. Alınan bu tedbir kararları sonradan hâkime veya mülki amire sunulabilecek ve sunuluncaya kadar da hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır. Aynı şekilde Çocuk Koruma Kanunu kapsamında, derhâl korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı hâlinde çocuk, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından bakım ve gözetim altına alınır ve daha sonra çocuk hâkimine bu kararın alınması için müracaat edilir.

Son olarak Sosyal Hizmetler Kanunu'nda da korunmaya muhtaç çocuklar için, öz aile veya koruyucu aile yanında bakım, eğitim, danışmanlık ve sosyal yardımlarla güçlendirme hizmetlerinin sağlanması gibi tedbirler düzenlenmiştir (Kanun m. 3-4). Ayrıca şiddet mağduru çocukların kişisel gelişimleri ve sosyal çevreye kolay uyum sağlayabilmeleri için çocuk ve gençlik merkezleri, toplum merkezleri, aile danışma merkezleri ve koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin kurulması öngörülmüştür²⁹³.

²⁹³ AKYÜZ, a.g.e., s.309.

III.ŞİDDETİN KİŞİLİK HAKKI İHLALİ NİTELİĞİ

A. Kişilik Hakkı Kavramı

Türk Medeni Kanununun 24. ve 25. maddeleri ile Türk Borçlar Kanununun 58. maddesinde düzenlenen kişilik hakkının mevzuatta açıkça bir tanımı olmasa da, *'kişinin toplum içindeki saygınlığını ve kişiliğini serbestçe geliştirmesini temin eden varlıkların tümü üzerindeki hakkı'* şeklinde tanımlamak mümkündür²⁹⁴. Yargıtay daha kapsamlı bir tanım yaparak *'kişinin doğumla kazandığı, bağımsız varlığını ve bütünlüğünü oluşturan, hayat, beden ve ruh tamlığı, vicdan, din, düşünce ve çalışma özgürlüğü, onuru, ismi, resmi, sırları ile aile bütünlüğü ve duygusal değerlerinin tümü kişilik hakkını oluşturur.'* şeklinde ifade etmiştir²⁹⁵.

Yasa koyucu kişilik hakkını kesin ve açık bir şekilde tanımlamayı bu konuda içini doldurması için hâkime çok geniş bir yetki vermiştir. Hâkim, birey için son derece önemli olan ve yukarıda saydığımız kişisel değerler üzerindeki hakları, kişilik hakkı olarak kabul edecektir.

Kişilik hakkının niteliklerine baktığımızda ilk olarak mutlak hak olduğunu söyleyebiliriz. Yani, kişilik hakkı herkese karşı ileri sürülebilir, hak sahibi bu hakkın herkesçe ihlal edilmemesini isteyebilir²⁹⁶. İkinci olarak, koruduğu hukuki varlıklar para ile değerlendirilemediği için, kişilik hakkı şahıs varlığı haklarındandır²⁹⁷. Hatta şahıs varlığı haklarının en başında kişilik hakkı gelir²⁹⁸. Kişilik hakları, şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardır. Bu özelliği nedeniyle başkasına devredilemez, zamanaşımına uğramaz, vazgeçilemez, iflas masasına girmez ve yalnızca hak sahibi tarafından kullanılabilir (TMK m.23). Son olarak kişilik hakkı inhisari bir haktır. Yani, kişinin üzerinde tasarrufta bulunup, devredemeyeceği, feragat edemeyeceği, sadece sahibine ait bir haktır²⁹⁹.

²⁹⁴ Mustafa DURAL/Tufan ÖĞÜZ, **Türk Özel Hukuku, Cilt II, Kişiler Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016, s.100.

²⁹⁵ Y. 4.HD., 10.04.2008 T., 2008/9966 E., 2008/5096 K.

²⁹⁶ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, **a.g.e.**, s.442.

²⁹⁷ DURAL/ÖĞÜZ, **a.g.e.**, s.103.

²⁹⁸ M. Kemal OĞUZMAN/Nami BARLAS, **Medeni Hukuk-Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar**- İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014, s.154.

²⁹⁹ ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, **a.g.e.**, s.445; DURAL/ÖĞÜZ, **a.g.e.**, s.103.

B. Kişilik Hakkı İhlali Halinde Başvurulabilecek İmkânlar

Kişilik haklarının korunmasına ilişkin genel hükümler TMK madde 23 ve devamındaki maddelerle TBK madde 58'de düzenlendiği gibi; bu genel hükümlerin dışında kişilik hakkını koruyan özel hükümler de mevcuttur. (TMK 26, 121, 158, 174, TBK 53, 57, Türk Ticaret Kanunu 56, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 14, 19, 70, 71 vs.)

Hak sahibinin hakkını korumak için sahip olduğu temel yetki, hakkına uyulmasını talep yetkisidir³⁰⁰. Yani birey, kişilik hakkına saldırıda bulunan kişi ya da kişilerden hakkına uyulmasını talep ederek hakkını koruyabilir. Ancak, karşı tarafın talebe uymaması ve talebin istenilen sonucu sağlamaması halinde, hak sahibinin kişilik hakkını korumak için başvurabileceği normal yol dava açmak olacaktır³⁰¹. Buna göre kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişi ya da kişilerin, açacakları savunma ya da tazminat davaları ile haklarını koruyabilmeleri mümkündür.

1. Savunma Davaları

Türk Medeni Kanununun 25. maddesinde belirtildiği gibi kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişi hâkimden, saldırı tehlikesinin önlenmesini, devam etmekte olan saldırıya son verilmesini veya sona eren saldırının etkileri devam etmekte ise bu saldırının hukuka aykırılığının tespitini isteyebilir.

a. Önleme Davası

Kişilik hakkına saldırının henüz başlamadığı, ancak saldırı tehlikesinin birtakım eylem ve belirtilerden çok yakın bir zamanda gerçekleşeceğinin anlaşılması hallerinde davacı önleme davasını açabilecektir. Burada dikkat edilecek husus, saldırı tehdidinin ciddi ve yakın olması gerekliliğidir³⁰². Hâkim önüne gelen davada, somut olayın özelliğine göre tehdidin ciddi ve yakın olup olmaması hususlarını değerlendirerek kararını verecektir. Önleme davası bir eda davası niteliğindedir. Dolayısıyla, saldırıda bulunan kişinin kusuru olup olmadığı aranmayacağı gibi,

³⁰⁰ OĞUZMAN/BARLAS, **a.g.e.**, 305.

³⁰¹ OĞUZMAN/BARLAS, **a.g.e.**, 305.

³⁰² Serap HELVACI, **Gerçek Kişiler**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 7. Bası, 2016, s.158.

muhtemel bir zarar tehlikesinin de bulunması gerekli değildir³⁰³. Bu davanın amacı, failin davranışını yasaklayarak mağduru meydana gelecek saldırıdan korumaktır³⁰⁴.

b. Durdurma Davası

Kişisel varlıklardan herhangi birisine karşı, başlamış ve devam etmekte olan bir saldırının sona erdirilmesi için açılacak olan dava durdurma davasıdır. Kişilik hakkına saldırıda bulunulan davacı, bu saldırının durdurulmasını ve hukuka aykırılığın sona erdirilmesini, durdurma davasını açarak mahkemeden talep edebilecektir.

Durdurma davasının açılabilmesi, saldırının devam etmesine bağlı olduğu için daha çok şeref, haysiyet, mesleki ve ticari değerler ya da özel hayata yapılan saldırılarda karşımıza çıkmaktadır. Bir kimsenin kişilik hakkına saldırı teşkil edecek bir kitabın seri halde basımına devam edilmesi, en yaygın karşılaşılan örneklerindendir. Kişilerin hayat ve vücut bütünlüğüne yapılan saldırılarda, çoğu zaman saldırının gerçekleşmesi ile sona ermesi aynı anda olduğu için, durdurma davasının bu tür durumlarda açılması pek mümkün olmayacaktır³⁰⁵. Ancak, hayat ve vücut bütünlüğüne yapılan saldırının sürekli olması veya belirli periyotlar halinde devam etmesi durumunda yine bu saldırının sona erdirilmesi için durdurma davasını açmak mümkün olacaktır.

Son olarak, önleme davasında olduğu gibi durdurma davasının açılabilmesi için de, saldırıda bulunan kişinin kusurlu olup olmaması veya herhangi bir zararın doğmuş olup olmamasının bir önemi yoktur.

c. Tespit Davası

Savunma davalarının üçüncüsü de hukuka aykırılığın tespiti davasıdır. Buna göre kişilik hakkına yapılan saldırının sona ermiş ancak etkilerinin halen devam ediyor olması halinde, saldırıya uğrayan kişi mahkemeye başvurarak hukuka

³⁰³ DURAL/ÖĞÜZ, a.g.e., s.154.

³⁰⁴ Serap HELVACI, **Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar (MK m.24/a fıkra I / İMK m.28/a fıkra I)**, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2001, s.128..

³⁰⁵ DURAL/ÖĞÜZ, a.g.e., s.153.

aykırılığın tespiti davasını açabilecektir. Tespit davasının açılabilmesi için, önleme ve durdurma davalarında olduğu gibi hukuki yararın varlığı yeterlidir. Yani saldırıda bulunan kişinin kusuru aranmayacağı gibi, bir zararın doğmasına da gerek yoktur.

Son olarak kanun, önleme, durdurma veya tespit davası açan davacıya, bu davalar ile birlikte, düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayınlanmasını isteme hakkı da tanımıştır (TMK m.25/2). Hâkim, davacının böyle bir talebinin olmaması halinde, re'sen bildirme ya da kararın ilanına karar veremeyecektir³⁰⁶.

2. Tazminat Davaları

Kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişi yukarıda belirtilen davaların haricinde maddi ve manevi tazminat davalarını da açabilecektir. TMK m.25/3'te belirtildiği gibi *'Davacının maddi ve manevi tazminat istemleri ile hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekâletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunma hakkı saklıdır.'* Yani, kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişi önleme, durdurma ve tespit davalarının yanında maddi ve manevi tazminat talebinde bulunabileceği gibi; failin saldırıyı gerçekleştirerek elde etmiş olduğu kazancı da, vekâletsiz iş görme hükümlerine göre talep edebilecektir.

a. Maddi Tazminat

Kişilik hakkına yapılan bir saldırı dolayısıyla malvarlığına ilişkin zarar uğrayan bir kimse, saldırıyı gerçekleştirene karşı maddi tazminat davası açabilecektir (TMK m.25/3). Kanun, kişilik hakkı hukuka aykırı olarak saldırıya uğrayan kimsenin bu saldırı yüzünden malvarlığında meydana gelen azalmaların giderilmesini sağlamak amacıyla bu dava hakkını davacıya tanımıştır³⁰⁷. Maddi tazminat davasını açma sadece TMK'da değil, TBK'nın haksız fiile ilişkin hükümlerinde de öngörülmüştür. Buna göre kişilik hakkına yapılan saldırı, haksız fiilin şartlarını taşıyorsa, saldırıda bulunan kişiden maddi tazminat talep edebilecektir.

³⁰⁶ DURAL/ÖĞÜZ, **a.g.e.**, s.156.

³⁰⁷ HELVACI, **a.g.e.**, s.177.

Önleme, durdurma ve tespit davalarından farklı olarak, maddi tazminat davasında sadece saldırının gerçekleşmiş olması yeterli değildir. Kişilik haklarına yapılan bu saldırı nedeniyle kişinin malvarlığında bir azalma meydana gelmeli, bu azalma saldırıda bulunanın kusurlu eylemi ile uygun illiyet bağı içerisinde gerçekleşmiş olmalıdır. Yani kanun, maddi tazminat davası açılabilmesi için malvarlığında bir zararın meydana gelmesini ve bu zararın, saldırıda bulunanın kasıt ya da ihmalinin kaynaklanması gerektiğini aramıştır. Ancak, saldırıyı gerçekleştiren kişinin kusuru olmasa bile, meydana gelen olayda kusursuz sorumluluk hallerinden biri varsa, saldırıya uğrayan kişi yine maddi tazminat talebinde bulunabilecektir³⁰⁸. Aksi halde haksız fiilin şartları gerçekleşmemiş olacak ve TBK m.53'e göre maddi tazminat talebinde bulunulamayacaktır.

Son olarak, haksız fiilin şartlarının mevcut olması halinde, kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişi, zararını ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve her halde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yıl içerisinde maddi tazminat davasını açmalıdır (TBK m.72). Hâkim, bu süreler içerisinde açılan dava sonucunda somut olayın özelliklerine göre uygun bir tazminata hükmedecektir.

b. Manevi Tazminat

Kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişi için kanunun tanıdığı bir başka hak da manevi tazminat davası açma hakkıdır. *'Buna göre kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir.'* (TBK m.58). Kanun koyucu bu şekilde bir düzenlemeyle, mağdur kişinin saldırı sebebiyle duyduğu elem ve ızdırabın, başka bir yolla tatmin edilerek giderilmesini amaçlamıştır³⁰⁹.

Manevi tazminat talep edilebilmesi için saldırıya uğrayan kişide bir manevi zararın meydana gelmesi gereklidir. Maddi tazminat davasında olduğu gibi manevi tazminat davasında da zarar, kusur sonucu ya da kusursuz sorumluluk hallerinden

³⁰⁸ HELVACI, a.g.e., s.162.

³⁰⁹ DURAL/ÖĞÜZ, a.g.e., s.158.

birinin varlığı sonucu gerçekleşmiş olmalıdır³¹⁰. TBK m58'e göre failin kusurlu ya da kusursuz bir davranışı sonucunda kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişi mahkemeye başvurmak suretiyle, manevi tazminat olarak bir miktar para verilmesini talep edebilecektir. Hâkim somut olayın özelliklerine göre değerlendirme bulunarak, para yerine ya da para ile birlikte 'faili kınama' gibi başka bir giderim biçimine de karar verebilir (TBK m.58/2).

Ayrıca kişilik hakkı saldırıya uğrayan kişinin manevi tazminat isteme hakkı, karşı tarafça kabul edilmediği sürece başkasına devredilemeyeceği gibi, miras bırakan tarafından ileri sürülmedikçe, mirasçılara da geçmeyecektir (TMK m.25/4).

C. Şiddetin Kişilik Hakkı İhlali Niteliği Taşınması Sebebiyle Başvurulabilecek İmkânlar

Kişinin doğumla kazandığı, bağımsız varlığını ve bütünlüğünü oluşturan, hayat, beden ve ruh tamlığı, vicdan, din, düşünce ve çalışma özgürlüğü, onuru, ismi, resmi, sırları ile aile bütünlüğü ve duygusal değerlerinin tümünün, kişilik hakkını oluşturduğunu³¹¹ daha önce belirtmiştik. Bu kapsamda aile içinde yaşanan şiddet olaylarının aslında kişilik haklarına da açık bir şekilde müdahale olduğunu söylememiz mümkündür. Örneğin, fiziksel şiddete maruz kalan eşin hayat ve beden bütünlüğüne saldırı gerçekleştiğinden kişilik hakkına müdahale edilmiştir. Aynı şekilde kocası tarafından sürekli hakaret, küfür veya hoşlanmayacağı sözler işiterek psikolojik şiddete maruz kalan kadının, onur, şeref, haysiyet gibi sahibi olduğu kutsal değerlere bir saldırı gerçekleşmiş olduğundan kişilik hakkı ihlal edilmiş kabul edilmelidir.

Dolayısıyla, aile içi şiddete maruz kalan kadının veya çocuğun, korunmalarına yönelik hâkim, mülki amir veya kolluk amirinden talep edebileceği TMK ve diğer kanunlarda düzenlenen koruyucu ve önleyici tedbirlerin yanında, aynı zamanda kişilik haklarına da müdahale gerçekleşmiş olduğundan, yukarıda belirttiğimiz davaları açma hakları da mevcuttur. Yani, şiddete maruz kalan kadın veya çocuk, maruz kaldıkları şiddetin önlenmesine, durdurulmasına veya tespitine yönelik

³¹⁰ HELVACI, a.g.e., s.163.

³¹¹ Y. 4.HD., 10.04.2008 T., 2008/9966 E., 2008/5096 K.

davaları açabileceklerdir. Ayrıca, şiddet sebebiyle malvarlıklarında meydana gelen zarar ve uğradıkları manevi zarara karşılık maddi ve manevi tazminat talebinde de bulunabileceklerdir.

1. Savunma Davaları

Aile içinde şiddete maruz kalan kişilerin TMK 195 ve devamındaki maddelerde düzenlenen evlilik birliğinin korunmasına yönelik müdahaleleri hâkimden talep edebilmeleri hususunu daha önce ifade etmiştik. Aynı şekilde 6284 sayılı Kanunda hâkim ve mülki amirin alabileceği koruyucu ve önleyici tedbirleri de ayrıntılı bir şekilde belirtmiştik. Bunların yanında şiddete maruz kalan ya da kalma tehlikesi olan kadın veya çocuk, TMK 25'e dayanarak saldırıyı önleme, durdurma ya da tespit etme davalarını da açabilecektir.

Önleme davası, kişilik hakkına yapılacak olan ciddi ve yakın bir saldırı tehdidi halinde başvurulabilecek davadır³¹². Buna göre, eşinden gelebilecek muhtemel şiddeti önleyebilmek için kadın önleme davasını açabilecektir. Aynı şekilde anne-babası tarafından şiddete maruz kalma ihtimali ciddi ve yüksek olan çocuk, mahkemeye başvurarak şiddeti önleme davasını açabilecektir.

Eşi tarafından şiddete maruz kalan kişinin TMK 25'e göre başvurabileceği ikinci dava, şiddeti durdurma davasıdır. Şiddet uygulamak suretiyle kişilik hakkına saldırıda bulunan eşe ya da anne-babaya karşı durdurma davası açılabilir. Bu davanın açılabilmesi için, mevcut bir saldırının olması ve bu saldırının sona ermemiş olması gerekmektedir. Kişinin hayat ve vücut tamlığına yapılan saldırılarda, genel olarak, saldırının yapılması ve sona ermesi aynı anda olacağı için, bu davanın açılabilmesi çok sık karşılaşılan bir durum değildir³¹³. Uygulamada daha çok, mevcut bir saldırının sürekli olması veya belirli periyotlar halinde devam etmesi durumlarında karşımıza çıkmaktadır. Mesela, eşinin evden çıkmasını ya da ailesinin yanına

³¹² HELVACI, a.g.e., s.158.

³¹³ DURAL/ÖĞÜZ, a.g.e., s.153.

gitmesini yasaklamak suretiyle fiziki özgürlüğün kısıtlanması halinde, durdurma davası açılabilecektir.

Durdurma davası sonucunda hâkim, somut olayın özelliklerine göre şiddete başvuran eşin belirli bir ya da birden fazla davranışını yasaklayabilecek; TMK 23'e aykırılık teşkil edecek şekilde genel bir davranış yasağı getiremeyecektir³¹⁴.

Şiddete maruz kalan eş ya da çocuğun TMK 25'e göre açabilecekleri bir diğer dava da, hukuka aykırılığın tespiti davasıdır. Kişilik hakkına saldırıda bulunulan şiddet mağduru eş ya da çocuk, bu saldırının sona ermiş ancak etkilerinin halen devam ediyor olması halinde, tespit davasını açabilecektir.

2. Tazminat Davaları

Aile içinde şiddete maruz kalarak kişilik hakkı saldırıya uğrayan kadın veya çocuğun yararlanabileceği bir diğer hak da, saldırıda bulunan eş ya da ebeveyninden TMK ve TBK hükümlerine göre maddi ve manevi tazminat talep edebilmesidir. Buna göre uğradığı şiddet sonucu doğrudan ya da dolaylı olarak malvarlığında bir zarar meydana gelen eş ya da çocuk, bu zararın giderilmesini TBK 49 ve devamındaki maddelerde düzenlenen haksız fiil hükümlerine göre maddi tazminat davası açarak talep edebilecektir. Ayrıca kişilik hakkı, maruz kaldığı şiddet sonucunda zedelenerek manevi anlamda zarar gören, şiddet uygulayandan manevi tazminat da talep edebilecektir.

Türk Borçlar Kanununun maddi tazminata ilişkin 53 ve 54. maddeleri, şiddet mağduru kişide meydana gelen ölüm ve bedensel zararları düzenlemiştir. Buna göre, haksız fiil sonucu ölüm gerçekleşmişse, cenaze giderleri, ölüm hemen gerçekleşmemişse tedavi masrafları ile çalışma gücünün azalmasından veya yitirilmesinden doğan kayıplar ve ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu sebeple uğradıkları kayıplar, maddi tazminat kapsamındadır (TBK m.53). Haksız fiil sonucu ölüm haricinde bir bedensel zararın gerçekleşmiş olması halinde ise, tedavi masrafları, kazanç kaybı, çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan

³¹⁴ DURAL/ÖĞÜZ, a.g.e., s.155.

kayıplar ve ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayıplar, maddi tazminatın kapsamında değerlendirilecektir (TBK m.54). Yani kocasından dayak yiyerek aile içi şiddete maruz kalarak kadın, hastanede kaldığı süre boyunca yaptığı tedavi masraflarını, kişisel hakkının ihlal edilmesine dayanarak şiddete başvuran kocasından talep edebilecektir. Aynı şekilde, eşinden gördüğü fiziksel şiddet sonucu ciddi şekilde yaralanan ve bu yaralanması nedeniyle çalışma gücü azalan veya bu çalışma gücünü tamamen kaybeden eş, diğer eşe karşı çalışma gücünü kaybetmesinden doğan kayıplarını maddi tazminat davası açarak talep edebilecektir. Manken veya oyuncu eşinin yüzüne kezzap atarak şiddet uygulayan ve eşinin yüzünde kalıcı hasarın oluşmasına neden olan kişi, eşinin bu alanda bir daha çalışmasının neredeyse imkânsız olması nedeniyle uğrayacağı çalışma gücü kayıplarını tazmin etmek zorundadır. Dikkat edilecek olursa, burada talep edilen maddi tazminat, kişilik hakkına saldırı niteliğinde olan ve haksız fiilden kaynaklanan bir hakkın kullanımınıdır. Yani bu şekilde şiddete maruz kalan kişinin evlilik birliğinin ve kendisinin korunmasına yönelik TMK ve 6284 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde başvurabileceği haklarından tamamen bağımsızdır.

Son olarak, uğradığı şiddet sonucu, bedensel bütünlüğünün zedelenmesiyle manevi anlamda zarar gören kişi, ayrıca manevi tazminat talebinde de bulunabilecektir. Hatta ağır bedensel zarar veya ölüm halinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar verilebilir (TBK m.56). Kocasından fiziksel şiddete maruz kalan eşin, bedensel anlamda gördüğü zararlarının yanında, kişilik hakkına yapılan bu saldırı sonucunda acı, elem veya ızdırap çekmesi kuvvetle muhtemeldir. Kanun koyucu şiddet mağduru bu eşe, kocasına karşı manevi tazminat açma hakkı tanıyarak, uğramış olduğu manevi zararını başka bir yolla da olsa biraz olsun gidermesini amaçlamıştır. Aynı şekilde öz babası tarafından cinsel şiddete maruz kalan kız çocuğunun bu sebeple duyduğu elem ve ızdırap, bir nebze de olsa manevi tazminatla giderilmeye çalışılacaktır.

SONUÇ

Toplumun bütününden en küçük birimi olan aileye kadar büyük etkileri olan şiddetin önlenmesi ve karşı koyacak gücü bulunmadığından çeşitli şekillerde şiddete maruz kalan kadın ve çocukların korunması meselesini Türk Medeni Kanunu kapsamında ele almayı hedefleyen bu çalışma, farklı yönleriyle aile içi şiddeti ve neden olduğu sonuçları genel hatlarıyla incelemektedir.

Aile hukukunu ilgilendiren şiddetin, ailenin kurulması, devamı ve sonlandırılması gibi evliliğin her aşamasında açığa çıkması mümkün olduğundan, çalışmada öncelikle evlilik öncesi şiddet üzerinde durulmuş, ardından evlenme ve boşanma süreçlerinde şiddetin sebep ve sonuçları ele alınmış, aile içi şiddetin boşanma davalarına yansımaları, Yargıtay kararlarından örnekler sunularak işlenmiştir. Sonuçta şiddetin fiziksel, ekonomik, psikolojik/duygusal ve cinsel şiddet türlerinde vuku bulabildiği, gerçek örnekler üzerinden gözlemlenmiştir.

Aile içi şiddeti önleyici esaslar bulunmakla birlikte, şiddetin süregelen gerçekliği, şiddete maruz kalan bireylerin korunması hususunu gündeme getirmiştir. Bu sebeple aile içi şiddete en fazla maruz kalan aile bireyleri olarak kadının ve çocukların korunması konusu büyük önem arz etmektedir. Bu çalışma, devletin bu kişileri koruma adına hangi sorumluluklara sahip olduğu, bu sorumlulukları hangi yasal düzenlemeler çerçevesinde ve hangi kurumları aracılığıyla yapması gerektiği konularını ele almakta, kadın ve çocukların korunmasında hâkimin, mülki amirin ve kolluk amirinin yetki ve sorumluluklarını tespit etmektedir.

Aile içi şiddet konusunda, müdahalesinin talep edilmesi halinde kanun tarafından hâkime verilen yetkilerin oldukça geniş kapsamlı olduğu görülmüştür. Evlilik birliğini korumada hâkimin rolü Türk Medeni Kanununun 195. ve devamındaki maddelerinde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre eşlerin birlikte yaşamaya devam edip etmeme durumlarına göre alınacak kararlar farklılık arz edebilmektedir. Ancak Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen kadının ve çocuğun korunmasına ilişkin tedbirlerin alınması mahkemelerin iş yoğunluğu nedeniyle bazen uzun bir yargılamayı gerektirebilmektedir. Bu nedenle kanun koyucu özellikle tedbir alınmasına ilişkin süreci hızlandırmak ve başta kadın ve çocuk olmak üzere aile bireylerinin aile içi şiddete karşı korunmasını sağlamak için 1998 yılında Ailenin

Korunmasına Dair Kanunu kabul etmiş; zamanla artan şiddet olayları karşısında yetersiz kalması ve yeni Medeni Kanunun kabul edilmesi, bu kanunun daha kapsamlı ve daha modern bir şekilde yenilenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda 2012 yılında kabul edilen 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'la hem TMK hükümlerinin bir tamamlayıcısı olarak ailenin, hem de kadınların ve diğer şiddet mağdurlarının korunması amaçlanmıştır. Buna göre müracaat edilmesi halinde hâkim, şiddete maruz kalanı koruyucu birtakım tedbir kararlarının yanı sıra şiddet uygulayanı önleyici tedbir kararları da alabilmektedir. Hâkimin, gerek TMK gerekse 6284 sayılı kanun kapsamında alacağı koruyucu ve önleyici tedbir kararlarında esas olan hususun, bireylerin karşılıklı hak ve sorumluluklarını gözeterek aile birliğinin sağlanması, buna imkân bulunmaması durumunda ise şiddete yol açacak sebepleri bertaraf etmek ve tarafların haklarını korumak suretiyle evlilik akdinin karşılıklı anlayış içinde sonlandırılmasını sağlamak olduğu görülmüştür.

Bunun yanı sıra ilgili kanun, şiddet mağduru kişileri korumak ve şiddet olaylarının tekrarlanmaması için, durumdan haberdar olması halinde, şiddetin görüldüğü yerdeki mülki amir ve kolluk amiri tarafından alınabilecek koruyucu tedbir kararlarını da düzenlemiştir. Dolayısıyla mülki veya kolluk amirinin somut olayın özelliklerine göre kanunda belirtilen veya kanunda belirtilmemekle birlikte hakkaniyete uygun bir ya da birden fazla tedbiri alma yetkisi vardır.

Mülkî amirin alacağı tedbir kararları, şiddete uğrayan mağdurların bir kez daha şiddete uğramasını, şiddete uğrama tehlikesi altında olanların ise şiddetle karşılaşmasını önlemeye yönelik, şiddet gören ya da görme ihtimali olan kişilere, uygun barınma yeri sağlanması, geçici maddi yardım yapılması, rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi, geçici koruma altına alınması, çocuklar için kreş imkânının sağlanması gibi acil ve etkin önlemlerdir.

Gerek hâkim gerek mülki amir tarafından alınan tedbir kararlarının yerine getirilip getirilmediğinin kontrolü de kolluk tarafından sağlanır. Şiddet mağduru kişilerin can güvenliği, hak ve hürriyetlerinin ciddi şekilde tehlikeye girmesi, şiddet uygulayanın kaçması, şiddet olayına dair delil ve emarelerin kaybolarak söz konusu olayın tam anlamıyla tespit edilememesi gibi durumların yaşanmaması için kolluk

güçlerinin hızlı ve etkili bir şekilde olaya müdahale etmesi elzemdir. Kolluk amiri ayrıca, şiddet olayına acil müdahale için, gerektiğinde, daha sonra onaylarına sunmak şartıyla hâkimin ve mülkî amirin alacağı tedbir kararlarını kendisi de alabilir.

Yaşanan şiddet olaylarına gerekli müdahaleyi hızlandırmak adına Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından bazı çalışmaların yürütüldüğü de belirtilmelidir. Bu çalışmalardan birisi, şiddeti ve olumsuz etkilerini önlemeye yönelik emniyet, sağlık, psikolojik destek vb. gibi birimleri tek çatı altında toplayan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'nin kurulması ve işlevsel kılınmasıdır. Bu merkezlerin şiddet sonrasında oluşacak mağduriyetleri gidermedeki önemlerinin yanında şiddet eylemleri gerçekleşmeden önce de aktif olarak çalışarak sürece katkı sağlayacakları öngörülmektedir.

Aile içi şiddetin çocuklar üzerinde de olumsuz etkileri bulunduğundan, çocuğun korunması ile alakalı da bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır. Şiddet hadisesine karşı hâkimin alacağı tedbirlerde, ailenin değişen düzeninden çocukların olumsuz etkilenmemeleri için onların hem kişi varlığının korunmasına hem de mal varlığının korunmasına yönelik önlemlerde “çocuğun yüksek yararı” ilkesi gözetilmiş ve alınan tedbirlerin ölçülü ve orantılı olması sağlanmıştır. Çocuğun korunmasına yönelik alınan önlemlerde, tıpkı kadının korunmasında olduğu gibi, gerek hâkimlerin kararlarının uygulanmasının takibinde, gerekse erken müdahalenin sağlanmasında idarenin de yükümlülükleri bulunmaktadır.

Bütün bu yapılan yasal ve idari düzenlemelerin tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de henüz tam anlamıyla uygulamaya geçirildiği söylenemez. Bunda yapılan düzenlemelerin henüz çok yeni olmasının yanında, özellikle medyanın toplumu yanlış yönlendirmesiyle şiddet olaylarının çok daha hızlı bir şekilde artarak devam etmesinin etkisi büyüktür. Bu yüzden aile içi şiddetin önlenmesi ve mağdurların korunması konusunda yapılan yasal ve idari düzenlemelerin yanında, yapılacak akademik ve alan araştırmalarının da sürece katkı sağlayacağı muhakkaktır. Bu nedenle konunun farklı yönleri ve pratikteki uygulamaları ile daha kapsamlı olarak ele alınması, belirli şehir veya örnekler özelinde derinlemesine tahlillerde bulunularak raporlar hazırlanması ve bunların sonuçlarına göre yeni

düzenlemeler yapılması, şiddetin önlenip mağduriyetlerin giderilmesini kolaylaştıracaktır.

KAYNAKÇA

- ACAR, Feride. **"Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Yükümlülükler"**, 20. **Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**, Editör: Oya Çitçi, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No: 285 Birinci Baskı, Ankara: Kasım 1998.
- ACAR, Feride / ARINER, Hakkı Onur. **Kadınların İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği**. Ankara: İçişleri Bakanlığı Genel Yayın No.656. 2009.
- AKARTEPE, Alpaslan. **Evlilik Birliğinde Eşlerden Birisinin Bazı Malvarlığı Değerleri Üzerindeki Tasarruf Yetkisinin Sınırlandırılması**. EÜHFD, C. XIII, S. 1-2. Yıl.2009.
- AKKAYA ŞAHİN, Gülay. **Aile İçi Şiddet Kavramı ve Aile İçi Şiddetin Uluslararası ve Ulusal Hukuki Belgelerdeki Düzenlemesi**. Danışman: Prof. Dr. Saibe Oktay Özdemir. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul: 2010.
- AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Özel Borç İlişkileri**. İstanbul: Beta Yayıncılık. 2016.
- AKYÜZ, Emine. **Çocuk Hukuku, Çocukların Hakları ve Korunması**. Ankara: Pegem Akademi. 2010.
- ALTIPARMAK, İpek Beyza. **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede ŞÖNİM'lerin Rolü: Ankara Örneği**. Abant İzzet Baysal Fakültesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, The Journal of Academic Social Science Studies, JASSS, Number 36, p.449-465, Summer II, Yayınlanmış Makale. 2015.
- AYAN, Serkan. **Evlilik Birliğinin Korunması**. Ankara: Türkiye Barolar Birliği. 2004.
- AYAR, Ahmet. **Türk Medeni Kanununda Yeni Bir Kurum: Aile Konutu, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan**, C. 1, İstanbul: XII Levha Yayıncılık. 2010.

- AYATA, Gökçeçiçek / ERYILMAZ, Sevinç Dilek - ODER, Bertil Emrah. **Kadın Hakları, Uluslararası Hukuk ve Uygulama**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 2010.
- AYDIN, Muhammed Ali. **İdarenin Hizmet Kusurundan Doğan Sorumluluğu**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2016.
- BAKTIR, Selma. **Aile Mahkemeleri**. Ankara: Yetkin Yayınları. 2003.
- BALCIOĞLU, İbrahim. **Şiddet ve Toplum**. İstanbul: Bilge Yayıncılık. 2001.
- BALO, Yusuf Solmaz. **Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Uygulanması**. Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi. C.2, S. 6, Yıl.5, Ekim-Aralık 2003.
- BAYDUR, Emel / ERTEM, Burcu. **Kadına Yönelik Evlilik İçi Şiddetin Hukuki Boyutları**, TBB Dergisi. S. 65. Ankara: 2006.
- BAYGIN, Cem. **4721 Sayılı Yeni Medeni Kanunun Evlenme, Boşanma ve Evliliğin Genel Hükümleri Konusunda Getirdiği Değişiklikler, Prof. Dr. Ünal Tekinalp'e Armağan**. C. 2, İstanbul: Beta Yayıncılık. 2003.
- BAYKAL, Türkcen. **Ailede Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet, Bu Şiddete İlişkin Tutumlar ve Kişinin Şiddet Yaşantısı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- BİÇKİN, İnci. **4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da Düzenlenen Geçici Hukuksal Koruma Önlemleri**, İstanbul Barosu Dergisi. C.80, S. 4, Yıl.2006.
- BOZKURT ŞENER, Ekin. **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi**, Uzmanlık Tezi. Ankara: 2011.
- BÖLÜKBAŞI, Özlem. **6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması**, Danışman: Prof. Dr. Cem Baygın, Yüksek Lisans Tezi. EÜSBE. Erzincan: 2014.

- CAN, Hatice. **Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu TÜBAKKOM, VIII. Kitap.** Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları. 2011.
- CEYLAN, Ebru. **Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler.** TBBD, s. 109, Yıl.2013.
- ÇABRİ, Sezer. **Aile Konutu Şerhi, Prof. Dr. Ergon A. Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı,** İstanbul: 2007.
- DEMİR, Sevgi. **Türk Medeni Kanunu, Aile Hukuku Alanında 4721 sayılı Türk Medeni Kanunun Getirdiği Yenilikler.** Ankara: Kartal Yayınevi. 2004.
- DEMİRCİ, Günseli. **Türk Medeni Hukukunda Çocuğun Korunması.** Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yard. Doç. Dr. Abdurrahman Savaş. Konya: 2010.
- DEMİRKİR ÜNLÜ, Müge. **Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddet.** İstanbul: Legal Yayıncılık. 2013.
- DOĞAN, İzzet. **"Kadına Yönelik Şiddet Uluslararası Belgeler 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına İlişkin Yasa ve Bu Yasada Yapılan Değişiklikler Üzerine Bir İnceleme".** İstanbul Barosu dergisi. C.82 Sayı:3 Yıl 2008.
- DOĞAN, Murat. **Nişanlanmanın Sona Ermesi Hâlinde Hediyelerin Geri Verilmesi.** Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, S.1. Erzincan: 1998.
- DOĞAN, Murat. **Medeni Kanunun Getirdiği Yeni Bir Müessese: Aile Konutu.** AÜEHFD, C. IV, S. 1-4, s. 285- 300.
- DOMANIÇ, Hayri. **Yaradılıştan Bu Yana Kadın Haklarının Gelişimi ve Sorunları, Kadın Haklarını Savunan ve Koruyan Anayasalar, Yasalar ve Milletlerarası Sözleşmelerden Örnekler ile Kadın Hakları ve Sorunları Konusunda Basından Örnekler.** İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım. 2007.
- DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan. **Türk Özel Hukuku, Cilt II, Kişiler Hukuku.** İstanbul: Filiz Kitabevi. 2016.
- DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, M. Alper. **Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku.** İstanbul: Filiz Kitabevi. 2016.

- EMİROĞLU, Turgut. **6284 Sayılı Yasaya Genel Bakış**, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi. C. 8, S. 97- 98. İstanbul: 2012.
- ERDEM, Mehmet. **Aile İçi Şiddet ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun**. Türkiye Barolar Birliği Dergisi. Kasım-Aralık 2007.
- EREN, Fikret. **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**. İstanbul: Yetkin Yayınevi. 8. Bası. 2003.
- ERGÜN, Zafer. **Boşanma Davaları**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2009.
- ERTAŞ, Şeref / KOÇ, Nevzat. **Medeni Hukuk Mevzuatı, C.1**. İzmir: DEÜHFY. 2002.
- ERTUĞRUL, Nafi / ERTUĞRUL, Tuba. **Uygulamada Boşanma Davaları (Nişanlanma-Evlenme-Boşanma Davaları-Maddi ve Manevi Tazminat Davaları)**. Ankara: Yetkin Basımevi. 2011.
- GENÇCAN, Ömer Uğur. **Aile Mahkemesi Davaları**. Ankara: Yetkin Yayınları. 2012.
- GENÇCAN, Ömer Uğur. **Boşanma Hukuku**. Ankara: Yetkin Yayınları. 2006.
- GÖRGEÇ, Başak. **Türk Medeni Kanunu'nda Velayet Hükümleri ve Özellikle Çocuğun Korunması**. Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Serap Helvacı. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi. İstanbul: 2011.
- GÖZLER, Kemal / KAPLAN, Gürsel. **İdare Hukuku Dersleri**. Bursa: Ekin Basım Yayın. 2012.
- GÜL, Serdar Kenan. Editör. **Aile İçi Şiddet ve Polis**. Ankara: Polis Akademisi Yayınları. 2013.
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper. **Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Uygulamaları**. İstanbul: Vedat Kitapçılık. 2008.
- GÜNDAY, Metin. **İdare Hukuku**. Ankara: İmaj Yayıncılık. 2013.
- GÜNGÖR, Ayşegül. **Kadın Haklarına İlişkin Uluslararası Hukuk Düzenlemeleri**. Ankara: Koza Matbaacılık. 2012.

GÜVEN, Kudret. **4320 Sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun”un Getirdiği Hukuki Tedbirler,**

Erişim: (http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/2_1.pdf,E.T.14.01.2014).

HACIOĞLU, Burhan Caner. **4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunla İhdas Edilen “Ailenin Korunmasına Dair Kanun’a Muhalefet Suçu” Üzerine Bir İnceleme,** EÜHFD, C. III, S. 1.

HATEMİ, Hüseyin. **Aile Hukuku I. (Evlilik Hukuku) Ders Kitabı.** İstanbul: 2005.

HATEMİ, Hüseyin / SEROZAN, Rona. **Aile Hukuku.** İstanbul: Filiz Kitabevi. 1993.

HATEMİ, Hüseyin / KALKAN OĞUZTÜRK, Burcu. **Aile Hukuku.** İstanbul: Vedat Kitapçılık. 2013.

HELVACI, Serap. **Gerçek Kişiler.** İstanbul: Legal Yayıncılık. 7. Bası. 2016.

HELVACI, Serap. **Türk ve İsviçre Hukuklarında Kişilik Hakkını Koruyucu Davalar (MK m.24/a fıkra I / İMK m.28/a fıkra I).** İstanbul: Beta Yayıncılık. 2001.

HELVACI, Serap / ERLÜLE, Fulya. **Medeni Hukuk, (Medeni Hukuka Giriş, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku).** İstanbul: Legal Yayıncılık. 2014.

İÇLİ, Tülin Günşen. **Kadın Suçluluğu.** Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2013.

İLKKARACAN, Pınar / GÜLÇÜR, Leyla. **Aile İçinde Kadına Karşı Şiddet, Sıcak Yuva Masalı: Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz.** İstanbul: Metis Yayınları. 1996.

İNAN, Ali Naim. **Medeni Hukuk.** Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. Türkiye İş Bankası Vakfı - Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi. 2005.

KARAGÜLMEZ, Ali / URAL, Sami Sezai. **Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri.** Ankara: Seçkin Yayınevi. 2003.

KARAKAYA, Ramazan. **Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun.** Ankara: Adalet Yayınevi. 2016.

- KARINCA, Eray. **Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları. 2010.
- KOCACIK, Faruk. **Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet: Türkiye'den Örnekler**. Sivas. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları. No.93. 2004.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M. **Medeni Hukuk Temel Bilgiler**. Ankara: Turhan Kitabevi. 2015.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M. **Türk Medeni Kanununda Diğer Eşin Rızasına Bağlı Hukuksal İşlemler ve Yasal Alım Hakkı (Eşin Rızasına Bağlı İşlemler)**. Ankara: Turhan Kitabevi. 2002.
- KÖPRÜLÜ, Bülent / KANETİ, Selim. **Aile Hukuku**. İstanbul: Filiz Kitabevi. 1989.
- KOÇ, Nevzat. **Türk-İsviçre Hukukunda Nişanlanma Sözleşmesi**. İzmir: Vedat Kitapçılık. 2002.
- KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz. **İsviçre'de Evlilik Birliği Hukuku'ndaki Son Gelişmeler, Prof. Dr. Jale Akipek'e Armağan**. Konya: 1991.
- KÖNEZOĞLU, Bilge. **Aile ve Ailenin Korunması**. Danışman: Doç. Dr. Şebnem Akipek. Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. 2006.
- KUYUCU, Nisan. **AİHM İctihadında Ayrımcılık Yasağı Çerçevesinde Kadına Yönelik Şiddet**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2014.
- KÜÇÜKTAŞDEMİR, Özgür. **Türk Ceza Hukukunda Maddi ve Manevi Cebir**. Ankara: Seçkin Yayınevi. 2012.
- LALE, İsmail / LALE, Ömer. **Evlilikte Hukuksal İlişkiler**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2009.
- MAVİLİ, Aliye. **Aile İçi Şiddet: Kadının ve Çocuğun Korunması**. Ankara: Elma Yayınları. 2014.
- MOROĞLU, Nazan. **Kadınların İnsan Hakları Sözleşmesi**. İstanbul: XII Levha Yayıncılık. 2009.

- MOROĞLU, Nazan. **Uluslararası Sözleşmelerde ve Türk Hukukunda Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi**. Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi. C. 8, S. 97-98. İstanbul: 2012.
- MORTAŞ, Süleyman. **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukukunda Aile Hayatının Korunması**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2016.
- NUHOĞLU, Ayşe. **Kadına Yönelik Şiddet**. Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi. C. 8, S. 97-98, İstanbul: 2012.
- OĞUZMAN, M. Kemal / BARLAS, Nami. **Medeni Hukuk - Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar**- İstanbul. Vedat Kitapçılık. 2014.
- ÖKTEM, Seda. **Aile Birliğinde Eşlerin Tasarruf Yetkisinin Kısıtlanması**. TBBD, S. 67, Yıl.2006. s.322.
- ÖZDAMAR, Demet. **CEDAW Sözleşmesi**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2009.
- ÖZDEMİR, Hayrunnisa / RUHİ, Ahmet Cemal. **Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları**. İstanbul: On İki Levha Yayınları. 2016.
- ÖZDEMİR, Nevzat. **Türk-İsviçre Hukukunda Anlaşılmalı Boşanma**. İstanbul: Beta Yayınları. 2003.
- ÖZTAN, Bilge. **Aile Hukuku**. Ankara: Turhan Kitabevi. 2004.
- ÖZTAŞ, İlker. **Evlilik Birliğinin Temsili ve Evlilik Birliğini Temsil Yetkisinin Sona Ermesi**. MÜHF- HAD, C. 16, S.1-2. Yıl.2010.
- ÖZUĞUR, Ali İhsan. **Boşanma, Ayrılık ve Evliliğin İptali Davaları**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2013.
- POLAT, Oğuz. **Şiddet**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2015.
- RUHİ, Ahmet Cemal. **Ailenin Korunmasına Dair Kanun Çerçevesinde Eş ve Çocukların Aile İçi Şiddete Karşı Korunması (Aile İçi Şiddet)**, AÜEHFD, C. VIII, S. 1-2, Yıl.2004.
- SAĞIROĞLU, Mehmet Şerif. **Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun**. İstanbul: Legal Yayıncılık. 2013.

- SALLAN GÜL, Songül. **Türkiye'de Kadın Sığınmaevleri**. İstanbul: Bağlam Yayıncılık. 2011.
- SAMAT, Murat. **Evlilik Birliğinin Korunması**, Danışman: Prof. Dr. Çiğdem Kırca, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: 2010.
- SANCAR, Serpil. **Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti-Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar**. İstanbul: İletişim Yayınları. 2014.
- SARI, Kibar Seyhun. **Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Aile Mahkemeleri Bağlamında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Danışman: Doç. Dr. Gülriz Uygur, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara. 2010.
- SEROZAN, Rona. **Çocuk Hukuku**. İstanbul: Vedat Yayıncılık. 2005.
- ŞENOL, Dolunay / YILDIZ, Sıtkı. **Kadına Yönelik Şiddet Algısı, -Kadın ve Erkek Bakış Açılıyla-**. Ankara: 2013.
- TANDOĞAN, Haluk. **Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri**. İstanbul: Vedat Yayıncılık. 2008.
- TANÖR, Bülent / YÜZBAŞIOĞLU, Necmi. **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku**. İstanbul: Beta Yayıncılık. 2012.
- TEKİNAY, Selahattin. **Türk Aile Hukuku**. İstanbul: Beta Basım Yayım. 1987.
- TOSUN, Kerim. **6284 Sayılı Yasa Hakkında İnceleme**. Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi. C. 8, İstanbul: 2012.
- UÇAR, Ayhan. **4721 sayılı Medeni Kanun ile Evliliğin Genel Hükümleri Arasında Yapılan Bir Kısım Değişiklikler Üzerine Düşünceler, Evliliğin Genel Hükümleri**. AÜEHFD. C. VI, S.1-4. Yıl.2002.
- USTA SAYITA, Sevgi. **Mağdur Çocuklar Hakkında Koruma Önlemleri**, Mağdur Çocukların Hukuksal Konumu. İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları. 2004.
- ÜZÜLMEZ, İlhan. **Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Hürriyete Karşı İşlenen Suçlar Sistemi Çerçevesinde Tehdit, Şantaj ve Cebir Kullanma Suçları**. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları. 2007.

- VATANDAŞ, Celalettin. **Aile ve Şiddet: Türkiye'de Eşler Arası Şiddet**. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Yayın No.58. Ankara. Uyum Ajans. 2003.
- VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet. **Türk Medeni Hukuku, C.11, Aile Hukuku**. C.2, B.3, İstanbul, 1956.
- YALÇINKAYA, Namık - KALELİ, Şakir. **Boşanma Hukuku**. Nadir Kitap. 1988.
- YETİM, Dilek / ŞAHİN, Erkan Melih. **Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Yaklaşım**. Aile Hekimliği Dergisi. C. 2, S. 2, s. 48-53.
- YILDIRIM, Aysel. **Sıradan Şiddet Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları**. İstanbul: Boyut Kitapları. 1998.
- ZABUNOĞLU, Yahya Kazım. **İdare Hukuku**. C.1, Ankara: Yetkin Yayıncılık. 2012.
- ZEYTİN, Zafer. **Türk Medeni Kanununda Kadın- Erkek Eşitliğine İlişkin Düzenlemeler, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan**, C.2. İstanbul: 2009.
- ZEYTİN, Zafer / ERGÜN, Ömer. **Türk Medeni Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2013.
- ZEVKLİLER, Aydın / ACABEY, Mehmet Beşir / GÖKYAYLA, K. Emre. **Medeni Hukuk**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 1999.
- ZEVKLİLER, Aydın / HAVUTÇU, Ayşe. **Medeni Hukuk (Temel Bilgiler)**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2004.

DİĞER KAYNAKLAR

ÇETİN, Ali. **Kadına Yönelik Şiddete Karşı Hukuki Yaptırımlar ve Şiddet Mağduru Kadının Sahip Olduğu Olanaklar**, İnsan Hakları Standartlarının Etkili Uygulaması Bağlamında Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele, Uluslararası Sempozyum, Editör, Yalçın Şahinkaya, İstanbul: Türkiye Adalet Akademisi, 2012. s.614.

ÇETİNER, Tarıkan. **Kadının İnsan Hakları Çalıştayı**, Ankara: Türkiye İnsan Hakları Kurumu, 2014.

GİRGİN, Yasin. **Zina (Aldatma) Nedeniyle Boşanma Davası**, Makale, Erişim: <http://www.yasingirgin.av.tr/zina-aldatma-nedeniyle-bosanma-davasi/>.

Mevzuat Tarama.

Erişim: www.mevzuat.gov.tr

Orijinal metni için bkz. '**İstanbul Sözleşmesi**'.

Erişim: (<http://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/home>)

ÖZTOP, Didem. **Aile İçi Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkisi**,

Erişim: (<http://www.saglikbilgisi.com/haber/Aile>).

Şiddet Tanımı.

Erişim: www.who.int/topics/violence/en

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. **Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları**. Ankara: 2000.

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. **Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**. Ankara: 2010.

Türk Dil Kurumu.

Erişim:(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58c19f4c3c5b68.70829942)